Dr. K. Budkuley

स्रोद

KONKANI RESEARCH BULLETIN : 7

तॉमास स्टीवन्स कोंकणी केंद्र

सोद KONKANI RESEARCH BULLETIN : 7
तॉमास स्टीवन्स कोंकणी केंद्र, आल्त पर्वरी, गोंय

सोद is a research bulletin edited, produced and published as part of the researc efforts of Thomas Stephens Konknni Kendr (TSKK) devoted to th promotion of education and research in Konkani language, literature, an culture. We would like to produce two numbers of the Bulletin in a yea but it depends on the availability of funds.

Copies of the present number are available at Rs. 50/- each (postage extra) t cover production expenses of a limited number of copies. Those wh would like to obtain copies in the future, should leave their address wit TSKK so that they can be informed when a fresh number is published.

Address for correspondence : THOMAS STEPHENS KONKKNI KENDR
B. B. Borkar Road, Alto Porvorim
GOA – 403 521, INDIA

विशय सुची

संपादकीय

सोद-7 अंकाचे सगळे लेख संपादकान आदींफुडें आपले येवजणे प्रमाणें लेखकांक बरोवपाक सांगूंक नासले, पूण पयले चार कोंकणी लेख एका इतिहासीक क्रमान आयल्यात. पयलो लेख दो. राकी वि. मिरांदान पोरणे कोंकणिचेर बरोच अभ्यास करून बरयला. तांतूं पोरणे कोंकणींत नकारसूचक 'न' कसो वापरतालीं, आनी तो अर्वाचीन कोंकणींत कसो आमकां पळेंवक मेळता हाचेर भासविज्ञानीक समजणी मेळता.

पुस्तकांनी कोंकणी बरोवपाक देवनागरी पयल्यांत पयलीं वापरूंक सुरू केल्ली मोंसिञोर दाल्गादान. ह्या भासविज्ञानिचें जिवीत, आनी ताणें कोंकणी खातीर केल्लो भोवतासांचो वावर – कोंकणी कोश, तुलनात्मक भासविज्ञान, उतरांची उतपत्ती आनी शब्द इतिहास, व्याकरणी वावर, संस्कृत शिकप आनी शिकोवप, कोंकणी लोकवेदाचो पुंजो, *कोंकणी वोपारिंचो झेलो* – ही सगळी माहिती दिवपी लेख दुसरे सुवातेर दिला. ह्या म्हान गोंयकार भासविज्ञानिची वळक रोमी लिपयेंत कोंकणी वाचतल्यांक आसतली, पूण बऱ्याचश्या देवनागरी लिपयेंत कोंकणी वाचतल्यांक नासत. देखून ह्या विशयाचेर एक लांब लेख हांगा दिला.

शणै गोंयबाबाच्या 125व्या जल्मवर्सा संदर्भार आमकां ताचेर आनी ताच्या वावराचेर नेमाळ्यांनी जायते लेख वाचूंक मेळले. *सोदां*तूय वाचप्यांक कांय लेख दिल्ले. 125व्या जल्मवर्सा उगडासाक 2004 वर्सा घडोवन हाडिल्ल्या एका राश्ट्रीय चर्चासत्रांत सादर केल्ल्या प्रपत्राचेर आदारीत एक लेख हांगा दिला. तो गोंयबाबाच्या विचारांचेर चिकित्सक नदर घालताना हेर भासांतल्या साहित्यिकां कडेय तुलना करपी.

तॉमास स्टीवन्स कोंकणी केंद्र गेल्ल्या वर्सा थावन ब्राज़िलाच्या दोगां भासविज्ञानीं वांगडा जोड अभ्यास करूंक लागलां. दो. ज्यां-पियेर आंजेनो आनी ताची घरकार्न दो. जेराल्दा आंजेनो, आनी तांचे चार जण Ph.D. विद्यार्थी हांगा कोंकणी शिकतालीं तीं आतां सिद्दी कोंकणिचेर केंद्रांतल्या भासविज्ञानीं वांगडा सोदवावर करूंक लागल्यांत. दो. ज्यां-पियेर आंजेनो आनी ताच्या एका विद्यार्थ्यान बारदेशी कोंकणी आनी सिद्दी कोंकणी ह्या दोन बोलयांची ध्वनीविज्ञानीक तुलना करपी लेख बरयला तो हांगा दितांव.

साहित्य विमर्शेच्या क्षेत्रांत नवें चिंतप, नवे सिद्धांत येतात तांचेर आमकां माहिती दिवपाक गोंय विश्वविद्यालयाच्या इंगलीश विभागाचो पालव आमी घेंवचोच पडता. दो. किरण बुडकुलेचो लेख आमी दिलाच. त्या भायर त्या विभागाचो आतांचो मुखेली आनी आदलो शिकोवपी, हांचे दोगांयचे लेख हांगा आमी दितांव. पयलो लेख साहित्य संहिता आनी इतिहास हांचे मदल्या संबंदांचेर बरयल्लो आसा. कांय समिक्षेचे सिद्धांत इतिहासांत परत परत पुनर्जल्माक येतात, पूण तांचो भेस आनी प्रभाव दर खेपे वेगळो आसता. साहित्याक इतिहासीक संदर्भ कितलो म्हत्वाचो, साहित्यीक संहितां शिवाय इतिहास कसो शिकूं येत, इतिहासांत भास आनी ती उलोवपी कितलीं बदलतात – हे आनी असले प्रस्न ह्या लेखांत हाताळल्यात.

साहित्य विमर्शेचेर बरयल्लो दुसरो लेख भारतांत रावपी आनी परदेसांक पावलले भारतीय इंग्लेजींत बरोवपी लेखक, हांच्या साहित्याचेर एक विमर्शक नदर घालता. इंग्लेज साहित्याचो अभ्यास काळ बदलता तसो बदलतलो काय आदीं आसतालो तसोच उरतलो? नव्या सहस्त्रकांत ताका कसलो आकार मेळतलो? भारतीय संस्कृताय इंग्लेजींत वा एवरोपी भासांनी भाशांतर करूंक मेळतली व्हय? भारतांत जाता तो इंग्लेज अभ्यास वसाहत काळांत जातालो तसोच उरतलो काय नवे क्रांतिकारी दिशेन फुडें वचून नव्या आव्हानांक तोंड दितलो? ह्या आनी असल्या प्रस्नांक जाप सोदपी हो लेख.

2002 वर्सा कोंकणी बरपांत आमी कितलीं फुडें पावल्यांव वा फाटीं पडल्यांव हाचो नियाळ घेवपी लेख अखेरेक दिला. हांतूं कितलीं, कसलीं आनी खंयचीं पुस्तकां देवनागरी, कन्नड, रोमी आनी पर्सो अरेबीक लिपयांनी त्या एका वर्सा उजवाडाक आयलीं, हाची सगळ्याची नोंद तो घेता. खंय आमी उणें पडतांव तें दिल्ल्यो वळेरी स्पश्ट करतात. आमचें कोंकणी बरप जायतें फुडें गेलां, जायतें सुदारलां, अशें म्हणून आमी आमकांच फटयनांत मू? अखेरेक, गेल्ल्या अंकांत कोंकणी नेमाळ्यां विशीं जी माहिती आमकां चुकली ती हांगा दिल्या.

आल्त पर्वरी, गोंय
31 जुलाय 2004

मातेव आल्मेद, जे.स.

कोंकणींत नकारसूचक ‘न’

दो. राकी वि. मिरांद
भासविज्ञान संशोधक
मैसूर - 570 023

संस्कृत भाशेंत नकारसूचक ‘न’ क्रिये पयलीं मेळटा. अर्वाचीन कोंकणी भाशेंत नकारसूचक क्रिये नंतर येता. प्राचीन कोंकणी भाशेंत नकारसूचक खंय येता? प्राचीन कोंकणी ग्रंथानीं हें थोडे पावटी क्रिये पयलीं मेळटा, थोडे पावटी नंतर. पूण पयलीं आनी नंतर हाचें रूप एकूच न्हंय. क्रिये पयलीं येताना नकारसूचक निपातरूप (particle) धरता पूण नंतर येताना हें क्रियेचें रूप धरता. देखीक[1]:

to na-padda	*to padda nâ’*
तो न -पड	तो पड नां
(तो पडनां)	(तो पडनां)
te na-paddati	*te padda nâ’ti*
ते न - पडति	ते पड नांति
(ते पडनांत)	(ते पडनांत)

पूर्ण वर्तमानकालीक रुपानीं नकारसूचक प्रधान क्रिये नंतर येता पूण थंय तें क्रियारूप धरिनां. त्या बदलाक ‘ने’ ह्या विशेश निपात-रुपाचो प्रयोग मेळटा. आनी हाचे पयलीं प्रधान क्रियेच्या पूर्ण वर्तमानकालीक रुपा बदलाक प्रधान क्रियेचें धातुरूप मेळटा.

देखीक :

khelale’ azunu zira ne
खेललें आजुनु जिर ने
(खेल्लें/ खाल्लें अजून जिरलें नां)

---

[1] लेखांत उदाहरणां दिताना पयले वळींत उतरां प्राचीन कोंकणींत रोमींत बरयल्यांत तशीं दिल्यांत, दुसरे वळींत प्राचीन कोंकणींत आमी देवनागरींत दिल्यांत (हीं संस्कृतांत वाचतात तशें वाचपाचीं), आनी तिसरे वळींत अर्थ समजुपा खातीर अर्वाचीन कोंकणींत देवनागरींत दिल्यांत. - सं.

प्राचीन कोंकणींत थोड्याच क्रियरुपानीं नकारसूचक 'न' क्रिये पयलीं मेळटा. सकयल दिल्ल्या अविधेय क्रियारुपानीं नकारसूचक 'न' अवश्य क्रियारुपा पयलीं येता.

नामकारी (Infinitive):	*dharu'-ka*	*na-dharu'-ka*
	धरुं -क	न -धरुं -क
	(धरूंक)	(धरिनां जांवक)
क्रियार्थक नाम (Gerund)	*dharu'-che'*	*na-dharu'-che'*
	धरुं -चें	न -धरुं -चें
	(धरचें)	(धरिनां जांवचें)
क्रियार्थक नामघटीत नामकारी	*dharu'-cheâca*	*na-dharu'checa*
	धरुं -च्याक	न -धरुंच्याक
	(धरच्याक)	(धरिनां जांवच्याक)
क्रियाविशेशणीक रूप 1:	*dhari-tâ'*	*na-dhari-tâ'*
	धरि -तां	न -धरि -तां
	(धरतां)	(धरिनासतां / धरिनां आसतां)
क्रियाविशेशणीक रूप 2:	*dhari-tanâ'*	*na-dhari-tanâ'*
	धरि -तनां	न -धरि -तनां
	(धरतानां)	(धरिनासतानां/धरिनां आसतानां)
संयोजक क्रियाविशेशणीक रूप:	*dhor-nu*	*na-dhor-nu*
	धोर् -नु	न -धोर् -नु
	(धरून)	(धरिनासतानां/धरिनां आसतानां)

विधेय क्रियारुपां मधें सरळ वर्तमानकालीक क्रियारुपानीं क्रिये पयलीं नकारसूचक 'न' हाचो प्रयोग भरपूर मेळटा.

hâ'ua na-padda-'. (उत्तम पु. ए.व. वर्तमान)
âmy' na-padd-u'. (उत्तम पु. ब.व. वर्तमान)
tu' na-padda-ssi (मध्यम पु. ए.व. वर्तमान)
te na-padda-ti (प्रथम पु. ए.व. वर्तमान)

पूण हांगा प्रधान क्रिये पयलीं नकारसूचकाचें निपातरूप आनी प्रधानक्रिये नंतर नकारसूचकाचें क्रियारूप हीं दोनूंय मेळटात. हीं पर्यायरुपां पळया.

hâ'ua padda nâ'. (उत्तम पु. ए.व. वर्तमान)
âmy' padd- nau'. (उत्तम पु. ब.व. वर्तमान)
tu' padda-nâ'ssi (मध्यम पु. ए.व. वर्तमान)
to padda nâ' (प्रथम पु. ए.व. वर्तमान)
te padda nâ'ti (प्रथम पु. ए.व. वर्तमान)

वयर सरळ वर्तमानकालीक रुपां आधुनीक कोंकणींत दिंवक नांत कित्याक तर 'आसां', 'जाणां', असल्यो क्रिया सोडल्यार, आधुनीक कोंकणिच्या थोड्याच बोलिनीं सरळ वर्तमानकालीक रुपां मेळटात.

विधेय क्रियारुपां मधें सरळ वर्तमानकाळ सोडल्यार दुसरे कडेन क्रिये पयलीं नकारसूचक येंवचें अपरूप. प्राचीन कोंकणी महाभारतांत, 250,000 शब्दांच्या ह्या बरपांत, नकारसूचक पयलीं आशिल्लें फकत एक अपूर्ण वर्तमान रूप मेळटा, एक पूर्ण वर्तमान रूप मेळटा, आनी तीन हेतुमत काळाचीं रुपां मेळटात.

देखीक,
tu' hikâ mârtâ quy na-mârtâ?
तूं हिका मार्ता की न -मार्ता?
(तूं हिका मारता की मारिनां?)

Hanuma'tâka bhitari uachu'ca rigu na-zâlo.
हनुमंताक भितरि वचुंक रिगु न -जालो.
(हनुमंताक भितर वचूंक रीग जालो नां.)

दुसरे कडेन सगळ्यान अपूर्ण वर्तमान, पूर्ण वर्तमान, इत्यादी रुपां आधुनीक कोंकणींत आसात तींच मेळटात. ह्या वरवीं प्रचीन कोंकणींतूच क्रिये पयलीं येंवच्या नकारसूचक रुपांचो ह्रास आरंभ जाल्लो हें स्पश्ट जाता.

क्रिये पयलीं नकारसूचक 'न' येतानां हें निपातरूप वेगळें उरनां, क्रिये वांगडा ताचें योजन (agglutination) जाता, तें एक कूस (affix) जाता. ह्या योजनाचो पुरावो दिवप ह्या लेखाचो मुख्य उद्देश.

कोंकणी भाशेच्या इतिहासांत थोडीं असलीं ध्वनिपरिवर्तनां जाल्यांत जीं शब्दाच्या पयल्या अक्षराक लागू जयनांत, मागीरच्या अक्षरांक मात्र लागू जातात. 'न' ह्या निपातरुपाच्या योजनाचो पुरावो आमकां असल्या ध्वनिपरिवर्तनां मुखांतर मेळटा.

देखीक, संस्कृत या प्राकृत 'आ' स्वर कोंकणींत शब्दाच्या पयल्या अक्षरांत आसा तसो उरता पूण मागिरच्या अक्षरांत तो क्षीण जावन 'अ' जाता.

संस्कृत	प्राचीन कोंकणी	अर्वाचीन कोंकणी
Kumāra	*ku'aru* कुंवरु	(कुवर)
smašāna	*mhasanna, massanna*	(म्हसण)
gopāla	*goully*	(गोवळी)
kapāla	*kapala*	(कपल)

'गोवळी' ह्या शब्दांत ह्या क्षीण जाल्ल्या स्वराचो लोप जाला.

आतां आमीं प्राचीन कोंकणीचीं सुरवेक 'न' आशिल्लीं क्रियारुपां पळेंवक गेल्यार थंय आमकां हीच प्रक्रिया दिश्टी पडटा. क्रियारुपा पयलीं 'न' आयलें तर क्रियारुपाच्या पयल्या अक्षरांत 'आ' क्षीण जावन 'अ' जाता. कित्याक तर सुरवेक 'न' येतच क्रियारुपाचें पयलें अक्षर शब्दांत पयलें अक्षर न्हंय, मागिरचें अक्षर. आनी मागिरच्या अक्षरांत ताचें क्षीण जावप सहज.

zâtâ' जातां	*na-zatâ'* न-जतां	(जायनासतानां)
lâitâ' लायतां	*na-laitâ'* न-लयतां	(लायनासतानां)
lâgatâ' लागतां	*na-lagatâ'* न-लगतां	(लागनासतानां)
sângatâ' सांगतां	*na-sangatâ'* न-संगतां	(सांगनासतानां)
âicatâ' आयकतां	*na-aicatâ'* न-अयकतां	(आयकनासतानां)
ghâlitâ' घालितां	*na-ghalitâ'* न-घलितां	(घालिनासतानां)

râva राव	*na-râva* न-राव	(रावनां)
mâry मारी	*na-mary* न-मरी	(मारिनां)
ttâ'ca टांक	*na-tta'ca* न-टंक	(तांकनां)

असलें आनी एक ध्वनिपरिवर्तन आसा. कोंकणींत शब्दाच्या पयल्या अक्षराचे सुरवेक अल्पप्राण व्यंजन आनी दुसऱ्या अक्षराचे सुरवेक महाप्राण व्यंजन येत जाल्यार, महाप्राणत्व दुसऱ्या अक्षरा कडल्यान पयल्या अक्षराक उडी मारता.

संस्कृत	प्राकृत	प्राचीन कोंकणी	अर्वाचीन कोंकणी
kakṣa	kakkha	khâka	(खाक)
dṛḍha	daḍha	dhadda	(धड)
pṛṣṭi	paṭṭhi	phâtti, patti	(फाट)
dadhi	dahi	dhai'	(धंय)
tasmin	tamhi, tahĩ	thai'	(थंय)
bahu	bahu	bhouu	(भोव)
daša	dasa, daha	dhâ	(धा)
pantha	pantha	phântu	(फांतां)
yuddha	jujjha	zhuza	(झूज)
budhya	bujjha	bhuzâuanna	(भुजवण)
pākhaṇḍa	pākhaṇḍa	phâkândda	(फाकांड)
prathama	puḍhama	phudde	(फुडे)

हांगा थोड्या संस्कृत शब्दानीं दुसऱ्या अक्षराचे सुरवेक महाप्राण व्यंजन नां, पूण त्या शब्दांच्या प्राकृत रुपानीं दुसऱ्या अक्षराचे सुरवेक महाप्राण व्यंजनाचो विकास अवश्य जाला. ह्या परिवर्तनांत 'ह' हें व्यंजन महाप्राण व्यंजना तुल्य म्हणून समझून घेंवचें.

सुरवेक महाप्राण व्यंजन आशिल्ल्या क्रियारुपां पयलीं 'न' हें निपातरूप येत जाल्यार कितें जाता? हांगाय महाप्राणत्व दुसऱ्या अक्षरा कडल्यान पयल्या अक्षराक उडी मारता.

mhanna-tâ'	nha-manna-tâ	(म्हणनासतानां)
uhara-tâ'	nha-uara-tâ'	(व्हरनासतानां)

ghadda-t-ale’	nha-gadda-t-ale’	(घडनां तें)
hote’	nhaote’, nha-ua-te’	(आसनां तें)

‘न्हगडतलें’ आनी ‘न्हवतें’ हे दोन शब्द दियोगु रिबेयरान 1626 इसवेंत तयार केल्ल्या कोंकणी शब्दकोशांतले.

फुडल्या उतराचे सुरवेक स्वर आसत जाल्यार ‘न’ ह्या निपात-रुपाच्या स्वराचो लोप जाता: देखीक,

âuaddatâ	nâuaddatâ	(आवडनां)
âikatâ	naikatâ	(आयकनां)
ulaitâ	nulaitâ	(उलयनां)

पूण असो स्वरलोप जाता देखून ‘न’ हो वेगळो शब्द न्हंय, कूस मात्र अशें म्हणूंक जायनां कित्याक तर कडेक स्वर येंवच्या शब्दा फुडे सुरवेक स्वर आशिल्लो आनी एक शब्द येत जाल्यार पयल्या शब्दाच्या आखेरच्या स्वराचो लोप जांवक शक्य आसा.

आतां न + क्रियारुपानीं एक अदीं मदीं जावपी (sporadic) ध्वनिपरिवर्तन पळेया :

puro	nupuro	(पावनां)
de	nede	(दिनां)
dekha	nedekha	(देखनां)
zeui	nezeui	(जेविनां)
mella	nemalla	(मेळनां)

हांगा न्हंयकारी रुपानीं आमकां स्वर समिकरण दिश्टी पडटा. क्रियारुपाच्या पयल्या अक्षरांतल्या स्वराक ‘न’ निपातरुपाच्या स्वराचें पूर्ण समिकरण जालां. निमाण्या शब्दांत क्रियेरुपाच्या पयल्या अक्षरांतलो स्वर मागीर बदल्ला सो दिसता. अथवा हांगा वर्ण अदलाबदल जाला जांवक पुरो.

असलें स्वर समिकरण सहज जावन जांवचें शब्दां भितर. देखून हो लेगीत ‘न’ ह्या निपातरुपाच्या योजनाचो एक पुरावो.

निपातरूप ‘न’ संस्कृत भाशेंत एक स्वतंत्र शब्द, पूण प्राचीन कोंकणींत तें एक कूस जाता. आधुनीक कोंकणींत हाची अवस्था कितें जाता?

तें करूं नये. (= तें करचें न्हंय.)   (न + ये)
तें करूं नज. (= तें करच्या जायनां) (न + जा)

कोंकणी भाशेचो इतिहास जाणा आशिल्ल्याक ‘नये’असल्या शब्दानीं नकारसूचक ‘न’ च्या अस्तित्वाची चेतना आसूं येत. पूण साधारण कोंकणी मनशाक हाच्या अस्तित्वाची चेतना आसूंक शक्य नां.

‘नये’ आनी ‘नज’ ह्यो आधुनीक कोंकणींत सहायक क्रिया. पूण प्राचीन कोंकणींत हांचो प्रयोग प्रधान क्रिया आनी सहायक क्रिया दोनूंय रुपानीं जातालो.

1. hâ'ua thayi' na-ye'.	हांव थंय येनां / येंवचो नां.
2. bânnu nirphallu na-za.	बाण निश्फळ जायनां / जांवचो नां.
3. kaneâ diu' naye.	कन्या दिंवची न्हंय.
4. mazeâna thai' uachu'ka naza.	म्हज्यान थंय वचूंक नज.

आधुनीक कोंकणींत वाक्य 1 आनी 2 व्याकरणसंगत न्हंय कित्याक तर ह्या वाक्यानीं ‘नयें’ आनी ‘नज’ ह्यो प्रधान क्रिया. वाक्य 3 आनी 4 व्याकरणसंगत. ह्या वाक्यानीं ‘नये’ आनी ‘नज’ ह्यो सहायक क्रिया.

‘नये’ आनी ‘नज’ ह्या उतरां शिवाय आधुनीक कोंकणींत ‘न’ हो घटक आशिल्लीं दुसरीं थोडीं उतरां उल्ल्यांत : नेणां, नकळं, नां, इत्यादी. नेणां (= नकळं) हें उतर प्राचीन कोंकणींत अशेंच आशिल्लें. प्राचीन कोंकणी मनशाक ‘न’ ह्या नकारसूचक कुसाच्या अस्तित्वाची चेतना अवश्य आशिल्ली – हांतूंत दुभाव नां. पूण ध्वनिपरिवर्तना निमतीं जाल्ल्या अस्पश्टताये वरवीं ‘नेणां’ (सं. Na ǰānāmi) ह्या उतराचे घडणुकेंत ‘न’ आनी ‘जाणां’ हे शब्दघटक आसात ही चेतना ताका भोव करून नाशिल्ली.

‘नेणां’ आनी ‘नकळं’ ह्यो आधुनीक कोंकणींत प्रधान क्रिया. असली आनी एक क्रिया म्हळ्यार ‘नां’. हाचो प्रयोग प्रधान क्रिया आनी सहायक क्रिया दोनूंय थरानीं जाता :

तो नां.
तो वचनां.
तो गेलो नां.

‘न’ आनी ‘आसां’ ह्या घटकांच्या योजनान ‘नां’ हाचें निर्माण जालां. कोंकणिच्या बोलयानीं ‘आसा’ हाचो उच्चार क्षीण जावन ‘आहा’, ‘आआ’, ‘आ’, जांवचो आसा. हांगा ‘न’ चें योजन ‘आसा’ हांतूंत जालां अथवा ‘आसा’ हाचें योजन ‘न’ हांतूंत जालां हें सांगूंक जायनां. ह्या दोनूय घटकांचें दुसऱ्या उतरानीं योजन जाता. भारतीय आर्य भासांच्या इतिहासांत जायते कडेन पयलीं येंवच्या कृदंतांत ‘आसा’ हाचें योजन जालां.

‘नां’ हांतूंत ‘न’ आनी ‘आसां’ ह्या घटकांच्या अस्तित्वाची चेतना साधारण कोंकणी मनशाक नां जांव येत, पूण प्राचीन कोंकणिंतूच न्हंय, आधुनीक कोंकणींत लेगीत ‘नां’ हें क्रियारूप ‘न’ + संयोजक (copula) हाका तुल्य म्हणून, हांतूंत ‘न’ आनी ‘आसा’ ह्या घटकांचो मेळ आसा म्हणून, भासवैज्ञानीक विश्लेशणा मार्फत स्पश्ट दाखोंव येता. सकयल दिल्ल्या साम्यवाचक वाक्यां मधें जंय हयकारी वाक्यानीं संयोजकाचो लोप अनिवार्य आसा थंय समतोल न्हंयकारी वाक्यांनी ‘न्हंय’ ह्या निपाताचो प्रयोग अनिवार्य. हांगा ‘नां’ हाचो प्रयोग व्याकरणसंगत न्हंय. वाक्य 1, 2 आनी 3 पळेया.

1. तो म्हजो इश्ट.
2. तो म्हजो इश्ट न्हंय.
*3. तो म्हजो इश्ट नां.

गुणसूचक वाक्यां मधें हयकारी वाक्यानीं संयोजकाचो लोप वैकल्पीक. देखून वाक्य 4 आनी 6 दोनूंय व्याकरण-संगत. पूण ह्या वाक्यानीं

थोडो अर्थभेद आसा. हांगा समतोल न्हंयकारी वाक्यानीं लेगीत संयोजकाचो लोप वैकल्पीक. वाक्य 5 आनी 7 पळेया.

4. तें मोव.
5. तें मोव न्हंय.
6. तें मोव आसा.
7. तें मोव नां.

स्थानसूचक वाक्यां मधें जंय हयकारी वाक्यानीं संयोजकाचो लोप करूंक जायनां, थंय समतोल न्हंयकारी वाक्यानीं लेगीत नकारसूचक निपातरूप 'न्हंय' जोडूंक जायनां. हांगा क्रियारूप 'नां' हेंच जोडूंक जाय. वाक्य 8, 9, 11 आनी 12 पळेया. वाक्य 10 व्याकरण-संगत न्हंय. वाक्य 11 आनी 12 हेवय स्थानसूचक वाक्य, पूण हांतूंत स्थानाचो उल्लेख नां.

8. तो शाळेंत आसा.
9. तो शाळेंत नां.
*10. तो शाळेंत न्हंय.
11. तो आसा.
12. तो नां.

'न्हंय' ह्या निपातरूपाची वर्तणूक पळयतानां हांतूंत संयोजकाचो समावेश नां, अशें दिसता. पूण हाचो इतिहास पळेंवक गेल्यार हाचे घडणुकेंत लेगीत संयोजक आशिल्लो म्हणून कळटा. आधुनीक कोंकणींत आमकां 'हय' (अथवा 'होय') आनी 'न्हंय' हीं रुपां मेळटात. प्राचीन कोंकणींत मेळटात तीं रुपां 'होय' (hoe) आनी 'न्होय' (nhoe). आधुनीक कोंकणींत हीं रुपां क्षीण जावन 'हय' आनी 'न्हंय' जाल्यांत.

प्राचीन कोंकणींत संयोजक केन्नां केन्नां 'हो'चें रूप धरता. 'होय' हाचें सरळ वर्तमानकालीक रूप. सकयल दिल्ल्या वाक्यानीं 'होय' शब्दाचो अर्थ 'आसा', 'हय' न्हंय.

he' sate hoe.
हें सते होए.
(हें सत्य/सत.)

âtâ' mâkâ kallale' tu' tâcho putru hoe.
आतां माका कळलें तुं ताचो पुत्रु होए.
(आतां म्हाका कळ्ळें तूं ताचो पूत.)
âmy' hazâra zari ulailem, tari hoe nâ'.
आमीं हजार जरि उलयलें, तरि होए नां.
(आमी हजार जर उलयलें तर जायनां.)

पूण कोंकणिच्या इतिहासांत ह्या शब्दाचो अर्थ 'आसा' अथवा 'जाता' आशिल्लो तो 'हय' जाला. आनी 'न्होय' (न होय) ह्या शब्दाचो अर्थ 'आसनां', 'जायनां' आशिल्लो तो 'न्हंय' जाला. प्राचीन कोंकणींत ह्या शब्दांचे नवे आनी पोर्ने दोनूंय अर्थ मेळटात.

हिंदींत नकारसूचक 'नहीं' हो शब्द संस्कृत आनी प्राकृत 'नहि' (= केदींच न्हंय) ह्या शब्दा कडल्यान आयला म्हणटात. प्राचीन कोंकणिच्या नकारसूचकाचें मूळ तेंच जाल्यार ताचें रूप महाप्राणत्व पयल्या अक्षराक येतच 'न्हंय' जांवक जाय आशिल्लें. तें 'न्होय' जावपाक कांय ध्वनिवैज्ञानीक कारण नां. प्राचीन कोंकणींत 'न्होय' ह्या शब्दाचो विकास असो जाला जांव येत :

na-hoe → nha-oe → nhoe

पूण पयलीं स्वर समिकरण जालां तर हाचो विकास सकयल दाखयल्ले भाशेन जाला जांव येत.

na-hoe → no-hoe → nho-oe → nhoe

प्राचीन कोंकणींत आनी आधुनीक कोंकणींत 'नाका' हें प्रधान क्रियारूप आनी सहायक क्रियारूप दोनूंय रुपानीं मेळटा. देखीक,

ताका तें नाका.
तें करूं नाका.

'नाका' ह्या उतरांत 'न' घटक स्पश्ट दिश्टी पडटा, पूण 'का' हो घटक प्राचीन कोंकणींत दुसरे कडेन मेळनां. गोंयांत आधुनीक कोंकणिंतूय हो घटक वेगळो मेळनां. पूण दक्षिणी सारस्वत कोंकणींत हो घटक 'न' कुसा शिवाय मेळटा. गोंयकार म्हणटात 'करूंक

जाय', मंगळूरचे क्रिस्तांव म्हणटात 'करिजे', पूण दक्षिणी सारस्वत म्हणटात 'कोरका'. नाका ह्या शब्दांत 'न' चें 'ना' जालां तें फुडल्या अक्षरांत येंवच्या स्वराक समिकरण अशें दिसता.

ह्या लेखांत निमाणो तपासूंक उल्ला तो शब्द 'नुसतें' अथवा 'निसतें': हाचो रूपविकास आनी अर्थविकास. 'निसतें' हें रूप मागिरचें. प्राचीन कोंकणींत हें मेळनां. गोंयांत 'नुसतें' या 'निसतें' म्हळ्यार मासळी. पूण मंगळुरकाराक उदकांत आशिल्ली जिवी मासळी 'निसतें' न्हंय. ताका 'निसतें' म्हळ्यार शिता सांगाता तोंडाक लावपाक तयार केल्लें मासळेचें, मासाचें, अथवा तरकारेचें रांदप. गोंयकाराक दर्यांत, न्हंयत, अथवा तळ्यांत निसतें दिसता, पूण मंगळुरकाराक तें दिसनां. आनी मंगळुरकार तरकारेचें निसतें खाताना तें गोंयकाराक दिसनां. हे परिस्थितींत गोंयकार आनी मंगळुरकार निसत्याची चर्चा करतीत जाल्यार ताचो परिणाम कितें जायत म्हणून सांगूंक जायनां.

प्राचीन कोंकणींत नुसतें म्हळ्यार कितें? दियोगु रिबेयरु हाणें तयार केल्ल्या कोंकणी कोशांत आमकां nuste' आनी nusude' हीं दोन उतरां मेळटात. हीं क्रियाविशेशणां. हांचो अर्थ असो दिला : "Sem porque, sem nada, debalde". 'कारणनासतनां, अशेंच, भेश्टेंच'. देखीक, 'तो नुस्तोची आयलो' म्हळ्यार 'तो असोच आयलो, कांय विशेश कारण नासतनां आयलो' म्हण. ह्या शिवाय 'नुसुदें' ह्या उतराक दुसरो अर्थ आसा : "O que tem com que comer arros". 'शिता सांगाता तोंडा लांवक कितेंय आसा तें' Nussudeâca kâi' nâ' म्हळ्यार 'शिता सांगाता तोंडाक लावपाक कांय नां' म्हण.

नुसतें हाचो अर्थ 'अशेंच' आशिल्लो तो 'मासळी' कसो जालो? हाचो अर्थविकास असो जाला जांव येत : 'अशेंच'→'अशेंच कांय आसा तें'→'शिता सांगाता तोंडाक लांवक अशेंच कांय आसा तें'. कितलो-सो काळ पर्यंत दिसाक तीन फावटी जाल्यारीय कोंकणी मनशाचें जेवण म्हळ्यार शीत आशिल्लें. शिताच्या जेवणां मधें दुसरें

कितें खांवक मेळ्ळें जाल्यार तें लेकाक नां. दिसाक तीन फावटी शीत जेंवकूच जाय. शिता सांगाता तोंडाक लावपाक कांय पण जाय. तें गौण, क्षुल्लक, तोंडाक लावपाक मात्र. मीठ-मिरसांग, चेटणी, कसलोय सार, अशेंच कांय आसा तें. त्या सारांत कांय घट्ट वस्त आसूं येत अथवा नां जांव येत. घट्ट वस्त कांय आसल्यार 90 प्रतिशत ती वस्त मासळी.

रिबेयरान आपल्या शब्दकोशांत nuste', nusude' आनी ह्या शिवाय ह्या शब्दाचें मूळ उतर na-sude' लेगीत दिलां. ताचो अर्थ तोच दिला : "Sem causa" 'कारण नासतनां'. ह्या शब्दांत 'न' चें योजन जालां तें क्रियारुपाक न्हंय, विशेशणाक. रिबेयराच्या शब्द-कोशांत sude' हें उतर मेळनां, पूण ताचें पर्यायरूप sudhe' (< सं. Šuddha) मेळटा. हें विशेशण. हाचो अर्थ रिबेयरान दिला 'नितळ, 'सारखें, सगळें'. 'नुसतें' ह्या शब्दाचो अर्थविकास विलक्षण म्हणूं येत, पूण हांगा जाल्ल्या ध्वनिपरिवर्तनानीं असाधारण कांय नां.

Na-sude'→ nusude' (स्वर समिकरण)→ nusde' (मध्यस्वर-लोप)→ nuste' (व्यंजन समिकरण).

असलें समिकरण आनी मध्यस्वरलोप आमकां दुसऱ्या कोंकणी शब्दानीं पळेंवक मेळटा. नुसतें → निसतें ह्या परिवर्तनांत आमकां स्वर समिकरणाचें आनी एक उदाहरण मेळटा. नुसतें हाचें एक संक्षिप्त रूप 'नुस्त' [nustə] आशिल्लें जांवक जाय जें दक्षिणी सारस्वत कोंकणिच्या 'नुत' [nutə́] अथवा 'नुतचि' [nutə́či] ह्या उतरांत दिश्टी पडटा. 'स्त्' [st] आसा तें दक्षिणी सारस्वत कोंकणिच्या दुसऱ्या शब्दानीं क्षीण जावन 'त्' [t] जायना. पूण 'नुत(चि)' [nutə́(či)] हो शब्द असामान्य. हांतूंत 'चि' हें कूस प्रत्यक्ष अथवा परोक्ष रुपान अवश्य आसूंक जाय. हाच्या प्रभावान बळाघात पयल्या अक्षरार येंवचो तो दुसऱ्या अक्षरार येता. ह्या वरवीं पयलें अक्षर क्षीण जाता. ह्याच कारणान 'स्त्' [st] चें 'त्' [t] जालां अशें दिसता.

आदारावळ

अनामीक. भारत. कोदेक्स 771 आनी 772, बिब्लियोतेका दा उनिवेर्सिदाद द मीञु, ब्रागा.

रिबेयरु, दियोगु. 1626. वुकाबुलारियु दा लींग्वा कानारीं फेयतु पेलुश पाद्रीश दा कुंपाञिअ द जेजूस क रिजीदेंय ना क्रिस्तांदाद द सालसेत इ नोवामेंत अक्रिसिंतादि कों वारियुश मोदुश द फलार पेलु पाद्रि दियोगु रिबेयरु दा मेजमा कुंपाञीअ, राशोल, गोआ. केंद्रीय ग्रंथालय, पणजी, गोंय. (दुसरो भाग, कोंकणी-पुर्तुगेज). ह्या ग्रंथाची आनी एक प्रती बिब्लियोतेका दा अजूदा, लिजबोआ, हांगा मेळटा. तांतूंत तारीख नां. (MS. Cota 46/VIII/36). आनीक एक प्रती आरकीवु इश्तोरिकु उल्त्रामारीनु, लिजबोआ, हांगा मेळटा. तांतूंत नांव आनी तारीख नां. जूंता द इंविस्तिगासोंइश दु उल्त्रामार हाणीं 1973 इसवेंत हाचे प्रतिकृतिचें प्रकाशन केलां.

प्राचीन कोंकणी लिप्यंकन

a = अ. â = आ. â’ = आं. y = ई. y’ = ईं. u = उ,व्. u’ = उं,ऊं. e’ = एं. eâ = या (e.g. caneâ = कन्या). ch = च् ([ts] आनी इ, ई, ए, य्, हांच्या पयलीं [č]) c, qu = क्. z = ज् [dz] आनी इ, ई, ए, य्, हांच्या पयलीं [ǰ]). s, ss = स्. s, ss = श् (ई, ए, य्, हांच्या पयलीं). tt = ट्. dd = ड्. nn = ण्. ll = ळ्.

भासविज्ञानी दाल्गाद आनी कोंकणी

— मातेव आल्मेद, जे.स.
तॉमास स्टीवन्स कोंकणी केंद्र
आल्त पर्वरी, गोंय - 403 521

0. प्रवेश. आज गोंयच्या शाळांनी वापरतात ती, आनी देवनागरी लिपयेंत पुस्तकांनी आनी पत्रांचेर वापरतात ती कोंकणी शणै गोंयबाबाच्या वावराक लागून एक प्रमाण रुपाक पावूंक लागल्या. गोंयचीं क्रिस्तांवां आपल्या इगर्जांनी, भोवशीक तशेंच खासगी मागण्यांनी आनी गितांनी, बायबल वाचनांत आनी प्रवचनांत वापरीत आयल्यांत ती बारदेशी कोंकणी हाचे आदींच एक तरेच्या प्रमाण रुपाक पावलली. ह्या प्रमाणिकरणाच्या वावराचो व्हड वांटो म्हळ्यार ताचेर पडललो मोंसिञोर[1] दाल्गादाचो प्रभाव.

कोंकणी बरोवपाक देवनागरी लिपी वापरून सेबास्त्यांव रुदोल्फ दाल्गादान पयल्यांत पयलें पुस्तक छापलें. देखून कोंकणी उतरां देवनागरींत बरोवपाची पद्दत ताणेंच सुरू केल्ली म्हणुंयेता. ताच्या कोंकणी-पुर्तुगेज कोशाचे प्रस्तावनेंत आपणें कोंकणी उतरां बरोवपाक देवनागरी लिपी कित्याक आनी कशी वापरली हें दाल्गाद आमकां स्पश्ट सांगता. ताचे उपरांतले सगळेच कोंकणी कोशकार आनी कांय बरोवपी दाल्गादाचो कोंकणी-पुर्तुगेज कोश पळेवन शिकल्यात म्हण सांगल्यार चूक जांवची ना. शणै गोंयबाबाचेर त्या कोशाचो बरोचसो प्रभाव पडला. तशें जाल्यार गोंयच्या सगळ्याच कोंकणी लोकाक, रोमींत तशेंच देवनागरींत बरयतल्यांक आनी वाचप्यांक, दाल्गादाची इल्ली तरी वळक आसूंक फावो. कोंकणी खोलायेन शिकून तिचेर चडांत चड सोद वावर करून ह्या विद्वानान आमचे भाशेक अंतरराश्ट्रीय मळार नांव जोडलें हांतूं कांयच दुबाव ना. शेंबर वर्सां आदीं ताणें तयार केल्ले कोंकणी कोश आमी आजून वापरतांव जाल्यार मोंसिञोर दाल्गादाची थोडी तरी वळक करून घेतलली बरी.

---

[1] कांय विंचून काडलल्या पाद्रींक मात मोंसिञोर ही पदवी पापसायब दिता.

1. दाल्गादाचें जिवीत. एका भासविज्ञानी विशीं उलयताना ताका आसललें भासांचें गिन्यान, ताणें शिकयल्लीं तत्वां, ताणें केल्लो सोद आनी बरयल्लीं पुस्तकां असल्याच वस्तुंची नोंद जाता. ताच्या जिविता कडे व्हडलेंशें लक्ष कोण लायना. पूण मोंसिञोर दाल्गादान केल्लो तसलो कोंकणिचो सोद वावर करपी भोव थोडे आसात, आनी ताणें हेर भासांचेरूय जायतो मुळावो वावर केल्लो आसा. म्हणताना असल्या म्हान गोंयकाराच्या जिविताचीय [2] आमकां थोडिशी माहिती आसची. इंग्लेजींत आनी रोमी लिपयेंतले कोंकणींत जाल्यार दाल्गादाच्या जिविताची माहिती फा. आंतोन पेरेराच्या पुस्तकांनी वाचूंक मेळता पूण देवनागरी लिपयेंतले कोंकणींत ती मेळना.

1.1. जल्मगांव आनी कुटुंब. उत्तर गोंयच्या बारदेस तालुक्यांत, मापशेंचे अस्तमतेक दोंगरां मदें आसगांव मेळता. ह्या सुपुरल्या गांवांत 8 माय 1855 वर्सा सेबास्त्यांव रुदोल्फ दाल्गाद जल्मलो. ताच्या बापायचें नांव आंब्रोज्यु लुवीस दाल्गाद, आनी आवयचें नांव रोजा फ्लोरिंदा द सोजा. त्या काळाच्या चिंतपा प्रमाणें तीं दोगांय कुलीन कुटुंबांतलीं. बापूय सुमाराचें शिकप करून एका साद्या भाटकाराचो वेवसाय करतालो. आपलीं भाटांविटां सांबाळून, गोरवां म्हसरां पोसून आपल्या भुरग्यांक बऱ्यांतलें बरें आनी उंचलें शिकप दिंवक ताणें जायते त्रास घेतले. आवय त्या काळाच्या कुलीन स्त्रियांक फावता तें शिकप आनी संगीत कला शिकून घर सांबाळताली आनी भुरग्यांक वयर काडताली. दाल्गादांक सात जणां भुरगीं, स चले आनी एकलीच चली. एकलो चलो ल्हानपणांतूच भायर पडलो. तांचे उरलले पांचूय भुरगे व्हडले शिकपी, जाणार आनी आपापल्या वेवसायांत फांकिवंत जाले.

दाल्गाद भावां पैकीं जेलास्यु दाल्गाद मुंबय दोतोरकी शिकून, लंडन आनी ऍडिनबरसून शस्त्रक्रियाविज्ञानांत (surgery) उंचली पदवी जोडून भारतांतूच वावुरलो. तो भारताचो व्हड अभिमानी, आनी आपल्या देसाचो इतिहास ताका आवडिचो. ह्याच कारणाक लागून आपल्या देसाचें व्हडपण परगटावपाक आबे फारिया आनी ताची मोहिनीविद्या ह्या विशयाचेर ताणें सोद करून फ्रेंच भाशेंत पुस्तक बरयलें. दुबळ्या

---

[2] भाग 1 आनी 2 हांगा दाल्गादाच्या जिविताचेर आनी वावराचेर दिल्ली माहिती Fonseca, 1956, Pereira, 1981, 1982, 1983, आनी Soares, 1936 ह्या पुस्ताकांतल्यान घेतल्या. ह्या पुस्तकांचीं नांवां आनी तपशील आदारावळींत पळेयात.

बारदेसकारांक मापश्यांच्या आसिलांत फुंक्याक इलाज आनी वखदां मेळचीं म्हण एक निधी उबारली. सावंतवाडींत भलायके विभागाचो मुखेल अधिकारी म्हण वावर करताना त्या वाठारांतल्या आनी भारतांत हेर कडल्या झाडांचो अभ्यास करून तांचें वर्णन करपी आनी तांचे वखदी गूण दिवपी दोन फामाद पुस्तकां ताणें बरयल्यांत. पात्रोसीन हो दुसरो दाल्गाद भावूय लंडनांत वैजुकी शिकून एवरोपांतल्या दोळ्यांच्या व्हड तज्ञां मदलो एकलो म्हण नांवाजतो जालो. दोग जण वकील भावां मदलो ऍदुवार्द दाल्गादान लंडनांत कायद्याचें शिकप करून थंयचो प्रथम गोंयकार बॅरिस्टर जावन नामना जोडली. आमचो सेबास्त्यांव दाल्गाद तर कोंकणिचो पयलो गोंयकार कोशकार, तशेंच भारताच्या आनी संसाराच्या बऱ्याचश्या भासांचो तो पंडीत जांवक पावलो.

1.2. शिकप. आवयचे मांडयेर थावन मरणाच्या पलंगा मेरेन सेबास्त्यांव रुदोल्फ दाल्गाद सदांच एक शिकपी आसलो. आवयबापाय कडल्यान, आसगांव आनी मापशें ह्या बारदेस परिसरांत तो आपली म्हॊंवाळ बारदेशी कोंकणी शिकलो. त्या काळाचे गरजे प्रमाणें कोंकणी सांगाताच पुर्तुगेज भासूय तो उलोंवक शिकलो. गांवचे शाळेंत वाचूंक बरोंवक शिकलो, आनी हांगा सुरू जाल्ली ताची पुस्तकांची आवड मरसर वाडत गेली. पाद्रिपणाची ताका ओड आसलल्यान तरणे पिरायेरूच ताचें लांबदीग शिक्षण सुरू जालें. त्या काळार पाद्री जांवक सोदतल्या बारदेसकार तरनाट्यांक सुरवातिच्या शिकपा खातीर मापश्यां वेचें पडतालें. दाल्गाद मापश्यां वचून पुर्तुगेज, इंग्लेज, फ्रांसेज आनी लातीन भासो शिकूंक, आनी तत्वगिन्यानाची वळक करून घेंवक लागलो.

पाद्रिपणाच्या फुडल्या शिकपा खातीर रायतुरचे (राशोल) सेमिनारीक तो गेलो. हांगाचो मुखेल विशय म्हळ्यार धर्मज्ञान (theology). हो विशय त्या काळार लातीन भाशेंत शिकयताले. पवित्र पुस्तक वा बिब्लिया शिकपा खातीर ग्रीक आनी हिब्रू भासांचें मुळावें शिकप हांगा सुरू करचें पडतालें. प्रवचन करप हें पाद्रिचें एक मुखेल काम आसलल्यान वक्तृत्व शिकचेंच पडता. गोंयच्या लोकांमदें वावर करपाक कोंकणी भाशेची चड गरज जाल्ल्यान ही भास वेवस्थीत शिकपाक ताका एक बरी संद मेळली. ही रायतुरची सेमिनरी जेज्वीत पाद्रिंनी स्थापलली. कोंकणी पंडीत तॉमास स्टीवन्स एका काळार हे सेमिनारिचो

रेयतोर वा मुखेल व्हडील आसललो, आनी ताणेंच थंयसर कोंकणी भाशेचो विभाग स्थापललो. कोंकणी कोशाचो वावरूय थंयच सुरू जाल्लो. दियोग रिबेराचो कोंकणी कोश हांगाच मिग्वेल दाल्मेद, आंतोन्यु साल्दाञ आनी हेर कोंकणी जाणकारांच्या आदारान तयार जाल्लो. हें कोंकणी वातावरण आनी परंपरा हे रायतुरचे सेमिनारींत आसलल्यान दाल्गादाकूय कोंकणिचो खोलायेन अभ्यास करूंक स्फूर्त मेळ्ळी आसतली.

रायतुरचें शिकप जातच ताका 1881 वर्सा पाद्रिपणाची माकणी मेळ्ळी आनी मोंते गिरिंच्या कपेलांत ताणें आपलें पयलें मीस भेटयलें. ताचे उपरांत तो चड तेंप गोंयां उरूंक ना. आपल्या उंचल्या शिकपा खातीर रोमा शाराक वचूंक तो भायर सरलो. तारवार आसतानाच रोमांत चड गरजेची आसलली इतालियान भास शिकूंक सुरू केल्ली ती रोमांत म्हयन्या भितर उलोंवक लागलो. ताचें कायदेपंडिताचें शिकप आपोलिनारी विश्वविद्यालयांत दोनूच वर्सां भितर संपोवन कानोन कायदो आनी रोमन कायद्यांत ताणें दोतोर पदवी घेतली. ह्या विशयांनी ताचें येस पळेवन ताका धर्मज्ञानांत दोतोर पदविच्या कोर्सांक हजेरी घालिनासताना परिक्षेक बसपाक परवानगी मेळ्ळी. हे पदवेक ग्रीक आनी हिब्रू भासो शिकच्यो पडतात. त्योय कोर्सांक हाजीर रावनासताना आपणा इतल्याक ताणें शिकून काडल्यो. दोतोर पदवेचे परितक्षेंत ताका पूर्ण येसं मेळून श्रेश्ठताये बिल्लोय मेळ्ळो. ह्या भारतियाक शिकपांत मेळ्ळलें जैत आनी श्रेय रोमांत गाजताना तें त्या वेळाच्या पापसायबाच्याय कानार पडलें. लियांव तेराव्यान दाल्गादाक मोंसिञोर हो मानादीक किताब दिलो. भारतांतल्या पाद्रिंचो दर्जो सुदारपाचो हेतू मनांत दवरून पापसायबान दाल्गादाक भारताक फाटीं वचून थंय वावरूंक सल्लो दिलो. गोंयाक येताना ताणें नोवेंब्रांत 1884 वर्सा पुर्तुगालाक वचून थोडो तेंप लिजबोवा सारलो.

2. दाल्गादाचो वावर. मों. दाल्गाद लिजबोवा पावतच पुर्तुगेज सरकारान ताका भारतांत मिशनरी वावराक नेमलो. हाचे आदींच ताणें भारताची प्राचीन भास, संस्कृत शिकूंक धरलली. जर रोबेर्तो दे नोबिली हो इतालियान जेज्वीत संस्कृत इतली बरी करून शिकलो की ताणें संस्कृतांत पुस्तकां बरयलीं आनी संसकृत भाशेंतूच पंडितां कडे चर्चा केली, तशें जाल्यार आपणें एका भारतियान संस्कृत कित्याक खोलायेन

शिकची न्हय? एवरोपी भासो आनी संस्कृत शिकतासताना संस्कृत आनी कोंकणी मदें आसललो संबंद ताच्या लक्षांत आसलो, आनी आपल्या फुडाराच्या मिसांव वावराचो एक वांटो कसो तो त्यो भासो शिकूंक लागलो. आब्रील 1885 वर्सा तो गोंयां पावलो आनी थंयच्यान ताका भारताच्या वेगळ्या वेगळ्या सुवातांचेर काम करपाक नेमलो. खंय खंय तो वावुरपाक गेलो त्या वाठाराची भास तो आवडीन शिकलो. 1886 वर्सा 19 मार्स ताका श्रीलंकेचो विगार जेराल नेमलो, आनी 14 माय तो श्रीलंकेंत पावलो. थंय ताणें सिंहली आनी मलेय भासांचो अभ्यास सुरू केलो. भुरगेपणारूच द्विभाशी (म्हणजे कोंकणी आनी पुर्तुगेज ह्यो दोनूय भासो ल्हान थावन उलोवपी) आसलेल्यान, आनी तरणे पिरायेरूच फ्रांसेज, इंग्लेज आनी लातीन भासो शिकूंक लागलल्यान दाल्गादाक खंयचीय नवी भास शिकपाक बरेंच सोंपें पडतालें जायत. म्हणताना ताका वेगळ्यो वेगळ्यो भासो तुळा करपाचीय संवय जाल्ली. 1887 वर्साचे सुरवातीक तो गोंयां परतलो, कारण तेदनांच श्रीलंका पाद्रोवादा खाल आसललें तें सरळ रोमाच्या प्रोपागांदाच्या[3] अधिकारा खाला आयल्लें.

माय 1887 ते आब्रील 1890 मेरेन तो बंगाळाचो विगार जेराल आसताना कोलकाता रावतालो. थंय तो बंगाळी आनी हिंदुस्तानी भासो शिकूंक लागलो. ह्याच काळांत दाल्गाद कोंकणी भाशेचो अर्थविन्यास आनी कोंकणी उतरांची व्युत्पत्ती संस्कृत कोशांच्या आदारान शिकूंक लागललो.[4] जानेर 1890 ते 1893 आपलो भाव जेलास्यु, सावंतवाडिचो सिवील सर्जन, रावतालो थंय दाल्गाद वचून रावलो. हाचे आदींच कोंकणी भाशेचेर तो जायतें शिकललो, आनी ताच्या आदारान ह्या काळांत मेळतालो सगळो वेळ खर्चून दाल्गादान आपलो कोंकणी-पुर्तुगेज कोश बरोवन काडलो, आनी 1893 वर्सा तो उजवाडा हाडपाचो

---

[3] पाद्रोवादो हें उतर इंग्लेजींत *patronage* जाता. हे पद्दती प्रमाणें पुर्तुगेज सरकारान आपल्या राज्यांत मिशनरी वावराक सर्व तरेचो आदार दिंवक जाय आसलो, आनी तांच्या असल्या वावराचें इनाम म्हण पुर्तुगालाच्या रायाक कांय मान आनी अधिकार दिल्लो. हाचोच एक वांटो जावन आपल्या अधिकारा खाला आसलल्या प्रदेसांत बिस्पाची नेमणूक जाताना कोणाक विंचून काडचो हे बाबतींत ताका बरोच अधिकार आसलो. कांय काळा उपरांत, जेदनां पुर्तुगेज शेक चलनासलल्या भारताच्या हेर प्रदेसांनी आनी आशियाच्या देसांनी मिशनरी वावर फुडें व्हरपा खातीर पापसायबान प्रोपागांदा *(Propaganda Fide)* ही संस्था घडली.

[4] ही खबर दाल्गादूच आपल्या पुस्तकाचे (Dalgado, 1913) प्रस्ताचवनेंत सांगता .

वावरूय केलो. सावंतवाडी आसताना दाल्गाद मराठी बरी करून शिकलो. तशेंच संस्कृत भाशेचो अभ्यास खोलायेन करूंक लागलो. संस्कृत आनी कोंकणी भासां मदलें नातें चड आनी चड शिकताना दाल्गादाक कोंकणिची खाशेली बांदावळ समजूंक लागली, आनी कोंकणी भाशेचीं तत्वां ताणें जिकून धरलीं. म्हणून ह्याच काळांत ताणें एक कोंकणी व्याकरण बरोंवक धरललें. ताचो मसुदो ताच्या मरणा आदीं पणजेच्या भोवशीक पुस्तकालयाक हातबरपाच्या रुपार दिल्लो तसोच आज थंय मेळता.

जेदनां दाल्गादाचो कोंकणी पुर्तगेज कोश पुर्तुगालाक पावलो ह्या कोशकाराची वळक जाली. ताणें वापरलेली विज्ञानीक पद्दत, ताच्या गिन्यानाची खोलाय आनी विस्तार, ताचें कोशविज्ञानाचें तंत्र पळेल्ल्या सगळ्यांक ताची तांक गमली, आनी ताणेंच पुर्तुगेज-कोंकणी कोश रचपाचें काम हातीं घेंवचें अशें तांकां दिसलें. पुर्तुगेज सरकारान कोश आपल्या खर्चार लिजबोवा सरकारी छापखान्यांत छापून काडपाची भास दिली. ताणें हो वावर हातीं घेतलो, आनी 1893 वर्सा होनावार गेल्या उपरांत तो चालू दवरलो. गोंयच्या धर्मप्रांताचो प्रतिनिधी म्हण ताका होनावार धाडललो. आपले जुटयेच्या कामा वांगडाच कोंकणिचो आनी भासो शिकपाचो वावर ताणें चालू दवरलो. थंय आसताना तो कन्नड आनी तमीळ भासो शिकूंक लागलो. मलयाळम भाशेचीय ताका इल्ली वळक मेळली.

दाल्गादाचो पुर्तुगेज-कोंकणी कोश छापूंक तयारी करताना तांतूं वापरलेली कोंकणी बरोवपाची पद्दत, लेत्रां आनी कुरवो जुळपाची वेवस्था, लिजबोवाच्या छापखान्याच्या कामगारांक समजनासल्यो. तांकां मार्गदर्शन दितासतानाच कोशाचो उरललो वावर करूंक, आनी छापून जातां जातां प्रुफां तपासून काडूंक दाल्गादानूच पुर्तुगालाक 1895 वर्सा वेचें पडलें. थंय आसताना लिजबोवाच्या भुगोळीक संस्थेचो मानादीक वांगडी म्हण ताका विंचून काडलो. 1905 वर्सा ताच्या कोंकणी-पुर्तुगेज कोशाची उजवाडणी जाली. हाका लागून दाल्गादाच्या वावराची आनी ताचे विद्वत्तेची नोंद एवरोपांत जाली. पापसायबान ताका आपल्या घरदाराचो मानाचो अधिकारी ही पदवी दिली. लिजबोवा पुर्तुगेज सरकारान दाल्गादाक मिशनरी वावरांतल्यान सेवानिवृत्त करून ताका सोद वावरांत सगळो वेळ खर्चूंक फुर्सत करून दिली.

दाल्गादाकूय तेंच जाय आसलें. आतां तो संस्कृत भास चड खोलायेन शिकूंक लागलो. तेच बराबर तो पुर्तुगेज आनी जर्मन आनी हेर पुर्वे कडल्या भासांच्या तज्ञांच्या आदारान शब्द इतिहास हो विशय खोलायेन शिकूंक लागलो. सांगाताच आपणाक आरबी आनी फारशी कोश वापरूंक जाय पडतली तितली जर्मन आनी आरबी भासो तो शिकलो. कोंकणी उतरांचे व्युत्पत्तिचो सोद लांवक उदेंतिच्या आनी एवरोपी भासां वांगडाच आरबी आनी फारशी भासांचीय ताका बरीच गरज दिसली.

1907 वर्सा मों. दाल्गादाक लिजबोवा विश्वविद्यालयान संस्कृत भाशेचो प्रोफसोर नेमलो. कोंकणी आनी हेर भासां खातीर ताणें केल्ल्या वावराची नोंद संसारभर जांवक लागली तशी तशी दाल्गादाक पंडितां कडल्यान आनी सरकारां कडल्यान भोवमान मेळत रावले. 1911 वर्सा ताका लिजबोवाचे विज्ञानीक अकादेमीन मानादीक वांगडी करून घेतलो. 1917 वर्सा ताका लिजबोवा विश्वविद्यालयान साहित्यांत मानादीक दोतोर ही पदवी दिली. पूण त्याच वांगडा ताका आसलली दियाबेत वा गोडेंमुताची पिडा दाल्गादागाक चड आनी चड पिडूंक लागली. 1911 वर्सा ताचो एक पांय कातरून काडचो पडलो, आनी 1915 वर्सा दुसरोय पांय कातरचो पडलो. आपले दुकींत आनी कश्टांनी परयान आपले मायभाशेची सेवा करूंक तो फाटीं पडलो ना. कोंकणी वोपारिंचेर ताचो सोद चालूच आसलो. पांगळो जावन खाटयेर आसताना परयान ताणें आपलो कश्टांचो वावर उणें केलो ना. कोंकणी आनी संसाराच्या कितल्याशाच भासांचो तो अभ्यास करीत रावलो. खाटयेर बसून आपल्या विद्यापिठांतल्या शिकप्यांक शिकयतालो. थंयच बसलले कडेच सोद वावर फुडें व्हरूंक आपले भोंवतणी जाय पडपी कोश आनी पुस्तकां ताणें मांडून दवरूंक लायल्लीं. थंयच बसून विद्यार्थ्यां कडे चर्चा करी, तज्ञां कडे वाद मांडी, आनी आपलो निरंतर सोद वावर करी.

आपल्या मायदेसाचो भरपूर मोग दाल्गादाक आसलो. आपले निमाणे दीस गोंयचे भुंयेर आपल्याच लोकां मदें सारूंक तो आशेतालो. पूण ताचे बदलाक पुर्तुगालांतूच ताचो बरोचसो मोलादीक वावर ताच्या निमाण्या धा वर्सांनी उजवाडाक आयलो. त्याच काळांत शब्द इतिहासाचेर बरयल्ले ताचे तीन मुखेल खंड उजवाडा आयले. ताच्या निमाण्या दिसांनी ताचो वावर कोंकणी खातिरूय चालू आसललो. ताणें

बरयल्लो कोंकणी वोपारिंचो झेलो (*Florilégio de Provérbios Concanis*) हें पुस्तक छापखान्यांत आसलें, आनी ताचीं प्रुफां तो तपासतालो. मरणाच्या आदल्या दिसा मेरेन दाल्गादाचो सोद वावर आनी प्रुफां तपासप चालू आसलें. 1922 आब्रील 4 तारकेर मोंसिञोर सेबास्त्यांव दाल्गादाक सासणाचो विसव मेळलो, आनी हो म्हान विद्वान अमर जालो.

3. कोंकणी कोशकार. 19-वो शेंकडो खऱ्यांनीच भारतीय भासांच्या कोशकारांचो शेंकडो म्हळ्यार जाता, कित्याक ह्या शेंकड्यांत, चड करून दुसऱ्या अर्दांत, व्हड व्हड कोशकारांनी भारतीय भासांचे म्हाकोश उजवाडाक हाडले, आनी त्या भासांक एक गरजेचो आदार मेळलो. सकयल दिल्ली वळेरी हें स्पश्ट करता.

1831 जे.टी. मोल्स्वर्त्, मराठी-इंग्लेज कोश.
1851 मोनियर विल्यम्स्, इंग्लेज-संस्कृत कोश.
1873 जे.टी. मोल्स्वर्त्, इंग्लेज-मराठी कोश.
1883 आंजेलो माफेय, इंग्लेज-कोंकणी आनी कोंकणी-इंग्लेज कोश.
1893 सेबास्त्यांव रू. दाल्गाद, कोंकणी पुर्तुगेज कोश.
1894 एफ्. किट्टल, कन्नड-इंग्लेज कोश.
1905 सेबास्त्यांव रू. दाल्गाद, पुर्तुगेज-कोंकणी कोश.

वयले वळेरेंत कन्नड-इंग्लेज कोश एक सोडल्यार, दाल्गादा चे दोनूय कोश अखेरेक येतात, पूण कोंकणिच्या मानान ते चड म्हत्वाचे. माफेयचो कोश ताचे आदींच उजवाडाक आयल्लो हें खरें. कोशविज्ञानाचे नदरेन जाल्यार दाल्गादांच्या कोशांक चड म्हत्व आनी खोलाय आसा, कित्याक तांतूं मेळता ती उतरावळ, व्याकरणी माहिती, अर्थ आनी व्युत्पत्ती, वाक्प्रयोग, आनी हेर बारिकसाण माफेयच्या कोशांत मेळना. माफेय आपुणूच ती भास शिकपी आनी हेर भास शिकप्यांक उपराक पडपा खातीर ताणें कोश बरयला.

3.1. दाल्गादाचो कोंकणी-पुर्तुगेज कोश.[5] एवरोपा थावन फाटीं येतच सुमार आट वर्सां वा ताचेहून अदीक, आपणाक मेळिल्ल्या सगळ्याच

---

[5] 3.1 आनी 3.2 ह्या दोन विभागांतली बरिचशी माहिती दाल्गादाच्या कोंकणी-पुर्तुगेज कोश, आनी पुर्तुगेज-कोंकणी कोश, हांच्या प्रस्तावनेंतल्यान घेतल्या. परत्यान परत्यान दाल्गाद सांगता वा म्हणता म्हण बरोवन आनी तळटीप दिवन वाचकांक बेजार करचे बदलाक हांगा एकदांच स्पश्ट केलां.

वेळांत दाल्गाद संस्कृत भास शिकतालो. ही भास शिकताना संस्कृत आनी कोंकणी भासां मदले संबंद ताच्या लक्षांत येताले. हे संबंद धार्मीक, विज्ञानीक आनी उंचल्या वर्गाचे उतरावळींत इतलेच न्हय, ते सदांच्या उलोवपांतल्या उतरांनी आनी पदबंदांनी, आनी घराव्या संभाशणांतले उतरावळींत परयान दिश्टी पडताले. असले संबंद व्याकरणी बांदावळींक, नामांच्या आनी क्रियांच्या रुपावळिंकूय लागू जावपी आसात. हे संबंद खंय खंय दिश्टी पडतात तें शिकून काडताना आमचे कोंकणी भाशेचो कोशूच काडललो बरो अशें दाल्गादाक दिसलें. खरें म्हळ्यार हे भाशे कडे कोणेंच चडशें लक्ष घालूंक नासलें. तिका फावो तसलो हे आखे भाशेचो बरो एक कोश काडल्यार ती भास लोकाक शिकोवपाक चड उपकारतलो अशें दाल्गादाक दिसूंक लागलें. इतलें दुर्लक्ष पळेल्ले भाशेचो व्हड कोश रचपाचें काम गोंयांत तरी आपणाक सोडल्यार आनी कोण हातीं घेंवचो ना हें दाल्गादाक दिसतालें. मंगळुरांत जाल्यार ताचे आदींच असलो वावर जेज्वीत आंजेलो फ्रा.शा. माफेयन केल्लो, आनी ताचो व्याकरणी वावर चालूच आसलो. देखून दाल्गाद कोंकणी-पुर्तुगेज कोश तयार करूंक फुडें सरलो.

त्या काळार कोंकणी चडशी एक उलोवपाची भास आसली. धार्मीक मळार मात कांय थोडीं बरपां आसललीं, तींय चडशीं ल्हान पुस्तिकांच्या रुपान. तांचीय बरोवपाची रीत वेवस्थीत नासताली. देकीक, खंय अल्पप्राण आनी खंय म्हाप्राण आसचो, खंय दंत्य आनी खंय मुर्धन्य व्यंजनां वापरचीं हें खबर नासप, गरजे भायर पुर्तुगेज उतरां वापरप, भूतकाळांतले वर्णनेंत मदेंच वर्तमानकाळांत वर्णन करप, असल्यो गजाली त्या पुस्तिकांनी भरपूर मेळतात. सारकी बरोवपाची रीत शिकोवपाक एक बरो कोंकणी कोश गरजेचो आसलो. इगर्जांनी कोंकणी प्रवचना खातीर तशेंच धार्मीक पुस्तकां बरोवपाक पयल्यांत पयलीं पाद्रींक कोंकणी सारकी शिकोवपाची गरज आसली. आपल्या पाद्री भावांक आदार दिंवचे खातीर एक बरो कोंकणी कोश आपणें तयार करूंक जाय हें दाल्गादाक पटलें आनी वावर सुरू केलो.

3.1.1. कोंकणिची लिपी. कोश तयार करच्या वावरांत दाल्गादा फुडें आयल्लो पयलो प्रस्न लिपयेचो आसलो. कोंकणी उतरां बरोवपाक खंयची लिपी वापरची? कोंकणिची लिपी भारतीय आसूंक जाय. देवनागरी वा कन्नड लिपी ताका सुचली. कन्नड लिपयेंत **ए** आनी **ऍ**

दाकोवपाक, तशेंच **ओ** आनी **ऑ** दाकोवपाक कुरवो आसलल्यान कोंकणी उच्चार दाकोवपा खातीर तीच चड बरी आसली. पूण कोंकणी एक आर्य भास आसलल्या कारणाक दाल्गादान देवनागरी लिपीच पसंत केली. भारतांत त्या काळार देवनागरी छापूंक सवलतीय आसल्यो. पूण कोंकणी उतरां बरयताना खंयची वर्तनी (spelling) वापरची? संस्कृतांत जाल्यार उच्चार जातात तश्यो व्यंजन आनी स्वर कुरवो बरयल्ल्यान ही भास शिकतल्यांक आनी बरयतल्यांक कांयच एक समस्या उपरासना हें खरें, पूण हेर आर्य भासांनी देवनागरिचो वापर करताना वेगळी पद्दत वापरल्या. हें सगळें चिंतून पळेवन दाल्गादान मराठी बालबोध पद्दत आपणायली. **ज़** आनी **ज** बरोवपाक एकूच कुरू, तशेंच **च़** आनी **च** बरोवपाक एकूच कुरू ह्या कोशांत वापरल्या, पूण खंय **ज़**, खंय **ज**, तशेंच खंय **च़** आनी खंय **च** उच्चार जांवक जाय हाका उपकारतात तसले सादे नेम दिल्यात. खंय खंय ह्या नेमांक आडवाद आसात तेंय कोशांत सांगलां.

गोंयच्या क्रिस्तांवां मदें भोव थोड्यांकूच त्या काळार देवनागरिचें इल्लेशें गिन्यान आसलें. पाद्रींक जाल्यार देवनागरी येच नासली. पूण जायत्या क्रिस्तांवांक रोमी लिपी वाचूंक आनी बरोंवक येताली. हाका लागून कोशांत कोंकणी उतरां दिवपाक देवनागरी वांगडाच रोमी लिपी वापरूंक दाल्गादान थारायलें. कोंकणी उतरां रोमींत बरोंवक त्या काळार वापरांत आसलली विल्यम जोन्स् पद्दत ताणें आपणायली.

3.1.2. कोश कसो वापरचो. कोश सुरू करचे पयलीं हो कोश कसो वापरूंक जाय हें बरें वेवस्थितपणीं दाल्गादान समजणी दिल्या. देवनागरी वर्ण आनी तांचे उच्चार समजुपाक उदाहरणां दिल्यांत. हे वर्णमाळेंतले खंयचे वर्ण कोंकणींत उच्चार जायनांत, आनी तांचे बदलाक कोंकणींत कसले उच्चार जातात हें सांगलां. **उ, ऊ, इ, ई** केदनां वापरूंक जाय तें दाकयलां. तशेंच अखेरच्या अक्षरांत आसलले लांब ई-कार आनी ऊ-कार कशे प्रत्यय लायतच मोटवे इ-कार आनी उ-कार जातात तें सुचयलां. कोंकणी उतरां देवनागरींत बरयताना वापरलले अ-कार खंय गळतात हें उदाहरणां दिवन स्पश्ट केलां. अनुस्वार आनी अनुनासिकां मदले फरक दाकयल्यात, आनी ह्या संदर्बार नाकये स्वर आनी नाकयां व्यंजनांचे उच्चार खंय आनी कशे जातात हें स्पश्ट केलां. **र** आनी **श** व्यंजनां आदीं येवपी अनुस्वाराचो उच्चार कसो जाता हें

उदाहरणां दिवन दाकयलां. कोश वापरप्यांक देवनागरी सारकी बरोंवक शिकोवपाच्या इराद्यान जोडाक्षरां बरोवपाची पद्दत, बाराखडी, आनी हेर उपकारा पडपी माहितीय ह्या कोशाचे सुरवातीक दिल्या. कोंकणी उतरां दिताना देवनागरी वर्णमाळेचोच क्रम सांबाळला.

3.1.3. कोशांतली वेवस्था. मोंसिञोर दाल्गादान त्या काळांत प्रचलीत आसलल्या कोशविज्ञानाचीं सुत्रां आपल्या कोशांत पाळल्यांत, आनी त्या काळाच्या बऱ्यांतल्या बऱ्या कोशांनी पळेंवक मेळतात ते सगळे बरे गूण आपल्या कोशांत आसचे म्हण जायते त्रास काडून आपलो कोश बरयला. देखून हो एक उत्तम दर्ज्याचो कोंकणी कोश जाला हांतूं मातूय दुबाव ना. ह्या कोशांतली दर शब्द नोंद (lexical entry) अशी आसा: उतर पयलीं देवनागरींत, उपरांत जोन्स् पद्दत वापरून रोमींत, ताचो व्याकरणी वर्ग, ताचे उपरांत पुर्तुगेजींत उतराचो अर्थ, अखेरीक उतराची व्युत्पत्ती. उतराक लागू जावपी पदबंद, वाक्प्रयोग वा खाशेली रचनाय दिल्या. त्या उतराचेर वोपार आसल्यार तीय दिल्या. विकारी विशेशणाची नोंद दिताना पुल्लिंग, स्त्रीलिंग आनी नपुंसकलिंग हीं तिनूय रुपां दिल्यांत. क्रिया नोंद दिताना पुर्तुगेजींत अर्थ दिवपाक सोंपें जांवचें म्हण नामकारी (infinitive) रूप दिलां. क्रिया अकर्मक वा सकर्मक, प्रयोजक रचना (causative) वा भाववाचक रचना (impersonal construction), ही सगळी माहिती दिल्या. उतर खंयच्या वठारांत प्रचलीत आसा वा खंयचे बोलयेंतलें ही माहितीय कोशांत दिल्या. खंयचीं उतरां तीसवाडींत, साश्टींत, नवे काबिजादींत, केनरांत वा सावंतवाडींत वापरतात हीय माहिती दिल्या.

एक शेंकड्या आदल्या चिंतपा प्रमाणेंच दालागादूय एक फरमावपी (prescriptive) कोशकार आनी व्याकारणकार जाल्ल्यान ताच्या कोशांतल्यो कांय गजाली आतांच्या भासविज्ञानींक विचित्र कश्यो दिसतल्यो. तत्सम उतरां शुद्ध आनी तद्भव उतरां अशुद्ध वा भ्रश्ट म्हण तो मानता. देखीक भिरांत हें उतर भ्रांत ह्या उतराचें भश्टल्लें रूप म्हणता. हो अभिप्राय दालगाद ह्या संस्कृत पंडिताचो. विचित्र म्हळ्यार घर हें उतर अशेंच बरयता. संस्कृत बरोवपाची पद्दत वापरलली जाल्यार तें घर् अशें बरोंवक जाय आसलें. ताचे बदलाक र अक्षरांतलो अ-कार गळता, अशें म्हणता. म्हणल्यार थंय स्वरच ना अशें जालें. स्वर नासल्यार तें अक्षर कशें जांवचें? तेंच उतर रोमींत ghara अशें लिप्यंतर

करता. स्वनीम (phoneme) हो विचार दाल्गादा उपरांतलो, आनी तीस-चाळीस वर्सां उपरांत जाल्यार असलो गोंदळ दाल्गादा कडल्यान जांवचो नासलो. ह्याच कारणाक लागून माफेय परयान असलोच गोंदळ करता. आज जाल्यार आमचे कडल्यान असलो गोंदळ जावपाक कारणूच ना.

3.2. पुर्तुगेज-कोंकणी कोश. हाचे आदीं सांगलां तशें ताचो पयलो कोश कितलो येसस्वी जाला तें पळेवन त्या काळाच्या पुर्तुगेज सरकारान दाल्गादाक एक पुर्तुगेज-कोंकणी कोश तयार करूंक सुचयलें. तो तयार जातच सरकार आपल्या खर्चार लिजबोवाच्या सरकारी छापखान्यांत छापतलो म्हण भास दिली. पयल्या कोशाक मेळललो येवकार पळेवन दाल्गादाक दुसरोय हातीं घेवपाक स्फूर्त मेळली. ह्या कोशाचे प्रस्तावनेंत दाल्गादान त्या काळार कोंकणी खंयच्या पांवड्यार आसली, तिचो दर्जो वाडोवपाचीं साधनां, आनी कोंकणी साहित्य आनी संस्कृताय सांबाळपाक आनी तांचो विकास करपाक हो कोश कसो उपकारा पडतलो हें सांगलां.

3.2.1. दाल्गादाच्या काळार कोंकणिची परिस्थिती. कोंकणी संस्कृत भाशेक मराठी वोन चड लागशिली आसा हें खरें. पूण राजकीय परिस्थितीक लागून गोंयां कोंकणी फाटींच उरली. सोळाव्या शेंकड्यांत धर्मप्रचार जाताना लोकाचो आदलो धर्म, तांचे ग्रंथ आनी तांचे भाशेचेरूय भहिश्कार घातलो. आपली संस्कृतीक गरज भागोवपाक क्रिस्तांवांक पुर्तुगेज मात उगती आसली जाल्यार हिंदू लोक मराठी कडे वळलो, आनी सादो लोकूच कोंकणी वापरतालो. ह्या साद्या लोकाची गरज पळेवन कांय मिशनरि आपूण जावन कोंकणी शिकले, आनी आपल्या सांगात्यांक ही भास शिकोवपा खातीर तांणी व्याकरणां आनी कोश रचले. नव्या धर्माची उतरावळ संस्कृत उतरां वापरून घडयल्ली. असलीं उतरां लोकाक समजनासलीं. गैरसमज टाळपा खातीर चड आनी चड पुर्तुगेज उतरां वापरूंक लागले.

मंगळुरांत कोंकणी लोकाक आपलो धर्म आनी संस्कृताय सांबाळपाक कोंकणिची गरज पडली म्हण थंय कोंकणिचो थोडो तरी विकास जालो, अशें दाल्गादाक दिसलें. थंयच्या कोंकणी लोकाक आपली संस्कृताय सांबाळपाक कोंकणीच चड उपकारली. देखून थंय चड साहित्य रचपांत आयलें. तशेंच व्याकरण, कोश, आनी धर्माची शिकोवण दिवपी आनी

समर्थन करपी पुस्तकां बरयलीं. गद्य आनी पद्य साहित्य लेगीत वाडलें. मुंबयचे गोंयकार, दाल्गादा प्रमाणें, थंयच्या उगत्या वातावरणांत कोंकणी नेमाळीं आनी पुस्तकां उजवाडांवक पावले.

3.2.2. कोंकणी सुदारपाची गरज. जेदनां कोंकणिचेर बंदी घालून लोकाचेर पुर्तुगेज बळान थापचे यत्न करताले, तेदनां कोंकणी एक उलोवपाची भास मात उरली. तीय पुर्तुगेज संकरीत भास जायत गेली. कोंकणी शिकपाक आनी शिकोवपाक साधनां नासलीं, वेवस्थाय नासली. कोंकणीची ही गत पळेवन कुञा रिवारान लोकाचें आनी सरकाराचें लक्ष ह्या विशया कडे ओडलें. लोकाची भास संस्कृतायेचें माध्यम आसलल्यान गोंयां लोकाचे भाशेची उदरगत जावपाक जाय. ब्रिटीश वसाहत प्रदेसांनी थळाव्या भासांक मेळतात त्यो सवलती गोंयच्या लोकाक कोंकणी सुदारपाक, शाळांनी शिकोवपाक मेळूंक जाय. वेळ वगडाय-नासताना कोंकणी शिकपाक आनी शिकोवपाक गरजेच्यो सवलती निर्माण जांवक जाय, पुस्तकां उजवाडा हाडचीं, कित्याक लोकाक शिक्षण दिवपाक पुर्तुगेज उपकारना. तांची मायभासूच चड उपकारा पडतली. कोंकणी-पुर्तुगेज मिसळ भास सोडून दिवन, शुद्ध, ताजी कोंकणी भास सांबाळची, आनी सगळ्याच शिक्षणांत ती वापरची. रिवाराचें असलें चिंतप दाल्गादाचेंय चिंतप आसलें.

3.2.3 दाल्गादाच्या पुर्तुगेज-कोंकणी कोशाचो उद्देश. गोंयच्या लोकाची उदरगत जावपाक तांची भास कोंकणी सुदारूंकूच जाय. लोक तांच्या संपर्का खातीर, तांच्या शिकपांत आनी बरपांनी बरी कोंकणी वापरूंक लागल्यार तांची संस्कृताय समृद्द जातली हांतूं दुबाव ना. शिकलले लोक, पाद्री आनी हेर फुडारी बरी कोंकणी शिकून तीच वापरूंक लागल्यार सादो लोकूय तांची भास सुदारतले. हाचे खातीर पुर्तुगेज-कोंकणी कोशाची गरज दिसली. कोंकणी उतरावळ वाडोवपाक, गरज आसललीं नवीं उतरां घडोवपाक एक संपूर्ण कोशाची गरज आसली. पुर्तुगेज पुस्तकां कोंकणींत अणकार करपाक हो कोश उपकारतलो. तोंडी भाशेंत आनी उपलब्ध पुस्तकांनी संस्कृतीक मळार आनी साहित्य निर्माण करपाक जाय तसली उतरावळ तयार करची पडतली.

क्रिस्तांव धर्माच्या मळार जाय पडपी उतरावळ कोंकणींत फावो तितली नासली म्हण कितलिंशींच पुर्तुगेज उतरां त्या काळार वापरताले.

दाल्गादान संस्कृत, बंगाळी, मराठी आनी हेर आर्य, आनी कांय द्रावीड भासांचो आदार घेवन उपकारा पडपी बरिंचशी उतरां तयार केल्लीं. तीं ताणें आपल्याच प्रवचनांनी वापरून पळेल्लीं. आपल्या सांगाती पाद्रींक उपकाराक पडतली तसली उतरावळ, पदबंद आनी वाक्प्रयोग तो बरींच वर्सां एकटांय करीत आसलो. ह्योय गजाली आपल्या कोशांत दिवपाचें दाल्गादान थारायलें. वेगळ्यो वेगळ्यो भासो शिकपांत मेळिल्लो आनी कोंकणी-पुर्तुगेज कोश बरयताना मेळिल्लो अणभव एक बुनयाद कशी वापरून पुर्तुगेज-कोंकणी कोश रचूंक दाल्गाद फुडें सरलो. ह्या वावराक मोल्स्वर्त् हाचो इंग्लेज-मराठी कोश एक आदर्श कसो दवरून होनावार आसताना हो वावर दाल्गादान सुरू केलो.

3.2.4. कोशाचो वावर. पुर्तुगेज शब्द नोंद करपाक दाल्गादान जुवांव द देउश हाचो *Diccionário Contemporáneo* हो पुर्तुगेज कोश वापरलो. ह्या कोशांतलीं सगळीं पुर्तुगेज उतरां, पदबंद आनी वाक्प्रयोग बरोवन काडतच आपलो कोंकणी-पुर्तुगेज कोश वापरून दर नोंदीक कोंकणींत अर्थ दिताना बरेच कडे दाल्गादाक सारकीं उतरां मेळनांत जालीं. खंय उतरां मेळलीं नांत थंय हेर आर्य भासांच्या आदारान कोंकणी बांदावळीक सारकीं बसतात तसलीं उतरां विंचचीं पडलीं, आनी मेळच नासललीं घडोंवचीं पडलीं. दुसऱ्या दुसऱ्या विशयांक गरज पडपी परिभाशीक उतरावळ हेर भासांनी घडयल्या तशी संस्कृताच्या आदारान घडोंवची पडली. इंग्लेजींत परयान लातीन आनी ग्रीक भासांच्या आदारान तसली उतरावळ घडयल्या. खंयचीं मराठी उतरां कोंकणीक बरीं दिसतीत तसलींय सुचयल्यांत. वावर सुरू करचे आदींच आपल्या कोशाक दाल्गादान एक शीम घालून घेतलली. पुर्तुगेज-कोंकणी कोश 1,000 पानांवून अदीक जांवचो न्हय.

कोशांतल्यो शब्द नोंदी सुरू करचे पयलीं शिकप्यां खातीर कांय उपकारा पडपी कोंकणी भाशेची माहिती दिल्या. कोंकणी उच्चार तांणी सारको करपा खातीर बरीचशी माहिती आनी सुचोवण्यो दिल्यात. **अ** वर्णाचो उच्चार संस्कृत भाशेंत जाता तसो कोंकणींत जायना, आनी मराठींत जाता तसोय जायना हें स्पश्ट केलां. कोंकणींत ह्या स्वराक एक खाशेलो उच्चार आसा, आनी तो उच्चार इंग्लेज *not* आनी *nut* ह्या दोनां मदेगत जाता, अशें वर्णन केलां. भिरंड ह्या उतरांत येता तो लांबोडो अ-कार हाचीय समजणी दिल्या. **ऋ** हो संस्कृत वर्ण कोंकणींत

उच्चार जायना, आनी कृपा हें संस्कृत उतर कशें कोंकणींत कुर्पा जाता तें दाकयलां. कोंकणी संदिस्वरांचो उच्चार कसो जाता तें सांगलां. अनुस्वार आनी अनुनासीक हांचे मदलो फरक कांटो आनी अंक ह्या उतरांच्या उच्चारा वयल्यान स्पश्ट केला. तशेंच संसार, संरक्षण हांचे सारकिल्या उतरांच्या उच्चारांत कसले स्वन येतात तें सांगलां. **च** आनी **ज** ह्या देवनागरी कुरवांक कशे [च़, च, ज़, ज] उच्चार आसात तें दाकयलां. कोंकणींत मुर्धन्य व्यंजनांचो उच्चार कसो करूंक जाय म्हण शिकयताना, **ड** व्यंजनांचे [ड] आनी [ड़] उच्चार कशे आनी केदनां जातात तें उदाहरणां दिवन दाकयलां. असल्या गजालीं वयल्यान दाल्गादाक कोंकणी स्वनवेवस्थेचें कितलें गिन्यान आसलें हें स्पश्ट कळता.

3.2.5. कोशांतली वेवस्था. पुर्तुगेज जाणा आसलली शिकपी लोकूच कोंकणी शिकपा खातीर हो कोश वापरतले जाल्ल्यान हांगा कोंकणी उतरां बरोवपाक रोमी लिपीच दाल्गाद वापरता. पूण ही पद्दत कशी नागरी लिपये कडें जुळता तें कोशाचे सुरवातीक स्पश्ट केलां. हांगा एक भोव बरी गजाल दिश्टी पडता, ती म्हळ्यार कोंकणी उतरां बरयताना मोनो अ-कार म्हण आदीं बरयतालो तो सामको सोडून दिला. घडये दाल्गादाक आपणें पयल्या कोशांत केल्ली चूक गमली आसतली.

दर शब्द नोंद पुर्तुगेज उतर आनी ताचो व्याकरणी वर्ग दिवन सुरू जाता. ताचे फाटल्यान त्याच अर्थाचें कोंकणी उतर (वा पदबंद) आनी ताचो व्याकरणी वर्ग. जर ते नोंदीक समानार्थी कोंकणी उतरां आसल्यार तांचो व्याकरणी वर्ग दर उतरा फाटल्यान दिंवचे बदलाक दर लिंगाच्या सगळ्या उतरां उपरांत दिला. नोंद शब्दाक वेगळे वेगळे अर्थ आसल्यार तांकां सगळ्यांक कोंकणी अर्थ दिल्यात. कोंकणी भास शिकतल्यांक ह्या कोशांत जाय तितली कोंकणी उतरावळ आनी पदबंद, समानार्थी कोंकणी उतरां आनी वाक्यप्रयोग, आनी कोंकणी उतरांची व्याकरणी माहिती ह्या कोशांत मेळता.

4. दाल्गाद आनी तुलनात्मक भासविज्ञान. मोंसिञोर दाल्गादाक कोंकणी भाशेचें कितलें गिन्यान आसलें आनी तिचो कितलो अभ्यास केल्लो हें हांगा मेरेन दिल्ले माहिती वरवीं स्पश्ट जाता. ताका कितल्योश्योच हेर भासो येताल्यो, आनी तांचे मदें पुर्तुगेज भाशेचें खोल गिन्यान आसलें,

आनी ते भाशेचो मोग, कित्याक ल्हानपणार थावन तो ही भास उलोवन आनी शिकत आसललो. कोंकणी भाशेचेर पुर्तुगेज भाशेचो प्रभाव पडप हें दाल्गादाक साहजीक दिसलें, पूण जेदनां भारताच्यो हेर भासो तो शिकूंक लागलो तेदनां होच प्रभाव ताच्या लक्षांत आयलो. आशियेच्यो दुसऱ्यो दुसऱ्यो भासो शिकताना तांचेरूय जाल्लो पुर्तुगेज भाशेचो प्रभाव ताच्या लक्षांत येनासताना रावलो ना. आपणाक येतल्या सगळ्या आर्य भासांनी आनी द्रावीड भासांनी परयान कितलिंशीच उतरां वा तांचीं पर्यायी रुपां दाल्गादान शिकून काडललीं आनी तांचो तुलनात्मक अभ्यासूय ताणें केल्लो. एका इश्टाचे सुचोवणेक लागून1892 वर्सा लिज़बोवा भरलल्या *Congressu Internacional do Orientalistas* हे परिशदेक दाल्गादान एक निवेदन पत्र धाडललें. तांतूं श्रीलंकेचे एके इंडो-पुर्तुगेज बोलयेचेर अभ्यास करताना आपणाक मेळिल्ली पुर्तुगेज उतरावळ भारताच्या हेर कांय भासांनीय मेळता ह्या विशयाचेर दाल्गादान तयार केल्लें बरप आसलें. शब्द इतिहास आनी व्युत्पत्ती हे दाल्गादाचे आवडिचे विशय जाल्ल्यान तुलनात्मक भासविज्ञानीक वावर ताका त्याच विशयाची एक सभावीक वाड कशी दिसली. आपले कोंकणी-पुर्तुगेज आनी पुर्तुगेज-कोंकणी कोश रचपाचे प्रक्रियेंत हे विशय सदांच ताच्या लक्षांत आसलले.

आशियेच्या भासांचेर पुर्तुगेज भाशेचो प्रभाव हो विशय शिकलल्या आनी चिंतपी लोकांचें लक्ष ओडून घेवपी आसलो. हाकाच लागून *The Times of India* ह्या मुंबयच्या दैनीक पत्रान भारतीय भासांचेर पुर्तुगेज भाशेचो प्रभाव कितलो आसा हाचो सोद लावपाची गरज दाकोवन दिल्ली, आनी दो. जर्सन् दा कुञ ह्या वावराक योग्य म्हण सुचयल्लें. हेरूय तज्ञांनी असल्या वावराची गरज दाकोवन दिल्ली. पूण कोणूच भासतज्ञ हो वावर हातीं घेंवक पावलो ना. असलेच तरेचो वावर, आशियायी पुर्तुगेज बोलयांचेर, दाल्गादान केल्लो जाल्ल्यान ताणेंच ह्याय कार्याक हात घालचो पडलो. सुमार पन्नास भासांचे कोश आनी उतरावळी वापरून हो वावर फुडें व्हरचो पडलो. ती ती भास उलोवपी तज्ञांचो आदार घेवन तांचे भाशेंत वापरांत आसलली उतरावळ खोलायेन शिकून काडची पडली. पिडेन कश्टताना परयान ताणें हो तुलनात्मक वावर चालूच दवरलो. इल्लो इल्लो करून ताचो वावर बरोच वाडलो, आनी अखेरेक तो तीन खंडांनी उजवाडांवचो पडलो.

4.1. पुर्तुगेज भाशेचो आशियायी भासांचेर प्रभाव. लिजबोवाचे विज्ञानीक अकादेमीन 1913 वर्सा ह्या विशयाचेर उजवाडायल्लें दाल्गादाचें पयलें पुस्तक *Influência do Vocabulário Português em Línguas Asiáticas.* पुस्तकाचे सुरवातेकूच आशियायी भासांचो नकासो दिला. तांतूं आर्य, द्रावीड, तिबेटो-बर्मीज आनी मोनख्मेर भासकुळांच्यो भासो भारतांत खंय उलयतात, आनी भारता भायर खंय उलयतात तें स्पश्ट दाकयलां. तशेंच सायमो-चिनी आनी मलेय-पोलिनेसियन भासो आशिया खंडांत खंय खंय उलयतात तें पळेंवक मेळता. दर एक भासकुळाचो वाठार दाकयताना मुखेल भासो खंय उलयतात तेंय दाकयलां. देकीक श्रीलंकेची सिंहली आर्यकुळाची सगळ्यांत दक्षिणेची भास हें नकासो पळेतानाच लक्षांत येता. भारतांत आजून एक भासकूळ आसा, ओस्ट्रीक भासकूळ (मुंडारी, संताली, तसल्यो भासो हांतूं पडतात), पूण तें ह्या नकाश्यांत दिंवक ना, कारण तांचेर पुर्तुगेजिचो व्हडलोसो प्रभाव आसचो ना. हो नकासो पळेतानाच दाल्गादाच्या सोदाचो विस्तार आमच्या गमनांत येता.

4.1.1. पुर्तुगेज भास कित्याक प्रभावी जाली. वाश्कू दा गामा उपरांत उदेंतेच्या देसांचेर पुर्तुगालाचो प्रभाव वाडत गेलो. पुर्तुगेज पातमारिंनी आशियायी देसांक पुर्तुगेज लोक, तांचो वेपार, तांची भास आनी राजवटकी ह्यो सगळ्यो गजाली वांगडाच पावयल्यो. दर्याचेर तांचो ताबो वाडलो आनी लोका कडे संपर्क वाडोन वेताना तांचे भाशेचो प्रभाव हेरा भासांचेर पडूंक लागलो. थळाव्या संस्कृतायांचेर प्रभाव घालपी नवे वेव्हार, नव्यो वस्तू, वनस्पत, प्राणी, शेती, उद्देग, आदींक लागून नवें चिंतप, नवे दिश्टीकोण आनी नव्यो चाली रितीय इल्ल्यो इल्ल्यो करून भितर सरूंक लागल्यो. हांच्या वांगडाच नवीं उतरां, वाक्प्रयोग आशियायी भासांनी आपणायलीं. पुर्तुगेज उतरां घेताना तीं आपले भाशेचे स्वन वेवस्थेंत बसतीत तशीं बदलुनूय घेतलीं. बऱ्याच देसांनी चड पुर्तुगेज संपर्क आसलले कडे नव्यो पुर्तुगेज बोलयोय निर्माण जाल्यो.

उदेंतेच्या देसांनी हेर भासांच्याकी चड पुर्तुगेज भाशेचो प्रभाव थळाव्या भासांचेर पडला. डच लोक ह्याच देसांनी कितलोसो काळ आशियांत राजवट चलयताले, पूण भोव थोडीं डच उतरां थंयच्या भासांनी आमकां आयकूंक मेळतात. धर्मप्रचाराक लागुनूय पुर्तुगेजिचो प्रभाव वाडललो. बरिंचशीं क्रिस्तांवां पुर्तुगेज भास ह्या देसांनी उलयतालीं. भारता तसल्या

आशियायी बहुभाशी देसांनी धर्म प्रचारा वांगडाच मिशनरिंनी भासांचीय सेवा केली. वेगळ्या वेगळ्या भासांचीं व्याकरणां आनी कोश रचून, वेता थंय सगळ्यां खातीर शाळा काडून थळाव्यो भासो शिकपाक स्फूर्त दिली.

विंगड विंगड कारणांक लागून 17-वो शेंकडो ते 20-व्या शेंकड्याचे सुरवाती मेरेन शुद्ध नासल्यार मिसळ पुर्तुगेज उलोवपी आख्या भारतांत, मलेशिया, बर्मा, सायम, टोंकीन, इंडोचीन, चीन, पर्शिया, तुर्की आदी देसांनी हिंदू, मुस्लीम, जुदेव, मलेय लोक, आनी पुर्तुगेज न्हय ते एवरोपी — हे चडशे सगळे लोक पुर्तुगेज एक सर्वसामान्य भास कशी उलयताले. ह्या कारणाक लागून ह्या सगळ्या लोकांच्या मूळ भासांनी पुर्तुगेज उतरां रिगलीं. दाल्गाद आपल्या पुस्तकांत आशियेच्या 48 भासां विशीं उलयता. धा-बारा भासकुळांच्या भासांची हांगा नोंद जाल्या. भारतीय भासो ह्या पुस्तकांत ह्या क्रमान दिल्यात : कोंकणी, मराठी, गुजराती, हिंदी, हिंदुस्तानी, सिंधी, पंजाबी, काश्मिरी, सिंहली, तमीळ, मलयालम, तेलुगु, कन्नड, तुळु, आंग्लो-इंडियन, इंडो-फ्रांसेज, गारो, बर्मी, तिबेटी, खासी. उदाहरणां दिताना ह्याच क्रमान तीं दिल्यांत आनी तांचे उपरांतूच हेर आशियायी भासांचीं उतरां दिल्यांत. भारतीय भासांनी हेर भासांचीं उतरां उसणें घेवपाची परंपराच आसली. ह्या भासांक संस्कृत एक उतरां घेवपाची खाण जाल्ली, आनी आजूय ही परंपरा जिवीच आसा. तशेंच ह्या भासांनी एकामेका कडलीं उतरां घेतल्यांत तशींच फारसी आनी आरबी भासांतलीं उतरांय घेवपाची तांकां संवय जाल्ली. देकून पुर्तुगेज उतरां घेवप कांय एक व्हडली नविदाद कशी तांकां दिसली ना. पुर्तुगेजी उपरांत इंग्लेज आयली तेदनां इंग्लेज उतरां जायतशीं ह्यो भासो घेंवक लागल्यो.

4.1.2. पुर्तुगेजिचो प्रभाव कसो वाडलो. पुर्तुगेज राजवटकी, वेपार धंद्याक लागून संपर्क, राजकारणी प्रभाव, पुर्तुगेज वसाहत शेजाराक आसप, धर्मप्रचार, कांय शारांनी जायत्या भासांचे संपर्क, प्रभावी भाशेचो समाजीक दर्जो, पुर्तुगेज आनी भारतीय भासांचो संपर्क, असलीं आनी हेर कारणां सगळीं सांगाता वा एकेकूच घेतल्यार हे भाशेचो प्रभाव वाडोंव शकतात, जांव तीं साद्या लोकाच्या तोंडांतलीं जांव तीं व्हडांगेल्या तोंडांतलीं उतरां. हांगा दर एका मुद्द्या फाटल्यान दाल्गाद दिता तीं कोंकणी उदाहरणां हांगा दिल्यांत.

1. क्रिस्तांव धर्माचो प्रभाव (कोंकणी उतरां नासलले कडे) - आल्तार, कूर, इगर्ज, कुमसार, आल्मेत (आगबेंत), मिसाल
2. नवी संस्कृताय भितर सरली - परबीं, उब्रिगाद, ग्राव, गोस्त
3. नवी वनस्पत - काजू, अनस, आनोन, पोपाय
4. समाजांत दर्जो वाडलो तेदनां - मेस्त्री, कुजीन, दोस, पांव
5. सोंपेपणी अर्थ व्यक्त करूंक येवपाक - आया, बांक, ग्राद, सोर्त
6. कांय उतरां थळाव्या उतरां बदलाक - बुराक, चावी, पाग, रेंद
7. अशियायी उतर इंडोपुर्तुगेजी कडल्यान घेवप - गुदांव, पीर, रोत

4.1.3. पुर्तुगेज उतरां कशीं बदलून घेतल्यांत. उतरां उसणें घेताना आपले भाशेच्या रूपविन्यासाक सारकीं पडतीत तशीं बदलून घेंवची संवय सगळ्याच भासांक आसा. *Bebado* घेताना *बेबदो* जाता; ताका रूपां लावन *बेबदिकाय, बेबदेपण, बेबदूल* अशेंय जाता. *Casar* ही क्रिया *काजार* नाम म्हण कोंकणींत वापरलां, कूस लावन तें *काजारी* जाता, आनी फुडें *काजार कर* अशें क्रियापद घडयलां. *Justo* हें विशेशण *जुस्त* एक क्रियाविशेशण जाता. तशेंच *certo* > शेर्त.

चडश्या उसण्या उतरांनी स्वनबदल जाता. अशें स्वनलोप जायते कडे जाता : *igreja* > इगर्ज, गिरजा (हिंदी)[6]; *evangelho* > वांजेल; *indulgência* > दुल्जेन्स; *armário* > आरमार; *vigário* > विगार. कांय कडे नाकयो स्वन मदें घातललो आसता: *fita* > फींत. कांय कडे आदलो उच्चार कोंकणींत आयला पूण पुर्तुगेजींत बदल्ला: *chapéu* > चेपें; *chinela* > चिनेलां; *chave* > चावी. कांय वेळा मुर्धन्य उच्चार र-कारा बदलाक येता: स्वरभक्ती वापरूनय बदल जाता: *grade* > गराद; अल्पप्राण म्हाप्राणांत बदलता: *camisa* > खोमीस.

ह्या पुस्तकाचो मुखेल भाग एका कोशा वरीच दिसता. दर शब्द नोंद पुर्तुगेज उतराच्या रुपार आसा. ताचे उपरांत दर आशियायी भाशेंत तें उतर खंयच्या रुपार घेतलां तें दिलां. मूळ पुर्तुगेज उतराक विज्ञानीक उतर आसल्यार तें कंसांत दिलां. दर पानार कितलेशेच तळटीप दिल्ले आसात, ते त्या त्या घेतलल्या उतरा विशीं बरिचशी चडीत माहिती दितात.

व्युत्पत्ती कोशा फाटल्यान तांतूं आयल्ले दर भाशेच्यो मांडावळीन

---

[6] जर दिल्लें उदाहरण कोंकणी उतर जाल्यार तशें सांगूक ना. जर तें हेर खंयचेय भाशेंतलें आसल्यार कंसांत भाशेजें नांव दिलां.

वळेऱ्यो दिल्यात. पयले वळेरेंत कोशांत आयल्लीं सगळीं पुर्तुगेज उतरां क्रमान दिल्यांत. दर उतरा फाटल्यान ज्या भासांनी तें उतर वा ताचें रूप घोळता त्या भासांचीं आद्यक्षरां दिल्लीं आसात. ताचे उपरांत दर भाशेंत येतात तीं पुर्तुगेज उतरां एकटांय दिल्यांत. जर मूळ पुर्तुगेज उतराक ते भाशेंत कसलोय खाशेलो अर्थ आसल्यार हाचीय नोंद जाल्या.

4.2. पुर्तुगेजिचेर आशियायी भासांचो प्रभाव.[7] पुर्तुगेज आनी आशियायी लोकां मदें सुमार पांच शेकडेभर संपर्क आसलले तितलेंच न्हय, तर तांचे मदें कांय लोक लग्नांत परयान एकवटलले. बरोचसो आशियायी लोक पुर्तुगेज भास उलयताले, आनी कांय जण ते भाशेंत बरयताले परयान. तशें जाल्ल्यान कांय आशियायी उतरावळ पुर्तुगेजीन उसणें घेतली जाल्यार तांतूं कांयच अजाप ना. मोंसिञोर दाल्गादाचें *Glossário Luso-Asiático* हें दोन खंडांनी उजवाडायल्लें पुस्तक ह्या आमच्या विशयाचेर भरपूर विज्ञानीक माहिती दिता. तांतली 13 पानांची आदारावळ पळेतानाच ह्या बरोवप्याच्या गिन्यानाची इल्लिशी तरी जाणीव जाता. शब्द इतिहास आनी व्युत्पत्ती हे दोन विशय दाल्गाद आपल्या पुस्तकांनी दिता. हाकाच शेंबर वर्सां आदीं भासविज्ञान म्हणताले. खरें म्हळ्यार हे विशय इतिहासीक भासविज्ञान आनी तुलनात्मक भासविज्ञान ह्या दोनां खाला येतात.

4.2.1. पुर्तुगालाचेर उदेंतेचो प्रभाव. इतले वेगळे वेगळे तरेचे मनीस, देस, रंग, भासो, रिती रिवाजी, भूगोळ, झाडां, प्राणी, सुकणीं, संस्कृतायो, धर्म, चिंतप – ह्या सगळ्या कडे पुर्तुगालाक आपल्या वसाहतींक लागून लागशिले संबंद आयले. त्या सगळ्यांचो प्रभाव एक ना एक तरेन पुर्तुगालाचेर पडलो. पुर्तुगेज मनशांक वसाहतिंतल्या लोकां कडे, चड करून आपल्याच धर्माच्या लोकां कडे, लागशिले संबंद दवरताले, कित्याक ते देस आपल्या मूळ देसाचेच वांटे कशे मानताले. वसाहतिंनी जल्माक आयल्ले पुर्तुगेज आपणांक इंडियन वा आफ्रिकन म्हणून घेंवक परयान फाटीं सरनासले. तांचो राजा लेगीत भारतीय राजाक आपलो भाव म्हण आपोंवक फाटीं सरनासलो.

तसल्या संबंदांक आनी मनोभावाक लागून पुर्तुगालाक वसाहतीं कडेय लागशिले संबंद आयले. पुर्तुगालाक लागून हेरूय एवरोपी देसांक

---

7 ह्या विभागांत वापरल्या ती सगळी माहिती दाल्गादाच्या *Glossário Luso-Asiático* ह्या पुस्तकाचे प्रस्तावनेंतल्यान घेतल्या.

आशियायी देसां कडे संबंद येंवक लागले. आशियायी आनी एवरोपी राश्ट्रां मदें वेपारी संबंद वाडले. हाका लागून तांचे मदें भूगोळीक, मानवविज्ञानीक *(ethnological)*, नवीं जनांगां, भासो, आदीं कडे संपर्क जांवक लागले. ह्या सगळ्याचो परिणाम जावन तुलनात्मक अभ्यास जांवक लागले. नवें चिंतप, नवे दिश्टिकोण, उदेंतिकरण भितर सरलीं. हाचो प्रभाव भाशेचेर आनी भासविज्ञानाचेरूय पडलो.

4.2.2. पुर्तुगेजिचेर आशियायी भासांचो प्रभाव. वेगवेगळ्या विशयांच्या तज्ञांनी आशियायी भासो, संस्कृताय, इतिहास आदी शिकून बरयल्लीं पुस्तकां पुर्तुगालांत उपलब्ध जांवक लागलल्यान उदेंतिची बरीचशी माहिती थंयच्या लोकाक मेळूंक लागली. मिशनरिंनी बरयल्लीं पुस्तकां आनी पर्यटकांचीं प्रवासवर्णनां वांगडाच त्या देसांतली उतरावळ एवरोपाक पावलली. पुर्तुगेज आनी आशियायी संपर्काक लागून पुर्तुगेज भासूच आशियेची एक संपर्कभास *(lingua franca)* कशी बरेच कडेन पसरली. हेर एवरोपी देसांतलो लोकूय उदेंतेक आसताना हिच भास वापरताले. असल्या कारणांक लागून क्रियोलिकरण कांय कडे जालां.

4.2.3. आशियायी भासांचो हेर एवरोपी भासांचेर प्रभाव. इतालियन आनी फ्रांसेज पर्यटक पुर्तुगेज वसाहतिंनी येवन रावताले, आनी तांणीं बरयल्लीं पुस्तकां एवरोपाक पावलीं तशीं आशियेची उतरावळूय एवरोपाक पावली. उपरांत डच, इंग्लेज आनी फ्रांसेज वसाहती जांवक लागल्यो. थंयच्यानूय आशियायी उतरावळ एवरोपांत पसरली. जें कितें आपणें आयकल्लें, आनी पुर्तुगेजां कडल्यान शिकिल्ले, ह्या सगळ्याचो प्रभाव आख्या एवरोपाच्या देसांनी विस्तारलो.

पुर्तुगालाच्या आशियायी वेपाराक लागून लिजबोवा शार म्हळ्यार एवरोपाचो बाजारूच कशें जाल्लें. हांगाच्यान आशियायी उतरावळ पसरली. चड वापरांत आयल्लीं उतरां एवरोपाच्या भासांनीय घेतलीं. तीं उतरां दर भाशेंत स्वनवेवस्थे प्रमाणें बदललीं. कांय आशियायी वस्तूंक पुर्तुगेज नांवां दिललीं आसलीं, तींय हेर एवरोपी भासांनी घेतलीं.

4.2.4. घेतलल्या उतरांनी बदल. तोंडी भाशेंतल्यान बरपी भाशेंत आशियायी उतरां वेताना बदल जाले. त्या उतरांचो अर्थ बदलपाची प्रक्रिया वेगळ्या वेगळ्या कारणांक लागून जाली. पळेल्ल्या वस्तुंचीं नांवां आनी पुस्तकांनी वाचून शिकललीं नांवां, हांचे मदें फरक जांवक लागले. गैरसमज आनी लौकीक व्युत्पत्ती, हांकां लागून बरोचसो बदल जाला.

कांय वेळा पुर्तुगेजींत एक वस्तूक दिल्लीं नांवां हेर भासांनी अणकार करून बदल जाल्लो आसा. असो घेतलल्या उतरांचो स्वनिमीक, रूप वा अर्थ बदल जाता. मूळ उतरां जेदनां पुर्तुगेजींत बरयललीं दुसऱ्या एवरोपी भासांनी घेताना पुर्तूगेज बरपारितीक लागून हेर भासांनी बदल जाला. देकीक, *Khan ~ chan ~ han ~ kan ~ cam ~ ção; moḍxi ~ morxi ~ mordexim; puḍvem ~ pudvem ~ purvem* तशेंच अदिलशाह > *Idalção,* अडके > *areca;* हिंदू > *hindu* > *indu* > *inde;* मांडवी > *mandovim* असलीं पर्यायी रुपां आयल्यांत.

4.2.5. पुस्तकांत वापरलली पद्दत. पुर्तुगेजींत मेळिल्ले सगळे कोश, संबंदीत पुस्तकां, प्रवासवर्णनां, त्या काळाच्यो भासो इत्यादिंचेर दिल्लयो खबरो, असलें सगळें साहित्य आटोवन जिरोवन दाल्गादान पुस्तकांतली सगळी माहिती तयार करची पडली. हें पळेताना ह्या मनशान दोन खंडांनी बरयल्ल्या पुस्तका खातीर केल्लो वावर खरोच विशाल. एकटांय केल्ली सगळी माहिती कशी ह्या पुस्तकांत वापरल्या आनी खंयच्या क्रमान फुडलो वावर आपणें केला तें दाल्गादूच आमकां सांगता.

1. कांय खेरीत कारणांक लागून आपल्या *Influência do Vocabulario Portugês* पुस्तकांत जीं उतरां आपणें आसपावललीं, पयल्यांत पयलीं तीं वेवस्थीत बरोवन काडलीं.

2. पुर्तुगेज, इतालियन, फ्रांसेज, इंग्लेज, एस्पाञोल, डच, लातीन, ह्या भासांनी आसललीं प्रवास वर्णनां, मिशनरिंनी बरोवन धाडलल्यो खबरो आनी वर्णनां वाचून तांतूं येवपी आशियायी उतरांच्यो वळेऱ्यो तयार केल्यो.

3. कांय व्युत्पत्ती सारक्यो आसात जाल्यार तपासपाचें काम करपांत दाल्गादाक आसललें भासांचें विशाल गिन्यान बरेंच उपकाराक पडलें. जर एका पुस्तकांत दिल्ली व्युत्पत्ती चुकिची आसली ती हेरां पुस्तकांच्या आदारान आनी स्वताक आसलली भासांची माहिती वापरून दाल्गादान ती निटायेर घालची पडली.

4. जाता तितल्या आदल्या आनी हालिंच्या कोशांतली माहिती वापरताना, भारतीय नेमाळ्यांनी दिल्लीय माहिती दाल्गाद विसरलो ना. तशेंच लिजबोवाच्या नेमाळ्यांक येवपी पत्रवेव्हार ह्या संबंदान दाल्गादान आपल्या पुस्तका खातीर वापरला.

5. हे सगळे प्रक्रिये उपरांत जी उतरावळ खात्रेची अशी दिसली, ताची ताणें एक लींप प्रत करूंक धरली, सांगाताच कितेंय दुबाव आसले कडे नोंद करून ती उतरावळ सुदारूंक पळेलें. जाय नासल्यार तांच्या अर्था वा व्युत्पत्तिचेर सोद वावर चालूच दवरचो पडलो.

6. परत परत तपासून आनी तज्ञांचो सल्लो घेवन कांय उतरावळ काडून उडोंवचीय पडली.

ह्या मुद्द्यां वयल्यान दाल्गादान कित्याक 12 वर्सां वा अदीक हे दोन खंड रचपांत खर्चिलीं हें इल्लें तरी गमता. तोच म्हणता तशें हो वावर म्हळ्यार एका म्हासागरांत पागलले भाशेन, कित्याक हजारांनी उतरां पारखप एक सादें काम न्हय चड करूनं जेदनां तांतलीं बरिंचशीं उतरां खंयच्याच कोशांत लेगीत मेळनासलीं. जेदनां तज्ञां मदेंच कांय उतरां विशीं सहमत नासलें हो वावर खरोच त्रासांचो ठरलो. देकीक, कांय उतरां कोशांनी मूळ आरबी म्हण दिल्लीं सारकी परिक्षा करतच तीं एक ना एक भारतीय भासांतलीं म्हण सिद्ध जाल्लें आसा. असली तपासणी करताना ते ते भाशेची स्वन वेवस्था दाल्गादाच्या आदराक पावल्या.

असल्या वावरांत इतली काळजी घेतल्या उपरांतूय कांय गजाली सामक्यो अचूक जाल्यात म्हण सांगूंक जायना. देकीक व्युत्पत्ती दिताना तें कोंकणिंतल्यान वा मराठिंतल्यान घेतलां हें सांगप कठीण, कारण ह्यो दोनूय भासो एकूच मुळाच्यो. तशेंच एक उतर आरबी वा फारशी हें सांगपाक तितलें सोंपें न्हय. खंय उपलब्ध साहित्याच्या आदारान उतर सारकें पारखूं येना थंय टीप दिवन स्पश्ट केलां. दुबाव आसलले कडे एका परस चड पुरावे वापरून मूळ उतर खंयचें तें थारायलां. पुस्तकांत मूळ भासांच्यो लिपयो दिवन तांची बारिकसाण दिल्या, कारण बरोवपाचे पद्दतीक लागून उतरांनी कांय बदल जांव येतात वा दुबाव आसूं येतात.

ह्या पुस्तकाचो मुखेल भाग म्हळ्यार एका कोशाच्या रुपार दिल्ली माहिती. हांतली दर शब्द नोंद अशी आसा : प्रथम, पुर्तुगेज भाशेंत घेतललें उतर, ताचो अर्थ, ताचें स्पश्टिकरण, कशें आनी खंयच्या संदर्भार तें वापरलां. ताचे उपरांत उतराची व्युत्पत्ती. ताचे फाटल्यान त्या उतराचो अर्थ संदर्भा प्रमाणें कसो जाता तें दाकोवपाक वर्सावळी प्रमाणें दिल्ले उपलब्ध साहित्यांतले उतारे. जर आनीक कसलेंय स्पश्टिकरण दिंवचें आसल्यार तळटीप म्हण दिलां. पुस्तकाच्या दुसऱ्या खंडांत आख्या पुस्तकांत आयल्ले उतरावळिचें सुचीपत्र दिलां. हो सगळो

इतले बारिकसाणिचो वावर, तोय इतलो विस्तारीत आनी इतल्यो भासो शिकून आनी तांतलें साहित्य वाचून इतले अचुकपणीं करपाक दाल्गादाक वेळ कसो मेळलो, आनी ताचे पिडेशिडेंत ताका बळ खंयचें मेळलें, ह्यो सगळ्यो गजाली एक अजापशें दिसता.

4.3. दाल्गादाचो बोलीविज्ञानीक वावर. पुर्तुगेजिच्या आशियायी बोलयांचेर ताणें जायतो वावर केलो. श्रीलंकेची इंडो-पुर्तुगेज बोली म्हण ताणें एक पुस्तक बरयलां. गोंयची इंडो-पुर्तुगेज बोली, दामांवची इंडो-पुर्तुगेज बोली, उत्तरे कडली (मुंबय आनी त्या परिसरांतली) इंडो-पुर्तुगेज बोली, नागपट्टणाची इंडो-पुर्तुगेज बोली, अशे चार लेख ताणें बरयल्यात. ते भायर *Contribuição para a Lexicologia Luso-Oriental* हें पुस्तक दाल्गादान बरयलां. ह्या पुस्तकांत पुर्तुगेज-आशियायी उतरावळी खातीर गरजेची माहिती हांगा एकटांय मेळता. हो वावर ताच्या तुलनात्मक भासविज्ञानीक वावराचोच एक भाग.

5. संस्कृत पंडीत दाल्गाद. संस्कृत म्हळ्यार कोंकणी आपले मायभाशेची आनी हेर सगळ्या भारती भासांची झर, आनी ती खोलायेन शिकून तिचो एक खरो तज्ञ जावपाची ओड मोंसिञोर दाल्गादा थंय सदांच आसली. आपले संस्कृतायेचो इतलो ताका अभिमान कोंकणी-पुर्तुगेज आनी पुर्तुगेज-कोंकणी कोशांनी कोंकणी भास शुद्ध दवरूंक जाय, आनी गरजे भायर पुर्तुगेज उतरां कोंकणींत वापरूं नये म्हण दाल्गाद आमकां परत परत जागयता. खंय खंय कोंकणी उलोवपी गरजे भायर पुर्तुगेज उतरां वापरतात थंय तो आमचे भाशेंत आसात तीं उतरां दाकोवन दिता वा पर्यायी उतरां संस्कृताच्या आदारान घडयता. रोमांत ताचें पाद्रिपणाचें शिकप जावन 1885 वर्सा गोंयां परतल्या उपरांत थावन दाल्गाद संस्कृत भास जिवितभर शिकतालो वा शिकयतालो. 1887 ते 1890 तो संस्कृत शिकपा खातीरूच सावंतवाडी आपल्या भावागेर रावलो. आपलो पुर्तुगेज-कोंकणी कोश छापून घेवपा खातीर लिजबोवा गेल्ले कडे एवरोपी तज्ञां कडल्यान संस्कृत भास आनी शब्द इतिहास शिकतालो.

ताचे कोश पळेवन, ताचीं पुस्तकां आनी लेख वाचून दाल्गाद एक संस्कृत पंडीत आनी शब्द इतिहासाचो तज्ञ म्हण ताची नामना वाडूंक लागली. 1907 वर्सा लिजबोवा विश्वविद्यालयान दाल्गादाक संस्कृत प्रोफसोर नेमलो. थंय 1922 वर्सा ताच्या मरणा मेरेन तो संस्कृत

शिकयतालो. 1911 वर्सा थावन पिडेक लागून पांय कातरतच लेगीत आपलेच कुडींत विद्यार्थ्यांक संस्कृत शिकयतालो.

शिकप्यांक संस्कृत शिकपाक देवनागरी लिपयेंत फावतें व्याकरण आसचें म्हण दाल्गादान 1920 वर्सा आपणें तयार केल्लें संस्कृत व्याकरण उजवाडायलें. हें एक मुळावें व्याकरण. संस्कृत वर्णमाला, स्वर आनी व्यंजनां कशीं बरोंवचीं, कशीं जोडचीं, व्यंजनांचे वर्ग, संधी, जोडाक्षरां, नामरुपां, क्रियारुपां, समास, आनी असल्यो शिकप्यांक जाय पडपी मुळाव्यो गजाली सगळ्यो दिल्यात. ताचे उपरांत कांय सादे पाठ, संस्कृत-पुर्तुगेज आनी पुर्तुगेज-संस्कृत उतरावळी दिल्यात. शिकप्यांक आनी हेर पुर्तुगेज लोकाक संस्कृत साहित्याची इल्ली तरी वळक मेळची म्हण दाल्गादान *हितोपदेश* हाचो आनी म्हाभारतांतले *नल आनी दमयंती* काणयेचो संस्कृतांतल्यान पुर्तुगेजींत अणकार केला.

6. दाल्गाद आनी कोंकणी लोकवेद. लोकवेद खंयचेय जमातिच्या लोकाची जाणवाय दाकयता. ही जाणवाय तोंडी परंपरेची. लिखीत साहित्याच्या बदलाक तोंडी साहित्य ही परंपरा आनी संस्कृताय वापरता. लोकाची ही संस्कृताय संगीत, नाच, कथा, गाथा, वोपारी, गितां, वोवयो, कला, नाट्य, विनोद, इत्यादी रुपांनी मेळता. कोंकणी लोकां मदें वोपार ह्या लोकवेद प्रकाराचो चड विकास जालासो दिसता.

वोपारी वा म्हणण्यो लोकवेदाचो एक म्हत्वाचो वांटो, घडये भोव चड म्हत्वाचो. त्यो लोकाचें भांडार, कित्याक थोड्याच विंचणार उतरांनी लोकची जाणवाय आनी शिटुकसाण एकटायता. वोपारी लोकाचे अणभव, नीत, बुद्धी, जाणवाय, चिंतप, संस्कृताय, धर्म, भक्ती, भावार्त, चाली रिती, रिवाजी, सामाजीक मांडावळ, लोकाचे वेवसाय, तांच्यो परंपरा – ह्या सगळ्यांचेर उजवाड घालतात. त्यो तर्क न्हय आनी शास्त्र न्हय. कांय वेळा त्यो इतिहासाचेर, पुराणीक काणयांचेर, वा खऱ्या घडितांचेर आदारीत आसतात. पंचतंत्र आनी हितोपदेशांतल्यो काणयो चडश्यो एका वोपरिचेर मांडून हाडलल्यो आसतात. आनी ह्यो काणयोच बऱ्याच वेळा हेर वोपारिंचो उगम जल्लोय आसा.

उलयताना वोपारी वापरची संवय कोंकणी लोका मदें बरिचशी मेळता, चड करून जाणत्यां आनी बरोच अणभव आसलल्यां मदें. आमच्योच आजयो आनी आवयो कितल्योश्योच वोपारी तांच्या उलोवपांत वापरताल्यो

आमीच आयकल्यात आसतल्यो. तर्क वापरून सुटनांत तसल्यो गजाली वोपारिंतली कुळाची जाणवाय वापरल्यार सुटाव्यो जातात. कोंकणी भास खरीच वोपारिंची एक समृद्द खण. हे खणिंतलें दिरवें दाल्गाद आपल्या वोपारिंचो झेलो *Florilégio de Provérbios Concanis* ह्या पुस्तकांत सगळ्या संसाराक उगतें करता आनी ही जाणवाय कशे तरेन कोंकणी लोकाचें चिंतप उगतायता तें समजावन सांगता. त्यो वाठारा प्रमाणें वेगळ्यो आसतात, वा वेगळो अर्थ दिवपी. असल्यो वोपारी एवरोपांत चडश्यो मेळनांत.

मों. दाल्गादान हें आपलें पुस्तक बरोवपाक कांय जाणांचो वा पुस्तकांचो आदार ना जाल्यार प्रेरणा घेतल्या. दाल्गादान वापरललें पयलें मोलादीक पुस्तक मंगळुरचो पाद्री ए. जे. द सोज हाणें बरयल्लें. कन्नड लिपयेंत बरयल्ल्या ह्या पुस्तकांत 624 वोपारी मंगळुरी बोलयेंत दिल्यात. दाल्गादान वापरललें दुसरें चड मोलाचें पुस्तक रोमी लिपयेंत दुमींग जुवांव मेंदिशान बरयल्लें आनी मुंबय उजवाडा आयल्लें. ह्या दोनूय पुस्तकांनी वोपरिंच्यो नोंदी बेश्ट्यो वर्णमाळेच्या क्रमान दिल्यात. ते शिवाय दुसरी चडशी हेर माहिती, अर्थ वा समजावणी, थंय मेळना. कुञा रिवारा संपादीत तॉमास स्टीवन्साच्या व्याकरणा उपरांत 12 पानांनी वोपारी दिल्यात (तांकां मराठी वास मारता) तांचो अणकार वा अनुवाद मेळता. तशेंच पाद्री माफेयच्या कोंकणी-इंग्लेज आनी इंग्लेज-कोंकणी कोशांत कांय कोंकणी वोपारी दिल्यात. कोंकणिचो प्रोफसोर कोंग जुजे द सोजान बरोवन दवरलल्यो शेंबरांनी कोंकणी वोपारी हात बरपाच्या रुपार गोंयच्यान दाल्गादाच्या हातांत पडल्यो. ह्यो ताका चड उपकारा पडल्यो. दाल्गादानूय आपल्या कोंकणी-पुर्तुगेज कोशांत कोंकणी वोपारी दिल्ल्यो. थंय वोपारिचो अर्थ, जर लातीन, पुर्तुगेज वा दुसरे एवरोपी भाशेंत तसली म्हणणी आसल्यार तीय दिल्ली.

दाल्गादा प्रमाणें वोपारिंचो पुंजो करताना तीन तरेन तो करूं येता : (i) वर्णमाळेच्या क्रमान, (ii) उतरावळी प्रमाणें, (iii) विशया प्रकार. (i) प्रकार ताचे आदीं तयार केल्ल्या पुस्तकांनी आनी संग्रहांनी मेळता. (ii) ताच्या कोंकणी-पुर्तुगेज कोशांत वापरला. ह्या तीन प्रकारां पैकीं (iii) सगळ्यांत चड कठीण आनी ताका चड वावर पडता, आनी तो दाल्गादान आपल्या वोपारिंच्या झेल्यांत वापरला. पुस्तक वापरतल्यांक हो प्रकार चड उपकारा पडता. देकीक, ताचे विशय असले तरेचे आसात : दादल्या-बायलां

मदले संबंद, आवयबापूय आनी भुरगीं, गर्व आनी खालतेपण, गिरेस्तकाय आनी दुबळिकाय, घराव्यो मोनजाती, झाडां, कुडिचे सांदे, इत्यादी. जर एका विशिश्ट संदर्भार एक बरिशी वोपार सोदतलो जल्यार संबंदीत विशया खाला ती सोदूं येता. जर एक वोपार अर्दकुटी येता, वा तिचो अर्थ समजून घेवपाक जाय जाल्यार त्या त्या विशया खाला ती सोदूंक बरेंच सोंपें पडता.

मों. दाल्गादाच्या झेल्यांत 223 विशय हाताळल्यात, आनी ह्या विशयांचेर एकूण 2,177 वोपारी दिल्यात. सगळ्यो वोपारी दिवन जातच विशयांची वळेरी दिल्या. ताचे उपरांत पुस्तकांत आयल्ल्या सगळ्या मुखेल उतरांची सुची दिल्या, आनी तीं उतरां खंयच्या खंयच्या वोपारिंनी येतात त्या वोपारिंचे आंकडे दिल्यात.

झेल्यांत वोपारिंच्यो नोंदी दिताना दर विशया फाटल्यान हो क्रम आपणायला. पयलीं कोंकणींत वोपार दिल्या. ताचे फाटल्यान तेच वोपारीक पर्यायी उतरां वा पदबंद आसल्यार हे परिवर्त दिल्यात. वोपारिचो पुर्तुगेज अणकार, पयलीं अक्षरशः (literal), उपरांत स्पश्ट करपी अनुवाद दिला. उपरांत ही वोपार कोणाक, खंयच्या संदर्भार आनी खंयच्या अर्थान लागू करूंक जायत तेंय सांगलां. वोपारिचें मूळ कितें, तिका इतिहासीक संदर्भ आसल्यार, वा कसली तरी घडणूक ताचे फाटल्यान आसल्यार तीय दिल्या. वोपारिची सामा-जीक फाटभूंय, वोपार खंयचे चाली-रितीक संबंदीत आसा तें सांगलां. वोपारीक थळावो रंग, प्रादेशीक अर्थ वा संदर्भ आसल्यार ताचेंय स्पश्टिकरण केलां. तसलीच वोपार दुसऱ्या भारतीय भासांनी आसत जाल्यार तीय दिल्या. तसली वोपार दुसऱ्या आशियायी भाशेंत आसल्यार दाकोवन दिल्या. तसलीच पुर्तुगेजींत वा हेर एवरोपी भासांनी आसल्यार ताची वळक दिल्या. बऱ्याच वेळा ह्या झेल्यांतल्यो वोपारी आनी तांचीं स्पश्टिकरणां इतलीं बरीं लागतात आनी आवड निर्माण करतात की पुस्तकांत आसात तीं सगळीं एकाच फाराक वाचून काडुंयाशीं दिसतात. खरें म्हळ्यार ह्यो सगळ्यो वोपारी दर फावटीक वापरलल्यो आयकतांव तेन्ना त्यो आमचें खरें कोंकणपण संसाराक पाचारतात अशें दिसता. हाचे वयल्यान दाल्गादाक आपल्या लोकवेदाची कितली आवड आनी अभिमान आसलो हें स्पश्ट जाता. पूण बाबड्याक इतले त्रास घेवन तयार केल्लें आपलें पुस्तक उजवाडा आयल्लें पळेवपाचें भाग्य मेळलें ना. ताच्या इश्टान,

पाद्री जुजे द सोजान, दाल्गादाच्या मरणा उपरांत पुस्तकाच्या सुमार शेंबर पानांचीं प्रुफां तपासचीं पडलीं.

7. व्याकरणकार दाल्गाद. मों. दाल्गादाचो कोंकणी-पुर्तुगेज कोश आनी पुर्तुगेज-कोंकणी कोश वापरतल्यांक ताका कोंकणी व्याकरणाचें कितलें गिन्यान आसलें तें रोखडेंच वळकूंक येता, कित्याक सगळ्याच कोंकणी उतरांचें व्याकरणी वर्गिकरण ताणें केलांच. आनीक एक गजाल कांय जाणां विसरतात, कोश म्हळ्यार भाशेच्या व्याकरणाचोच एक भाग. व्याकरणाक लागू जावपी गजाली ज्यो खंयच्याच एका व्याकरणाच्या पुस्तकांत दिंवक येनांत त्यो सगळ्यो कोश एकूच सुवातेर आमकां उपलब्ध करून दिता. म्हणताना दोन व्हड कोश रचून दाल्गादान आपली व्याकरणकाराची ताकद दाकयल्या.

ते भायर ताणें व्याकरणांय रचल्यांत. *Rudimentos da Língua Sanscrítica* हें संस्कृत भाशेचें व्याकरण विद्यापिठांत संस्कृत शिकप्यां खातीर बरयल्लें ल्हानशें व्याकरण. पूण आपले मायभाशेचें एक संपूर्ण व्याकरण बरोवपाचें काम ताणें हातीं घेतललें आनी बरोच वावरूय ताचेर केल्लो. पिडेन वळवळतानाय जाता तितलो वावर केल्लो. जिविताच्या अखेरेच्या म्हयन्यांनी ते आदींच सोंपयल्लो दुसरो वावर ताणें उजवाडांवक जाय आसलो, चड करून ताच्या वोपारींच्या झेल्याचीं प्रुफां तपासपाच्या कामांत ताचो वेळ आनी बळ ताणें घालचें पडलें. कोंकणी व्याकरणाचो एक मसुदो तयार जाल्लो, पूण जेदनां तो आपणाच्यान तपासून, सुदारून, संपादन करून उजवाडावपाक जांवचें ना अशें ताका गमलें तेदनां तो मसुदो पणजे पुस्तकालयांत दवरपा खातीर ताणें धाडून दिलो. ही प्रत आजून पणजेच्या सेंट्रल लायब्रींत आसा. खंतिची गजाल म्हळ्यार कोणेंच गेल्ल्या 80 वर्सांनी हो मसुदो वापरून, तो सुदारून, ताचें संपादन करून हें व्याकरण उजवाडा हाडूंक ना. देवादीन दो. निकलाव पेरेरान असलें काम करपाचे आशेन ताचेर इल्लो वावर सुरू केल्लो, पूण तो फुडें व्हरूंक ताका जालें ना.

आज हें हातबरप इतले नाजूक परिस्थितींत आसा, तें आफडूंक गेल्यार पिटो जावन वचत ही भिरांत दिसता. हालीं सेंट्रल लायब्रीन त्या हातबरपाचें मायक्रोफिल्म करूंक पळेलें पूण तो मसुदो साद्या कागदार बरयला, आनी वापरललें तींत पातळ कागद खावपी. देखून

एके कुशिचें बरप दुसरे वाटेन आयलां. हाका लागून मसुद्याची मायक्रोफिल्म करूंक तांकां जमलें ना. तें डिजिटल कॅमरा वापरून सिडिचेर घातल्यार वाचप्यांक, चड करून संशोधकांक, वापरूंक मेळतलेंशें दिसता.

दाल्गादाचें हें मसुद्यांतलें व्याकरण मातशें वेगळे रितिचें. तांतूं सदांच्या व्याकरणांनी मेळतात तसलीं नामरुपां (Declensions) आनी क्रियारुपां (Conjugations) नांतशीं दिसतात. दाल्गाद कोंकणी व्याकरण बरोवपाक अर्थ रूपविन्यास (semantic morphology) वापरतासो दिसता. देकीक, कुटुंबांतल्या संबंदांचीं उतरां सगळीं एकूच कडे हाताळल्यांत, सैंबाक संबंदीत सगळीं उतरां, तांचे अर्थ, तांची सगळी व्याकरणी माहिती एकूच ठिकाणीं मेळता. ह्या मसुद्यांत व्याकरणी वर्णन दिवपाक पुर्तुगेज भास वापरल्या. वापरललीं सगळीं कोंकणी उतरां पयलीं देवनागरींत, ताचे फाटल्यान जोन्स् पद्दत वापरून रोमींत बरयल्लीं मेळतात. सगळे अर्थ पुर्तुगेजींत दिल्यात. ह्या मसुद्याची डिजिटल सिडी मेळल्यार पुर्तुगेज, देवनागरी आनी रोमी कोंकणी जाणा आसलल्या सोद वावुरप्यांक ह्या व्याकरणाचेर सोद करूंक मेळत.

आदारावळ:

Dalgado, Sebastião Rodolfo. 1893. *Diccionário Koṃkaṇî-Portugez.* Bombaim: Typographia do Indu-Prakash.

____________________________. 1897. *Hitopadexa, ou Instrução Util.* Lisboa.

____________________________. 1900. *Dialecto Indo-Português.* Separata da Revista Lusitana. Porto: Tipografia de A.F. de Vasconcelos.

____________________________. 1903. *Dialecto Indo-Português de Damão.* Separata da Revista Tassyang. Lisboa: Imprensa Nacional.

____________________________. 1905. *Diccioário Portugês-Koṃkaṇî.* Lisboa: Imprensa Nacional.

Dalgado, Sebastião Rodolfo. 1906. *Dialecto Indo-Portuês do Norte.* Separata da Revista Tassyang. Lisboa: Imprensa Nacional.

______________________. 1913. *Influência do Vocabulário Portugês em Linguas Asiáticas.* Coimbra: Academia das Sciencias de Lisboa.

______________________. 1916. *História de Nala e Damayanti,* episódio de Mahābhārata. Coimbra: Imprensa da Universidade Coimbra.

______________________. 1917. *Dialecto Indo-Portuês de Negapatão.* Porto: Tipografia Sequeira.

______________________. 1919. *Glossário Luso-Asiático, vol. I.* Coimbra: Imprensa Nacional.

______________________. 1920. *Rudimentos da Língua Sanscrítica.* Lisboa: Imprensa Nacional.

______________________. 1921. *Glossário Luso-Asiático, vol.II.* Lisboa: Imprensa Nacional.

______________________. 1922. *Florilégio dos Provérbios Concanis.* Lisboa: Imprensa da Universidade Lisboa.

Dalgado, Sebastião Rodolfo. *Gramática da Língua Concani.* Manuscript preserved in Central Library, Panaji.

Fonseca, Pe. Alfredo José. 1956. *Monsenhor Sebastião Rodolfo Dalgado, 8-5-1855 – 8-5-1955.* Homenagem da Freguesia de *Assagão. Bastora, Goa: Tipografia Rangel.*

Pereira, Antonio, S.J. 1981. *Konknni Xastri DALGADO.* Pilar, *Goa: Xaverian Press T. S.*

________________. 1982. The Makers of Konkani Literature. Pilar, Goa: Xaverian Press T.S.

Pereira, A. 1983. *Dalgado the man and the scholar.* New Delhi: Sahitya Akademi.

Soares, Anthony Xavier. 1936. Reprint 1988. *Portuguese Vocables in Asiatic Languages.* New Delhi: Asian Educational Services.

शणै गोंयबाबाच्या वावर-विचारांतली सुसंगती आनी विरोधाभास : हेर भारतीय साहित्यिकांच्या संदर्भांत एक चिकित्सा[1]

– डॉ. किरण बुडकुले
प्रपाठक, इंग्लीश विभाग
गोंय विश्वविद्यालय, गोंय - 403 206

आधुनीक भारतीय साहित्याचें नांव घेतानाच विवीध भारतीय प्रादेशीक भासांतल्या साहित्यांत आधुनिकतेचें मुळावण घालपी कितल्याशाच दिग्गजांच्या वावराचो उगडास जाता. ह्या रथी महारथीं मदीं गालीब, भारतेन्दू, बंकिमचंद्र, शरदबाबू, टागोर, सुब्रमण्यम भारती, वळ्ळतोळ नारायण मेनन, पुट्टप, कारंथ हांचे वांगडा दलपतराम, झवेरचंद मेघाणी केशवसूत, रॅव्ह. टिळक, फकीर मोहन सेनापती हांचो जसो आस्पाव जाता, तसोच शणै गोंयबाबाचोय जाता, हांतूंत आमकां दुबाव नाशिल्लोच. पूण आज हो साक्षात्कार पुराय भारताक जाला, ही आमचे खातीर खोशेची, अभिमानाची आनी धन्यतायेची गजाल जावन आसा. ह्या साक्षात्कारांतल्यानूच केंद्रीय साहित्य अकादेमी सारकी भारतीय साहित्यविश्वांतली म्हालगडी संस्था हें राष्ट्रीय चर्चा सत्र शणै गोंयबाबाच्या वावराच्या सन्मानार्थ मुंबय शारांत – तागेल्या कर्मभूंयेर – घडोवन हाडून तागेल्या उगडासाक ओंपता. कोंकणी भाशेचो उद्धारक आनी आधुनिकतायेचो मुळावणकार म्हूण शणैच्या कार्याची राष्ट्रीय थरार अशे परीन सार्थक दखल घेतिल्ले खातीर हांव आयोजकांक देव बरें करूं म्हणतां. तशेंच म्हाका ह्या चर्चा सत्रांत वांटो घेवन म्हगेलीं मतां मांडपाक संद दिल्ले खातीर आयोजकांक काळजा सावन दिनवासतां.

फुडें सरचे आदीं, हांगा उपस्थीत कोंकणी लोकांक तशेंच व्हड संखेन हांगा हाजीर आशिल्ल्या हेर भाशी कोंकणी मोगयांक नमळायेन एक

---

[1] हो लेख साहित्याचे मुळावणकार आनी आधुनिकते वटयां वाटचाल ह्या विशयाचेर शणै गोंयबाबाच्या 125 व्या जल्मवर्सा उगडासा निमतान मुंबयंत 3-4 आब्रील, 2004 ह्या दिसांनी साहित्य अकादेमी नवी दिल्ली हांणीं कोंकणी भाशा मंडळ, मुंबय, आनी अस्मिताय प्रतिशठान, गोंय, हांच्या जोड पालवान घडोवन हाडिल्ल्या राष्ट्रीय चर्चा सत्रांत सादर केल्ल्या मूळ इंग्लीश प्रपत्राचेर कांय प्रमाणांत आदारिल्लो आसा. ह्या लेखाचो फुडलो वांटो मुखार उजवाडा येतलो.

चत्राय दितां: आयचे हे भांगरा घटकेक शणै गोंयबाबाच्या वावरविचारांचें निखटें उग्तावण/समर्थन करपांत वा तांचे एकटोशीं मोलांकन करपांत व्हडलो लाभय ना आनी विशेश पुरुशार्थय ना. हाच्या उलट, जर वयर उल्लेखिल्ल्या पुर्वसुरी वा समकालीन भारतीय साहित्यकारांच्या आस्कळ-विस्कळ संदर्भांत शणै गोंयबाबाच्या वावर-विचारांचो सटीक अभ्यास केलो जाल्यार तो सार्थक जातलो. देखून, म्हजे पुरतो ह्या प्रपत्रांत तसो यत्न करतां. मात एक शिटकावणी: तुर्ताक हांगा दाटून शणै गोंयबाबाची तुळा हेर साहित्यिकां वांगडा करचेली मोख ना; मात, हेर भारतीय साहित्यिकांच्या वावर-विचारांक पारकून आपणायताना अभ्यासकांनी कळतां-नकळतां जी सुसंगतीविसंगतिची आलोचनात्मक फास्की वापरल्या, तशेच तरेचे फास्केंत शणै गोंयबाबाचोय वावर पारकून तो तागेल्या ध्येय-दिश्टाव्याक कितलो पुरक, तागेल्या भाशीक-साहित्यीक-समाजीक मोखीं वांगडा कितलो समतोल तशेंच तागेल्या आनी आमगेल्याय काळाक कितलो अनुरूप हें समांतर संदर्भा सयत पळेंवचेलो यत्न हांगा जातलो.

अशे तरेची आलोचनात्मक फास्की फुडले विस्कावणे खातीर वेंचपा फाटल्यान सबळ आनी स्पश्ट कारणां आसात: टिकाकारांक व्हडल्या व्हडल्या लेखक-सुधारक-विचारकांच्या जिणे-वावरांत आनी तांगेल्या विचारांत सदांच सुसंगती सांपडताच अशें ना; उरफाटे, तांगेल्या चिंतपांत तशेंच दिश्टाव्यांत बरेच खेपे टिकाकारांक एके तरेचो अंतरविरोध जांव परस्पर विरोध दिश्टी पडता. हांगा विश्वनाथ त्रिपाठी ह्या समिक्षकाचें – गालीब आनी भारतेन्दू हांचे संदर्भांतलें – पूण वयल्या हावेसाक आदारदिणें अशें मत लक्षांत घेवपा सारकें आसा. म्हान साहित्यिकांच्या आधुनीक तशेंच सुधारणावादी वावर-विचारां विशीं उलयताना तो म्हणता, 'व्हडल्या व्हडल्या बरोवप्यां विशीं म्हाका एक अजापाची गजाल होलमल्या. ती म्हळ्यार, ते आपणाल्या जिणे-अणभवांक सर्वाधीक म्हत्व दितात. म्हणजेच ते स्वता विशीं भोव कठोर (निर्मम) आसतात. तांचे जे विचार आसात, जे सिद्धांत आसात, जें तांकां सांगपाचें आसा, ताच्या विरोधांत ज्यो गजाली उब्यो जातात तांची ते अपेक्षा करिनांत. देखुनूच तांचे बाबतींत जांकां तुमी 'एन्कांवटर वीद सेल्फ' – आपविरोध म्हणतात, तो पावला कणकणीं मेळता. अंतर-विरोध मेळता. म्हूण वाचपी वा टिकाकारांनी तांगेल्या वावराक तांच्या जिणे सांगाता जोडून पळेवपाक लाभदिणें थारता... सामको एकाक एक असो परस्पर

संबंद जोडूंक न्हय... पूण एक ताळमेळ सादूंक पळेंवचे खातीर आनी तसो तो सादूंक मेळलो ना जाल्यार (तेंय) मांदून घेंवक; अशें करप म्हाका अदीक उचीत, अदीक (तर्क) संगत आनी शास्त्रीय दिसताः ('आधुनिकता के रूप'/समकालीन सृजनः पान 165).

हांगा एक प्रस्न उप्रासता. म्हान व्यक्तिचो जिणे-वावर आनी विचारांत असमतोल कित्याक दिसून येता? सरसकटपणान, असो विचारीक असमतोल दिसून येवपा फाटलीं दोन कारणां आसूं येतातः एक म्हळ्यार मुळांतूच एखाद्रे व्यक्तिचे सांगणेंत आनी वागपांत नकळतां तफावत उरूंक शकता; वा ताच्यांत वैचारीक सतर्कताय नाशिल्ल्यान ताचे मदीं काळानुरूप उत्क्रांती जायना आनी म्हूण आचार-विचारांत विसंगती उप्रासता; कांय खेपो, व्हड ध्येय-धोरणांक ओंपून घेवनूय एखाद्री व्यक्ती समाजाभिमूख नासता वा उपगिन्याना सावन वंचीत उरता आनी म्हूण ते व्यक्तिचे आचार आनी विचार विजोड दिसूंक लागतात. दुसरें कारण म्हळ्यार, जरी एखाद्र्या व्यक्तिच्या अंतरबाह्य प्रगती प्रमाण तिगेली/तागेली प्रगल्भता वाडून सुर्वेचो वैचारीक अंतरविरोध सुटावो जावन तिका/ताका विशाळ दिश्टावो फावो जाल्लो आसलो तरिकूय अभ्यासकाक त्या दिश्टाव्याच्या दर्शनी तासां मदीं सुमेळ सादप वा विचारीक वाडिच्या सोंपणां मदीं सुसुत्रताय सोदप/अभ्यासकाक शक्य जायना. अभ्यासकाच्या ह्या विश्लेशणात्मक अपेसाक, ताचे मदीं सुक्षीम समिक्षा दिश्टिचो अभाव आसप, तागेलो अभ्यास/दिश्टिकोण एकांगी आसप वा तागेलो 'अवास्तव' वस्तुनिश्ठतायेचो/तटस्थतायेचो आग्रो आसप, हीं उणीं कारणिभूत थारूंक शकतात. म्हणजेच, विसंगती जशी लेखकाच्या विचारांत आसूं येता तशी अभ्यासकाच्या नदरेंतूय आसूंक शकता.

फुडल्यो कांय देकी हें बरे तरेन स्पश्ट करतल्योः (1) फकीर मोहन सेनापती ह्या आद्य उडिया साहित्यकारान ते भाशे खातीर केल्लो असामान्य वावर वाखाणुनूय, समकालीन उडिया समाजांतल्या उपेक्षीत घटकाक तांगेल्या आचार-विचारांत अक्षम्य अशी तफावत आशिल्ली हें आज जाणवता आनी ताचेर व्हडा प्रमाणांत आक्षेप घेवप जाता. (2) कांय 'राष्ट्रवादी' अभ्यासकांनी भारताचें राष्ट्रगीत बरोवपी म्हान कविराय टागोरांच्या राष्ट्रभावनेचेरूच प्रस्नचिन्ह उबें केलां. तेच प्रमाण, टागोरांच्या मानववादी तत्वांक आनी 'आध्यात्मीक वास्तववादाक' वाखाणतानाच,

कांय अभ्यासकांनी तांगेल्या अस्तंत-मोगी, पुरोगामी वृत्तीक 'ब्रिटीश-धार्जिणेपण' मानपाची लघुदिश्टी दाकयल्या. (3) भारतेन्दू हांच्या प्रखर राष्ट्रभक्तीक आनी आधुनीक नदरेक तोखेतानाच, कांय टिकाकारांनी ब्रिटिशांची तुस्त केल्ले खातीर तांचेर ठपको दवरला तो दवरला पूण खुद्द भारतेन्दून ब्रिटिशांच्या कांय धोरणांचेर केल्ली टिका लक्षांतूच घेतिल्लो ना. अशो आनिकूय देखी आमकां, गालीब, बंकिमचंद्र, रॅव्ह. टिळक आदी व्यक्तीं विशीं मेळूंक शकतात. ही टिका कितली व्यक्तिसापेक्ष, कितली काळसापेक्ष आनी कितली विचारसापेक्ष हांची फोडणिशी करपा जोगी आसा पूण तें करपाची सुवात ही न्हय.

मात अशेच तरेची टिका शणै गोंयबाबाच्या बाबतिंतूय जावप शक्य आसा. देखून, तांगेल्या वावर-विचारांतली सुसंगती तपासून पळेवपाक राजांव आसा. तेच प्रमाण तांगेल्या विचार-दिश्टाव्यांत अंतरविरोध बी आसा व्हय हें पडताळूंक कसलीच हरकत नासची. कारण, तांकां कोंकणी अस्मितायेचे वडील, आधुनिकतायेचे मुळावणकार आनी कोंकणी भास-संस्कृतायेच्या विचार-सुत्राचे जनक म्हूण मांदिल्ले आसात. हाका लागून, कोंकणी भाशी, कोंकणी मोगी आनी कोंकणी वाचपी हांचे नदरेंत ते फकत एक खांपे साहित्यीक – अभ्यासक वा तेजिश्ट झुझारी-वावराडेच न्हय, जाल्यार भूतकालीन दायजा वांगडचो वर्तमान पिळगेचो दुवो, तांचे खातीर एक घणघणीत विचारीक-संस्कृतीक 'वाट-दिवो', आनी भावी पिळग्यां खातीर एक थीर दिपस्तंभ जावन आसा. अशा म्हान साहित्यीक-विचारवंताच्या आधुनिकतायेची वा ताच्या समाज-सुधारक वावर-विचारांची निश्पक्ष विस्कावणी आनी मोलावणी जांवक फावो. मागिरूच तांगेल्या विचारांक आमी मांडून घेंवक जाय. खुद्द तांकां लेगीत कोंकणी लोकां कडल्यान हीच अपेक्षा आसली. तांणीं 'संवसार बुट्टी' हे नवलिकेंत जें पात्रां वरवीं म्हळां तें खुद्द तांकांय तितलेंच लागू जाता. तांतुंतलो एक आत्मो स्पश्टूच म्हणता, '...कोंकण्यांनु, 'म्हजो अणभव आनी येवजण्यो हांवें तुमकां सांगल्यो. आजवेर पळेल्ल्या, वाचिल्ल्या, आयकल्ल्या आनी अणभ-विल्ल्या गिन्यानाचें सार हांवें तुमच्या फुड्यांत दवल्लें. म्हज्या आनी तुमच्या मनाची फटवण करूंक हांवें तुमकां नाका-जाल्ल्यो फटाशी सांगूंक नांत. म्हजी दर अेकली म्हणणी तुमी तुमचे बुद्दिचे साणीर घांसून पळेयात आनी कसाक लागल्यार घेयात'. (मूळ

संदर्भ गोमान्तोपनिषत: 2-340. पळेयात समग्र शणै गोंयबाब खंड 1, पान 116).

वयली शिटकावणी लक्षांत घेवन, शणै गोंयबाबाल्या वावर-विचाराक तागेल्या समग्र जिणेचे चौकटींत नियाळून, तांतूंत कसलोय अंतरविरोध आसा जाल्यार समजून घेवपाची गरज आसा. हें करूंक पळेताना, आपशींच तागेल्या वावरा मुखा वेल्यो तत्कालीन समाज-जिणेच्यो शिमो-मेरो, तेन्नाच्या समाज पुरुशाच्यो विचारीक मर्यादा, खुद्द ताचे मुखा वेले व्यक्तिगत-समाजीक दबाव, समकालिनां वरवीं येवपी बौद्धीक आव्हानां/आडमेळीं हांचो थाव मेळतलो. ते बगर तांगेल्या वावर-विचाराच्यो तत्कालीन मोखी, तांतूंत घडून येवपी स्थित्यंतरां/बदल, तांची समकालीन (आयची) उपेगिता आनी तांचे कालातीत म्हत्व मांडून घेवप कठीण जातलें. कारण, वयल्या वयर तांगेल्या वावर-विचारांक पळेतल्यांक वा वेंचून विशिश्ट मत/घडणूक/सांगपी/विधान संदर्भा भायर विस्कांवक सोदतल्यांक तांचे सांगणेंत वा चिंतपांत अंतरविरोध वा परस्पर विरोध दिसून येंवक शकतात. हें कशें घडूं येता हें एक दोन देखी निशीं सांगपा जोगें आसा.

देख 1: शणै गोंयबाब नीज गोंयकारां मदीं अभिमान चेतोवपाक वावुरलो; मर्णपंथाक लागिल्ल्या कोंकणी भाशे विशीं आपुलकाय, लागणूक आनी गर्व कोंकणी हरड्यांत जागोवपाक धाय नाकटां झरोवन कश्टलो; तांगेली नीज अस्मिताय तांणीं वळखुची म्हूण जीव तोडून धडपडलो; भावी स्वतंत्र भारतांत कोंकणी लोकांची खाशेली संस्कृताय आनी भास बाळगूंक तांची हक्काची खेरीत भूंय आसची अशें सपन जियेलो. हाका लागून लघुदिश्टीन विचार करणारे विस्तारवादी आनी 'जैसे थे' ची स्थिती पसंत करपी वांयगणे टिकाकार तांकां एकसंघ (?) समाजाक खंडीत करूंक 'वेगळचार' पातळावपी फुटिरवादी म्हूण सहज कुस्कुटांवक शकतात.

पूण बारिकसाणेन येवजिल्यार तांगेल्या अस्मितायेच्या सपनाची बुन्याद जरी कोंकण्यांलो प्रादेशीक एकवट, भावपण, परस्पर मोग हांची आसली तरी ताचो आवांट वैश्वीक आसलो. आनी विशेश म्हळ्यार ताचो कळस तर्कपुराय आनी जागरूक बुद्दीन विश्वबंधुत्वाक वेंगायतालो हें बेसबरें होलमता. तिसऱ्या कोंकणी परिशदेच्या 'उपकार मांदपी उलोंवपांत ते म्हणतात, 'भाग्यवंत कोंकण्यांनू – भावांनू आनी भैणिंनू – आतां आमी

वांगडा रावंया, वांगडा खावंया, वांगडा घट जावंया, तेजवंत जावचेलें गिन्यान जोडुंया, एकामेकालो द्वेस सोडुंया, एकामेकांक माये-मोगान ओडुंया! कोंकण देस, कोंकणी लोक आनी कोंकणी भास ह्या तिगांयचो जयजयकार जावं! सगल्या भारतखंडाचो जयजयकार जावं! सगल्या संवसाराचो जयजयकार जावं! झगड्या-झुजाची पिडा वचूं आनी सगलो संवसार सुखान नंदूं'. (मूळ संदर्भ: उपकार मानप, 3री कोंकणी परिशद: पळेयात: समग्र शणै गोंयबाब खंड1, पान 172).

देख 2: शणै गोंयबाबाक दिसतालें, विंगड विंगड जाती जमातिच्या कोंकणी लोकांनी आपणालें सामुहीक खाशेलपण वळखुंचें, आपापणालें वेगळेपण वा ठळक गूण सांबाळचे, तांणीं आपणाल्या जाती जमाती विशीं अभिमान बाळगुंचो असो तांचो आग्रो आसलो. जर हीं विधानां अशीर फास्केंत स्विकारलीं जाल्यार तांचेर जात वादाचो वा संकुचितपणाचो शिक्को सहज मारूंक येता. पूण जर ह्याच संदर्भांतलीं तांगेलीं हेरूय मतां पळेलीं जाल्यार तांगेल्या विचारसरणेंतलें मेकळेपण होलमता.

देखीक, ते अशेंय म्हणताले की, दर मनशान आपणाल्या इतिहासाचो अभिमान बाळगुंचो; आपणाल्या संस्कृतीक दायजांतलें बरें तें आपणांवचें; आपणाल्या जातीय दायजांतले दोश मुजरत सांडून, हेरां जातिंतले सदगूण आपणांवचे; अशिक्षीत/अडाणी लोकांक शिकोवन सगळ्यांनी विद्वान जांवचें; ते बामणपणाचे अभिमानी आसले तरिकूय निखटे जल्माचेर वणखून वडा मारपी निश्क्रीय, दिकाहीन, परधार्जिण्या, ध्येयभ्रश्ट आनी आत्मसन्मान नाशिल्ल्या बामणपणाची तांकां तिडक आसली. असल्या वृत्तिचो तांणी निशेधूच केला. ते केन्नाच बामण-पणाच्या दुराभिमानान कुड्डे जावन हेर जाती जमातींक बऱ्या गूण कार्या खातीर तोखेवपांत फाटीं रावनाशिल्ले. जशे ते चाड्ड्यांच्या दायज पराक्रमाचे पुराव्या निशीं व्हड ताळ्यान गोडवे गायताले, वैश्य-वेपाऱ्यांल्या कर्तुत्वाचें-धडाडेचें मनमेकळें कौतूक करताले, तशेच कामेरी, नुस्तेकार, गावडे हांच्या उतरावळिंच्या गिरेस्तकायेचें, कामधंद्यांतल्या फिशालकायेचें वा वेव्हारगिन्यानाचें तोंडभर कौतूक करूंक चुकनाशिल्ले.

देखीक, नामनेच्या बामण तशेंच वैश्य वेपारी घराण्यांची नामावळ दिवन तांणीं म्हळां, '...आमी कोंकणे वेपार-उद्देगांत जायते कर्मेल्यांत आनी तिजल्यांत...हालिंच्या वर्तमानाक आमगेले तरने-धाकटे भुरगे किरकोळ चाखऱ्यांच्या नादाक लागून, पुर्तुगेज आनी इंग्लेज भासो

घोंकतात आनी आज्या पणज्यांली गडगंज तागडी खुटयेक लायतात, हें बरें न्हय'. (मूळ संदर्भ: येवकार अध्यक्षांचें उलौप : समग्र शणै गोंयबाब खंड 1: पान 189). भाशेच्या गिरेस्त दायजा खातीर तर तांगेलो भरवंसो बायलो आनी गावडे ह्या उपेक्षीत घटकांचेर अदीक प्रमाणांत आसलो. तांणीं म्हळां, 'कोंकणी भाशेंत अर्थांत उपाट भरिल्लीं तरेकतरा जायतीं उतरां आसात. आनी तीं सोदुनूच काडूंक जायत. ह्या कामांत आमकां परको भासो शिकूंक नाशिल्ल्यो कोंकण्यो बायलो आनी कोंकणे गावडे चड उपकारा पडतीत. आमगेली बरप शिकूंक नाशिल्ली पुर्विल्ली कोंकणी बायल म्हळ्यार कोंकणी भाशेचो जिवो, तट्टीत कोश आनी लोक-वेदाची गिरेस्त खण....गावड्यांलीय हीच गजाल' (समग्र शणै गोंयबाब खंड 1 : पान 159).

तांगेले सांगणेचें तात्पर्य अशें आसलें: गिन्यानाक जात वा गिरेस्तकाय वा साक्षरताय हांची मर्यादा नासता; जाल्यार ताचे खातीर अणभव, चत्राय आनी निरिक्षण जाय आसता. गिन्यान कोणाय कडल्यान घेंवक लजेंवचें न्हय वा ताची तोखणाय करूंक किरपणपण करचें न्हय तांचे सांगणेंच न्हय जाल्यार करणीय आसली. तांचे म्हणणें आसलें, सगळ्याच जाती-कातिंतले सदगूण आपणावन सगळेच वांगडा उदरगतीक पावया. जर तांकां दरेके जाती-जमातिचें व्हडपण आनी वैशिश्ट्य पटिल्लें नाशिल्लें जाल्यार ते असो उपदेस कोंकणी भौसाक करचेच नाशिल्ले. वेल्यान तांकां 'तथाकथीत' वयल्या जातिंचे (दोळे धांपून) अनुकरण करचेलो मानभावी सल्लो दितले आसले. परतें तांकां दिसतालें, सगळ्यांनी पंडित जावनय आपणाले नीज वेवसाय, कर्तुबां समर्थपणान फुडें व्हरचीं, आपल्या दायजाक प्रतिश्टा मेळोवन दिंवची. ते यथार्थ वळखुपी प्रामाणीक तशेंच वेव्हारी बुदवंत आसले.

तांणीं प्रत्यक्ष जिविता कडे आडनदर केली ना आनी उखलाप्या समतेच्यो फटाशो मारीत भौसाच्या अस्वडीं तथाकथीत उच्चवर्णियांची तळी उखलली ना. तत्कालीन समाजांतली जाती-वर्णाची उतरंड तांणीं उगते नदरेन वळखली आनी तिचेर मात करपाचे मार्ग-शिक्षण, श्रम-प्रतिश्टा, नीज दायजाचो अभिमान-समाजाक दाकयलो. त्या काळाचे फास्केंत हो प्रामाणीक-वेव्हारी दिश्टावो लक्षणीय आसलो. कसलीय एकांगी येसाची घुमटी पुराय कोंकणी संस्कृतायेच्या संपूर्ण उदरगतीक हातभार लांवक उणी पडतली हें तांकां खबर आसलें. देखून तांणीं

म्हळ्ळें, 'संस्कृतायेच्या हेर आंगणांनी जशें आमी सगळ्यां मुखार आसूंक जायत, तशेंच वेपार-उद्देगांतूय आसूंक जायत...स्वराज्यांत आमगेल्या राजकारणाक घटाय हाडूंक ही तागडीच आमकां चड उपकाराक पट्टली. ...हे गजालींत आमी गुजीर, सिंधी आनी मारवाडी लोकांची देख घेतल्यार बरी'. (समग्र शणै गोंयबाब खंड1 : पान 189). आज संसारिकरणाच्या खर वास्तवांत आमकां तांगेल्या दूरदिश्टिची तांक बेसबरी होलमता आनी ह्या दृष्ट्या पुरसाचें मार्गदर्शन कितलें अनमोल आनी आधुनीक आशिल्लें हेंवूय ध्यानांत येता.

देख 3 : कोंकणी लोकां मदीं धार्मीक एकवट आसचो हें तर तांकां प्रकर्शान दिसतालें. हिंदू-क्रिस्तांव एकाच रगताचे भाव-भाव हें सत तांणीं पुरायेन आपणायिल्लें. इतलेंच न्हय जाल्यार, दोगांयचीं पुज्य दैवतांय तांणीं एकसणी होरावन भावी कोंकण्याक एक बेसबरी देख दिवन दवरिल्ली. कोंकणी खातीर तांणीं कोंकणी क्रिस्तांव, कोंकणी मुसलमान आनी कोंकणी हिंदू हांकां एका सांगाता होरायल्यात. तांच्यांत अज्ञान, मानभाविपण वा धोंग आशिल्लें जाल्यार ते आपणाल्या काळा वेल्या कितल्याशाच कोंकणी गोंयकार आनी हेरय भारतियांनी कळतां-नकळतां आपणायिल्ली (समता-लोकशाय बी सगळें जाय पूण निमाणें म्हजें दायज/विचार/धर्म/मत तेंच श्रेश्ट अशी) दुटप्पिपणाची विचारसरणी आपणायतले आसले.

एक खरें, निधर्मी विश्वबंधुत्वाचो आनी समतेचो (सामको) आदर्श संदर्भ अशिरपणान घेतल्यार तांकां अनुदार विचारांचे म्हणूंक येत. परत फाटल्या शेंकड्यांत हो आदर्श भारतांतच न्हय जाल्यार पुराय संसारांत अपेशी थारला. हांतूं त्या आदर्शाचें उणें ना पूण प्रत्यक्ष चलणुकेंतली अडचण आसा. हो विचार जात-जमात-धर्म-भास विरयत समता मागता. हें प्रत्यक्ष जिणेंत व्यक्ती-समूह हांचे अस्मितायेक खटकता; तो विचार तांची वळख विरगळावन वडोंवक पळेता. हें सामान्य जनांक मान्य ना. [संसारभर ही संस्कृतीक कडवणाची (मॅल्टींग पॉट कल्चर) संकल्पना अपेशी थारल्या. ताची सुवात सगळ्या घटकांक समान संद-सन्मान दिवपी 'सॅलड बोल' संस्कृतायेन घेतल्या].

हाचे परस हानिकारक गजाल म्हळ्यार, राजकर्त्यांनी ते विचार धोंगिपणान दुधारी शस्त्र कसो वापरला. तांणीं तकलुपी समतेचो बडवाचार वाडयत, वयलेचाराक समता-विश्वबंधुत्वाचो जप करीत, फाटल्या

दारांत अभिजन-संस्कृताय कडसरायिल्ल्या भौसाच्या बोडार मारल्या. संसारांतल्या खंयच्याय परिघा वेल्या, दपटिल्ल्या लोक-समुहाचो वा उपेक्षीत जाती-जमातिचो अभ्यास केल्यार अभ्यासकांक हेंच सरसमानपणान दिसून येता. असल्या धोंगी 'एकखांबी तंबू' सारकिल्ल्या विश्वसंस्कृताये परस आज पुराय संसार भौताशी, भौपदरी संस्कृतायेक लागीं गेल्लो आसा, हें दुबावा विरयत. हो संस्कृतीक विचार, कडसरायिल्ल्या दर एका जाती-जमातीक आपणालें खाशेलेपण जपपाक मेकळीक आनी उत्तेजन दिता आनी आपापले विशिश्टताये सकट सगळे समान अशें मातूय अनमननासताना उग्तेपणान मांवून घेतात.

हे फाटभुंयेर, आयच्या भौपदरी संस्कृतायेच्या विश्वीक यथार्थाक शणै गोंयबाबालो सगळ्या लोकसमुहांचीं वैशिश्ट्यां स्विकारपी, सगळ्या जाती-काती मदल्या विशेश गुणांक लेखपी खऱ्या अर्थान सर्वधर्म समभाव मांडपी समतावादी सर्व-समावेशक विचार अदीक लागिंचो आसा, हें सांगूंक जोयशाची गरज ना. अशे तरेन, विशाळ आनी उदार नदरेन पळेल्यार शणै गोंयबाबाल्या वयर विश्लेशण केल्ल्या विचारां मदीं कसलीच फारकत वा अंतरविरोध (कॉन्ट्ररिनॅस) दिसून येना. आसलोच जाल्यार तांगेल्या वावरांत एक सभावीक विरोधाभास (पॅराडॉक्स) आसा, जो सगळ्या आधुनीक नदरेच्या म्हामानवांचे जिणे यथार्थाची बुन्याद आसता, कारण ते समकालीन युगांत वावरुनूय भावी काळाचेर नदर बांदून आसतात.

आतां तांगेल्या विचारांतलो विरोधाभास कसलो आसलो तें पळेंवया. भारतीय स्वातंत्र्य-संग्रामाच्या भोव कार्यशील आनी राष्ट्रवादान प्रेरीत अशा दसकांनी मुंबय शारांत शणै गोंयबाब वावुरतालो. तांतुंतय 1920 ते 1940 हीं दसकां भारतीय स्वतंत्रतायेच्या चळवळी नदरेन भोव संवेदनशील दसकां जावन आसलीं. ह्याच काळार शणै आपणालो निजवादी वावर भोव नेटान करीत आसलो. एके वाटेन भारतीय राष्ट्रवादाचो सुर्या प्रखरतायेन उजवाडिल्लो. सगळो देस एका ध्येयान प्रेरीत जावन स्वातंत्र्या खातीर एकजूट जाल्लो. दुसरे वाटेन शणैलो (वावर) कोंकणिच्या वेगळ्या अस्मितायेचो, तिगेल्या थळाव्या हक्कांचो आनी खेरीत प्रादेशीक दायजाचो एकसुरो लढो मात लेगीत थाकाय घेनासताना, संशोधनात्मक, साहित्यीक, अणकारात्मक, व्याकरणी, भासविज्ञानीक तशेंच वाद-प्रतिवादाच्या साबार मळांचेर वांगडाच चलतालो

चलतालो. म्हणजेच, जेन्ना पुराय राष्ट्र देसप्रेमांत भारून गेल्लें तेन्ना शणै गोंयबाब मात आपणाल्या कोंकणी माये खातीर तन-मन-धन ओंपून पिशा परीं वावुरतालो. हांतूं एके तरेचो विरोधाभास आसा व्हय? असो हांगा आपसोच प्रस्न उबो जाता.

कारण जेन्ना देस राष्ट्रीय स्वातंत्रतायेक आनी देशव्यापी हावेसांक आंवडेतालो, तेन्ना तो मात एका प्रादेशीक भाशे खातीर आनी खेरीत अस्मिताये खातीर जीव ओंपतालो. हो तागेलो वावर कोंकणिचे नदरेंत भोव मोलाचो आनी आधुनीक दिश्टाव्यान प्रेरीत आसलो. तरिकूय ताका राश्ट्रीय जापसालके परस थळाव्या हिताक जपूंक सोदपी संकुचीत, भेदाळो आनी प्रादेशीक मनोवृत्ती उग्तावपी निजवाद म्हणचो व्हय असो प्रस्न दोळे धांपून प्रस्न विचारतल्याक पडले बगर रांवचो ना. आनी जर अशें कोणेंय गृहीत धरलें जाल्यार मागीर अनेक प्रस्न उप्रासतात: हाची सांगड शणैल्या बरपांतल्या वैश्वीक, मानववादी आनी एकतावादी मुल्यां वांगडा कशी घालची? हो विरोधाभासाचो एक नमुनो.

पूण हाची जाप सोदचे आदीं एक सांगूंक जाय: खुद्द शणै गोंयबाबाल्या बरपांत कसलेच तरेची विरोधोक्ती (कोंट्राडिक्शन) हे संबंदी मेळना वा आपलो वावर करताना ताच्या मनांत कसलीच दुविधा (डायलेमा) आशिल्ली हाची इल्ली लेगीत गवाय मेळना. म्हणजेच, शणैच्या बरपांतले निजवाद-राष्ट्रवादाचे दोट्टी हावेस वा तागेल्यो अस्मिता-विश्विकतेच्यो दोन-पोडी मोखी परस्पर विरोधी नाशिल्ल्यो. त्यो आधुनिकतेच्यो प्रमाण मोखी आशिल्ल्यान परस्पर-पुरक आशिल्ल्यो. देखून तागेल्या बरपा कणकणीं तागेल्यो मनमेकळ्यो मोखी उग्तावपी नेमकीं साधनां सांपडतात. देखीक, तांणीं निजा अभिमान नाशिल्ल्या तशेंच दुशीत पुर्वग्रहान धर्माचेर आदारून 'देशभक्तीक' मेजपी परधार्जिण्या लोकांक 'क्रिश्तांव भावांचो दुस्वास आनी द्वेस' हांकांच 'देसभक्तिचीं आंगां' मानपा खातीर खरायेन खडसायल्यात. मुंबयंतल्या गोंयच्या मराठी लोकां विशीं तर तांणीं स्पश्टूच विचारलां, 'परक्यांले सत्तेंतल्यान हिंदुस्थान सोडोंवक तांतुंतले कितलेशेच बंदखणींत गेले आनी कितल्या जाणांनी जीव होगडायलो?' स्वतंत्र भारतांतल्या कोंकणी लोकांच्या फुडारा विशीं तांगेलें सपन स्पश्ट आसलें: 'दमणगंगे साकून मलबार मेरेन सगळो कोंकण देस हातांत घेवन, हिंदुस्थानाचे मुखेल सत्ते तळा

ताचो कारभार कोंकणी भाशेंत खासा-खवान चलोंवचो आनी आपणाल्या घरा-दारांत आपणें धनिपणान नंदचें...' (पळेंवचो: ऐन वेळार, समग्र शणै गोंयबाब पान 185).

म्हणजेच, तांकां वेगळ्या कोंकणी प्रादेशिकतायेचो हावेस आशिल्लो पूण तो स्वतंत्र भारताच्या पांख्या तळा! तांकां कोंकणी अस्मिता जागोंवक जाय आसली ती 'पाड्या नशिबांत आमी कोंकणे आमगेलें पुर्विल्लें भूत साप विसरल्यात' आनी आत्महीण जाल्यात देखून! तांकां दिसतालें 'आमी निजाचेच हुशार कोंकणे, आज सगळ्या हिंदुस्थानाचें राजकारण, धर्मकारण आनी भासकारण हांतूंत मुख्य वयले म्हालगडे चतूर येरेंकार जावन, हिंदुस्थानाचें भाग्यवंत तारूं केन्नाच खंयचे भाटयेक लागूंक दिनासताना सुसंगीत, सायसंगीत आनी हुसक्या मेकळें' (ऐन वेळार, समग्र शणै गोंयबाब खंड 1, पान 217) चलोंवचेली तांक आशिल्ले लोक आसात. ही जाणीव आयच्या कोंकण्यांक जावन तशें करचेली तांकां वान्सा जांवची, देखून ते तांगेल्या निजाक जागयताले. नाजाल्यार स्वतंत्र भारतांत कोंकणी लोकांक हेर भाशीक राज्यां परीं आज वेगळी अस्मिता, वेगळें राज्य नासतलें आसलें. जर तांणीं हें सगळें जाणा जावनूय मुजरत कोंकण्यांक जागयलें नाशिल्लें जाल्यार तो एक व्हड गुन्यांव – एके तरेचो लोकद्रोह – थारतलो आसलो.

भौभाशी परंपरा आशिल्ल्या ह्या भारतांत फकत 'अज्ञाना'क लागून जर एका लोक-समुहान आपणाली 'खेरीत अस्मिता' दुसरे भाशेंत/ राज्यांत विरगळावन वडयिल्ली, जाल्यार तो 'देशाच्या भौपदरी दायजाचो अपमान' थारतलो आसलो. आनी हें जाणुनूय जर शणै गोंयबाबान भारत स्वतंत्र जांवचे आदींच कोंकण्यांक जागयले नाशिल्ले जाल्यार तो भावी स्वतंत्र भारता कडेन एके तरेचो 'देशद्रोह' थारतलो आसलो. पूण त्या 'आधुनिकतेचो' विचार एका खाशेल्या लेखांत विस्तारान आनी प्रमाणां सयत जावपाक जाय. देखून हांगा फकत तांगेल्या विचारांतल्या सुसंगतिचेरूच लक्ष वेधून थांबतां.

संदर्भ बरप:

1. समकालीन सृजन, अंक 21, प्रकाशन वर्स 2002.
2. समग्र शणै गोंयबाब. (सं) शांताराम वर्दे वालावलिकार, गोवा कोंकणी अकादेमी आनी इन्स्टिट्यूट मिनेझीस ब्रागांझा, 2003.

THE SIDDHI-KONKANI RETROFLEXES TORN BETWEEN INDO-ARYAN APICAL POSTALVEOLAR AND DRAVIDIAN SUB-APICAL PALATAL ARTICULATIONS

– Selmo Azevedo Apontes[1]
and Jean-Pierre Angenot[2]

It is a known fact that human perceptual and cognitive systems require only a small number of distinct signals to encode all the words and sentences of a language. But these signals are not necessarily the same in every language. There are phonetic differences among the sounds that languages use for phonological contrasts. In relation to the inventory of all the human speech sounds, it is obvious that some places of articulation, for example, are far more favored than others. In this way, as Maddieson (1980) has shown, velar stops articulation occur in 99% of the languages of the world, whereas uvular stops occur in only 14%. Similarly the comparative infrequency of retroflex stops (11% of the languages of the world) is due to the comparative complexity of the articulation required that is explained by anatomical considerations.

Languages do not have just fixed places in the vocal tract as, for example, dental, alveolar, post-alveolar and retroflex successive IPA positions, but instead exhibit a continuous range of places of
articulation, some languages choosing certain areas within this range, and others choosing others. Ladefoged demonstrated that this is in fact the case in reference to retroflex sounds in different Indian

[1] Graduate Student in Ethnolinguistics, Federal University of Rondônia, Brazil.
[2] Ph.D. in African Linguistics, Leiden, 1971 and Postdoctor in Phonetics, Aix-en-Provence, 1998. Researcher, Thomas Stephens Konknni Kendr and Goa University, India.

languages. He has been concerned with two Indo-Aryan languages (Hindi and Urdu) and two Dravidian languages (Tamil and Telugu).

According to Ladefoged & Maddieson (1996/ 2002: 25),

> *"the term 'retroflex' has been used for a variety of different articulations, which are linked as much by the shape of the tongue involved as the region on the upper surface of the mouth. A retroflex articulation is one in which the tip of the tongue is curled up to some extent. In addition to the sub-apical palatal articulations that occur in Dravidian languages (as in Toda, Tamil or Telugu), there is also retroflex gestures in which the tip of the tongue is curled only slightly upwards, forming an articulation in the alveolar or, more usually, post-alveolar region. We will symbolize articulations of this kind by a subscript dot beneath the symbol for the apical alveolar sound. This usage has been explicitly disavowed by the International Phonetic Association (1989), but we have retained it so that we can differentiate between two degrees of retroflexion, using the approved IPA symbols [ʈ ɖ ɳ] for sub-apical palatal retroflex articulations of the Dravidian type (as Tamil and Telugu), but the dotted symbols [ṭ ḍ ṇ] for apical (post-)alveolar retroflex articulations of the Indo-Aryan type (as Hindi) with a less retroflexed tongue shape".*

Several authors (Firth 1957, Svarný & Zvelebil 1955, Ladefoged 1964, Bhat 1973, Catford 1977) have noted differences among sounds classed as retroflex. It has been noted that it is possible that instead of calling all these sounds retroflex. According to Svarný & Zvelebil (1955), there are two distinct sound types, which we might call retroflex (when the underside of the tip of the tongue is involved, as in the Dravidian languages) and

cacuminal (when the tip makes contact with the post-alveolar ridge as in the Indo-Aryan languages). In fact, there is a continuum going from a very retroflex sound of the kind [ɖ] used by speakers of Telugu and Tamil, through a slightly retroflex sound of the kind [ḍ] that occurs in Hindi and Urdu, to a non-retroflex sound involving the tip of the tongue such as English alveolar [d].

No acoustic property common to these two kinds of retroflex sounds has been found and there is not a specific and unique category "retroflex" but merely an ill-defined set of sounds that merges into neighboring sets of sounds.

Places of Articulation

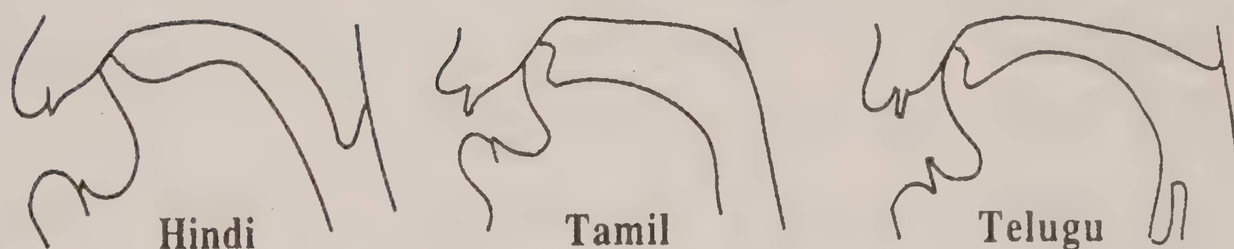

Figure 2.11 X-ray tracings of the apical retroflex ɖ in Hindi and the sub-apical retroflex ɖ in Tamil and Telugu (after Ladefoged and Bhaskararao 1983.)

As Ladefoged & Bhaskararao (1983) observed, there have been very few experimental works of retroflex consonants. In their article they gave commentaries on the following studies:

(a) the most detailed articulatory work has been done on Tamil and Urdu by Svarný & Zvelebil (1955). From a lengthy series of palatograms, linguagrams and X-rays, they found that the degree of retroflexion is greatest in Tamil with the tip of the tongue making contact in the prepalatal region,

while Urdu has less retroflexion. Their X-rays also show that the degree of retroflexion is affected by vowel context, being less before a high back vowel.

(b) Balasubramanian (1972) confirmed through his palatograms and X-ray photographs that the contact for [ʈ] in Tamil definitively involves the underside of the blade of the tongue in the palatal region;

(c) Dave (1977) who used palatograms to investigate Gujerati concluded that the underside of the tip of the tongue is used curled back into the palatal region when [ṭ] and [ḍ] are pronounced;

(d) Nihalani (1974) studied his proper pronunci-ation of Sindhi, an Indo-Aryan language. He noted that, in his speech, the sound is not a true representative of the traditional category of sounds known as "retroflex" sounds and he considered that the phonetic label "apical post-alveolar" would more adequaly describe its formation;

(e) in order to devise a quantitative measure of retroflexion in Hindi, Urdu, Telugu and Tamil, Ladefoged and Bhaskararao (1983) estimated the angle between the mean slope of the surface of the blade of the tongue and that of the front of the tongue. The angles show clearly that the speakers of Indo-Aryan languages have less retroflexion than any of speakers of Dravidian languages.

Regarding the acoustic results of retroflexion, the general consensus seems to be that retroflexion affects mainly the higher formants, according to Ladefoged & Bhaskararao (1983) who commented the following authors and studies:

(a) Fant (1968) noted that a retrofflex modification of alveolar sounds lowers F4 so that it comes close to

F3; but a retroflex modification of palatal sounds modifies F3 so that comes close to F2.

(b) Stevens & Blumstein (1975) noted that:

"(1) the F2 transition is similar for both retroflex and non-retroflex consonants; (2) the F3 transi-tion tends to be rising from the retroflex position; (3) F4 starts very low, and undergoes a brief interval in this position before raising rapidly to the normal F4 position for the vowel". (...) "The overall acoustic pattern is characterized by a clustering of F2, F3 and F4 in a relatively narrow frequence region".

the latter point was confirmed by Dave (1977).

(c) Stevens & Blumstein also found that retroflex stops have a burst of noise with a center frequency near F3 or F4. Dave (1977) noted that he has difficulty observing this, but, in general, he did find that the bursts for Indo-Aryan Gujarati dental stops are higher than those for retroflex stops

(d) Ramasubramaniam & Thosar (1971) gave a series of rules for synthesizing retroflex sounds, including: "when / ṭ, ḍ, ṇ / precede and/or follow a vowel, the steady-rate value of F3 of the vowel is lowered by about 225 c.p.s.". They also listed the locus for both F2 and F3 in association with front vowels as 1900 Hz, with central vowels as 1450 Hz, and with back vowels as 1000 Hz. Dave (1977) is somewhat critical of this work. On the basis of his acoustic analysis of two speakers he considered the F2 locus to be at 2100 1Hz, with F3 and F4 having very low, but not fixed, loci. He also noted that in both his data and that of Stevens and Blumstein (1975) there are much greater formant transitions in going from a vowel into a retroflex consonant into a following vowel.

(e) Walldén (1974-75) observed that in Tamil *"compared with a non-retroflex postvocalic retroflex,*

especially [ɹ] and [ɭ̣] has a clear lowering effect on the preceding vowel, and F3 is mainly responsible for this".

Even if there is no particular language known that is characterized by a phonological opposition between "weak" apical (post-)alveolar retroflexes as [ṭ ḍ ṇ] and "strong" sub-apical palatal retroflexes as [ʈ ɖ ɳ], the existence of these two retroflexion modalities concerns the phonological theory and requires specific resources of formalization, in particular for the following linguistics subfields :

(a) historical linguistics: in case one kind of retroflexion has evolved to the other kind;

(b) loan phonology: in case of borrowings nativi-zation from a language where one kind of retroflexion is attested to in another language characterized by the other kind;

(c) languages in contact studies: in case of bilingual context where the two different types of retroflexion interact mutually.

The creolized Siddhi Konkani language constitutes an interesting case of interference between the two different series of retroflexes.

The Siddhi Konkani people consists of a tribal community formed by about 15,000 Afro-Indians, descendants of bantu slaves from Mozambique and the Swahili coast, who escaped from the Portuguese Goa and settled as hidden maroons at the bottom of the deep rain forests of the current Karnataka state. Their original language was a sociolectal variant of the Konkani spoken by their former christianized Goan masters, a dialect that contains a lot of Portuguese elements. Besides, the Siddhis have safeguarded various elements of their ancestral African vocabularies, mainly in some cultural domains. Moreover the contact between Siddhi Konkani and its original Goan Konkani font was interrupted since several centuries and, consequently, both the languages evolved separately.

Recently, above all through the Siddhi children schooling, the Sidhi Konkani hybridized language started to incorporate loans of Kannada, the oficial Dravidian language of Karnataka. Which consequences would follow from the encounter between two languages characterized by different typological and phonetic uses of the retroflex sounds? The following historical facts need to be remembered:

(a) when the fleeing African slaves left the colonial Goa from the XVI century, their proper Goan Konkani variant held the slight [ṭ ḍ ṇ ...] apical (post-)alveolar retroflexes common in the other Indo-Aryan languages as Hindi, Gujarati, Marathi, Bengali and so on;

(b) relatively recently, when they started to go out to the forests and have got in touch with the local indigenous populations of Uttar Kannad, they were confronted with the pronunciation of the strong [ʈ ɖ ɳ] Dravidian sub-apical palatal retroflexes;

(c) today many speakers of the young generation are totaly or partially bilingual in their use of the Siddhi-Konkani and the Kannada languages;

How would the Siddhis react faced with these two different kinds of retroflexion articulation?

We can only form three theoretical hypothesis:

(a) they learned to use the two different kinds of retroflexion depending on the language.

(b) they retain their original slight Indo-Aryan retroflexion even if they pronounce the Kannada language;

(c) they gave up their original Indo-Aryan slight retroflexion and they adopted the strong Dravidian retroflexion when they pronounce both their mother tongue and acquired languages.

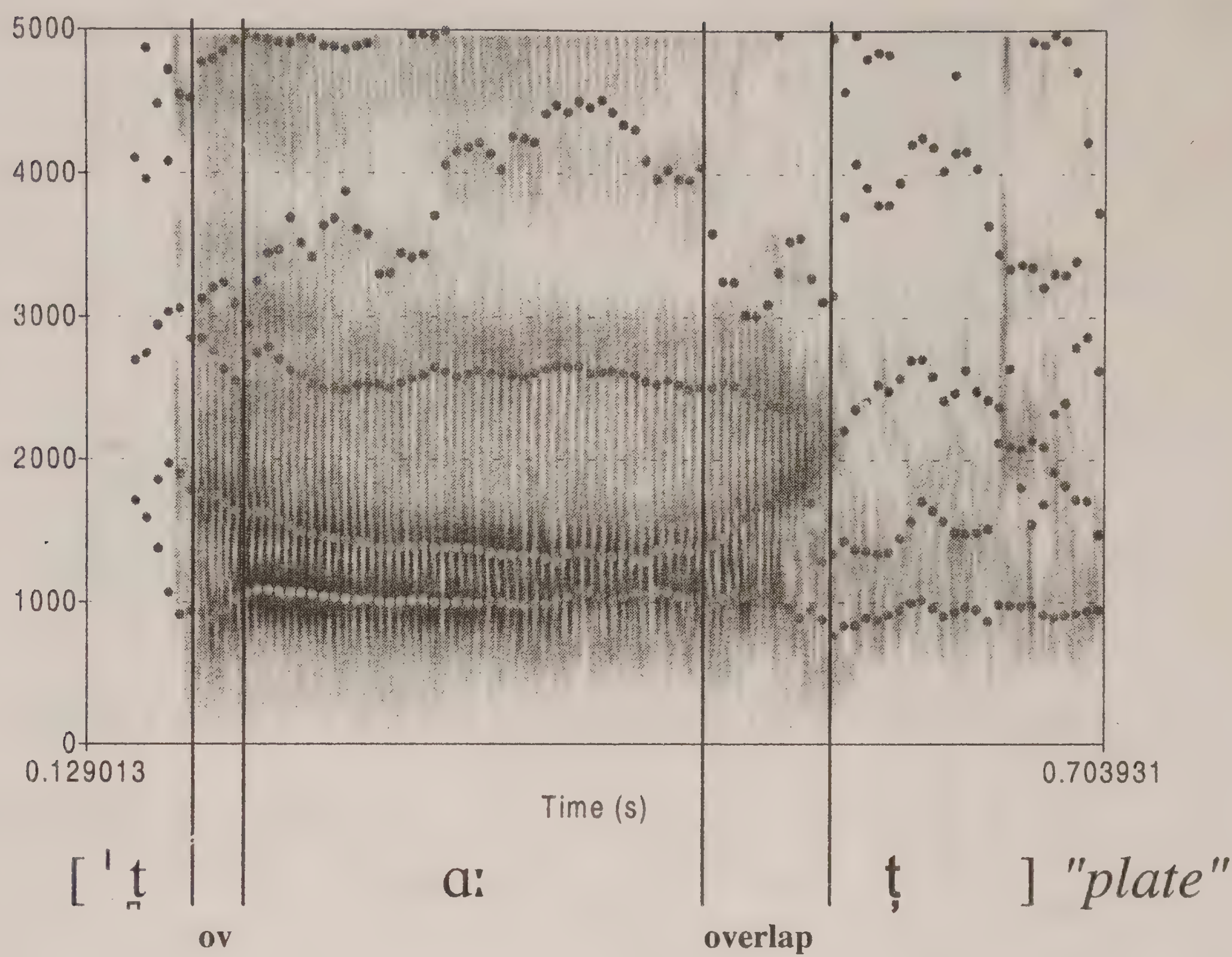
We can exclude the first linguistic behaviour that is highly improbable while the other two hypotheses

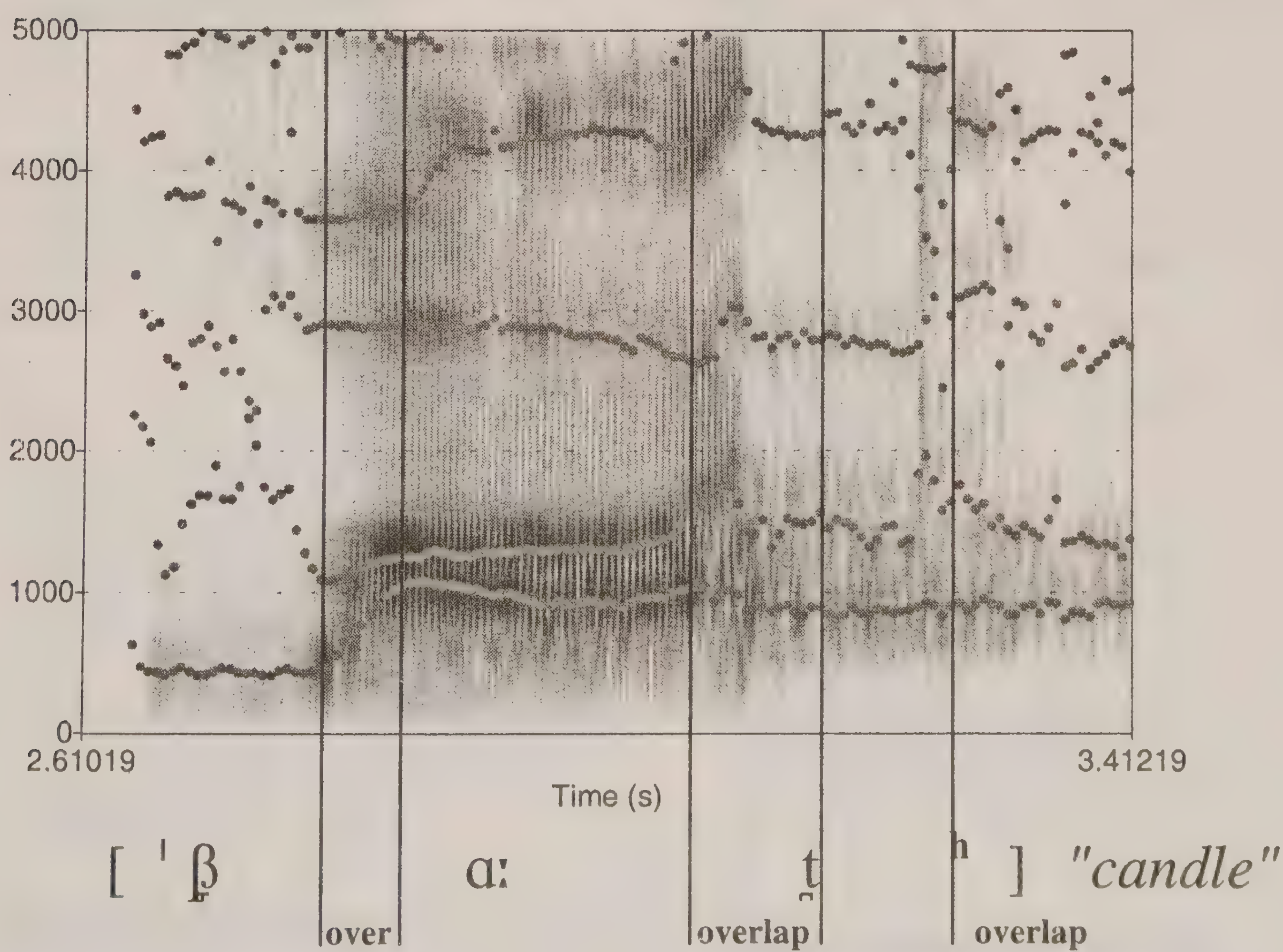
constitute possible linguistic adaptation in a bilingual confrontation.

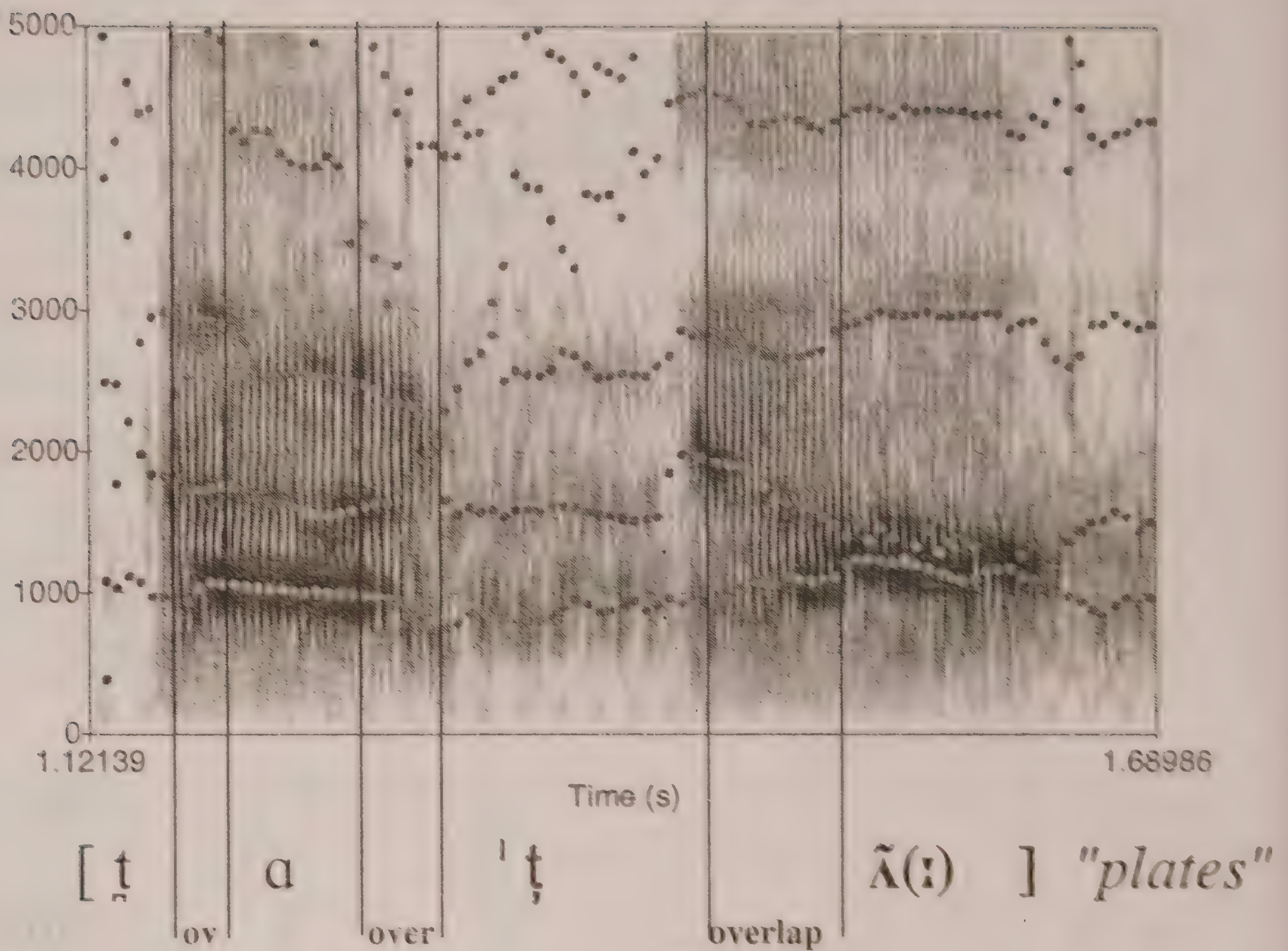
Only an experimental sociophonetic research will permit to know the linguistic choices made by the Siddhi speakers. An ethnolinguistic project about the documentation of Siddhi Konkani (promoted by the International Academic Network: The African Diaspora in Asia - TADIA) has been recently planned by Thomas Stephens Konknni Kendr (TSKK) under the coordination of Jean-Pierre Angenot and Pratap Naik. A systematic detailed comparison between the acoustical characteristics of Siddhi Konkani, Goan Konkani and Kannada is programmed for the coming months.

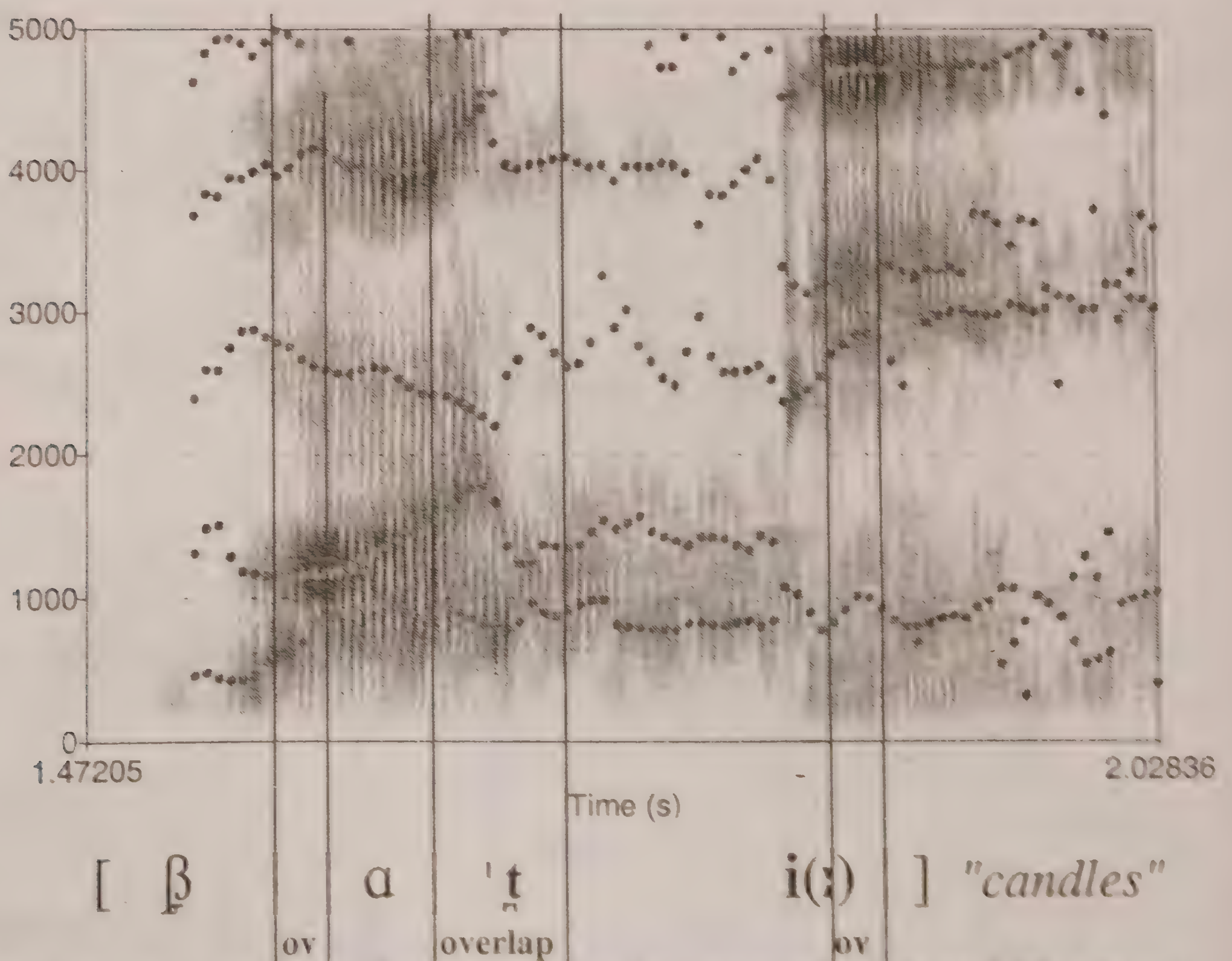
By way of preliminary comparative sample, on the next three pages are some spectrograms obtained by PRAAT system showing examples of the retroflex post-alveolar stop [ṭ] versus the corresponding non-retroflexed dental stop [t̪] in Northern Goan Bardeshi Konkani and Karnataka Siddhi Konkani. It appears that the Siddhi retroflexed data seems to favour the hypothesis (b) stated above. However, these data were pronounced by an uneducated monolingual speaker. Of course we will need to verify the possible Kannada influence on the speech of the bilingual (semi-) educated Siddhi people.

Bardeshi Konkani data:

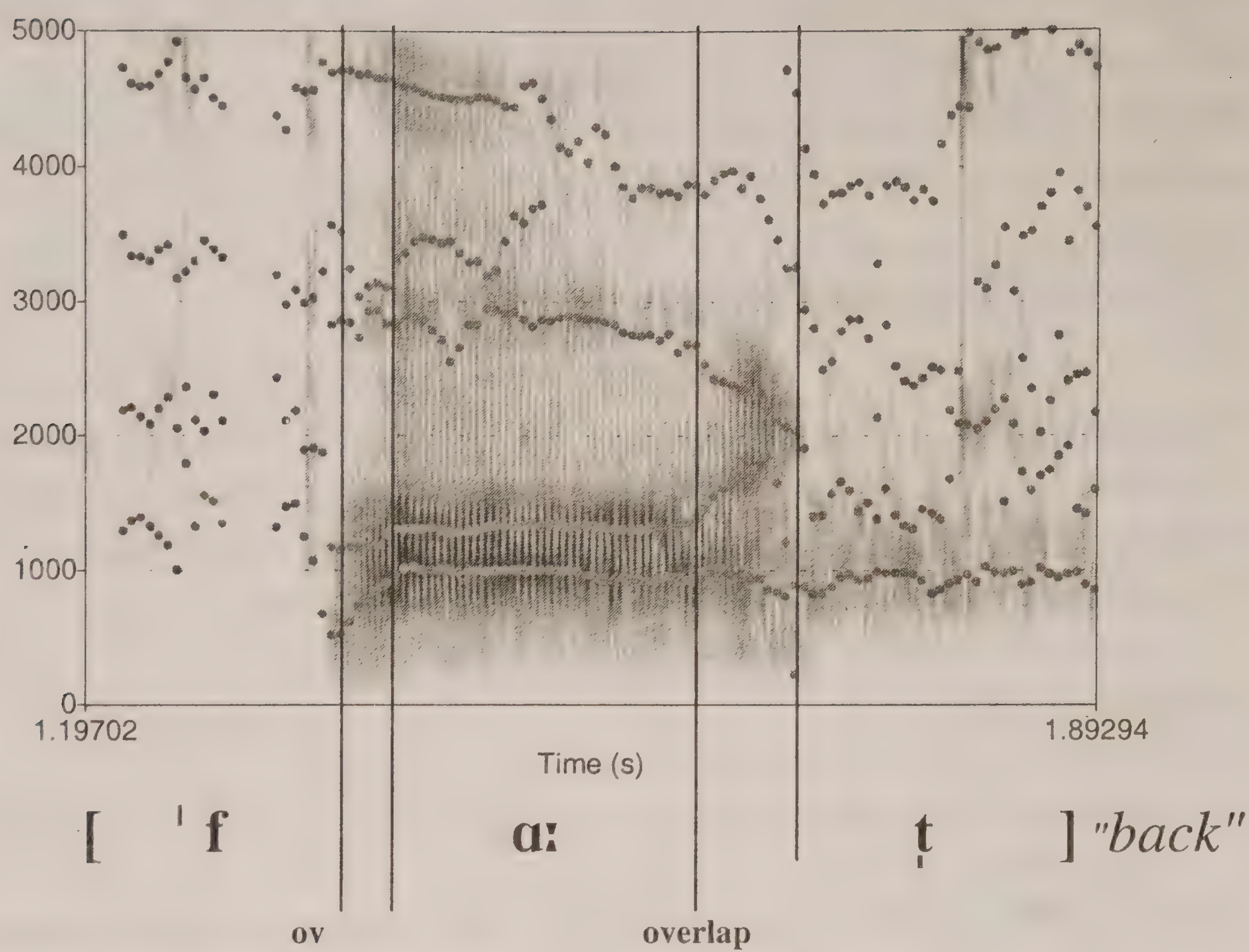

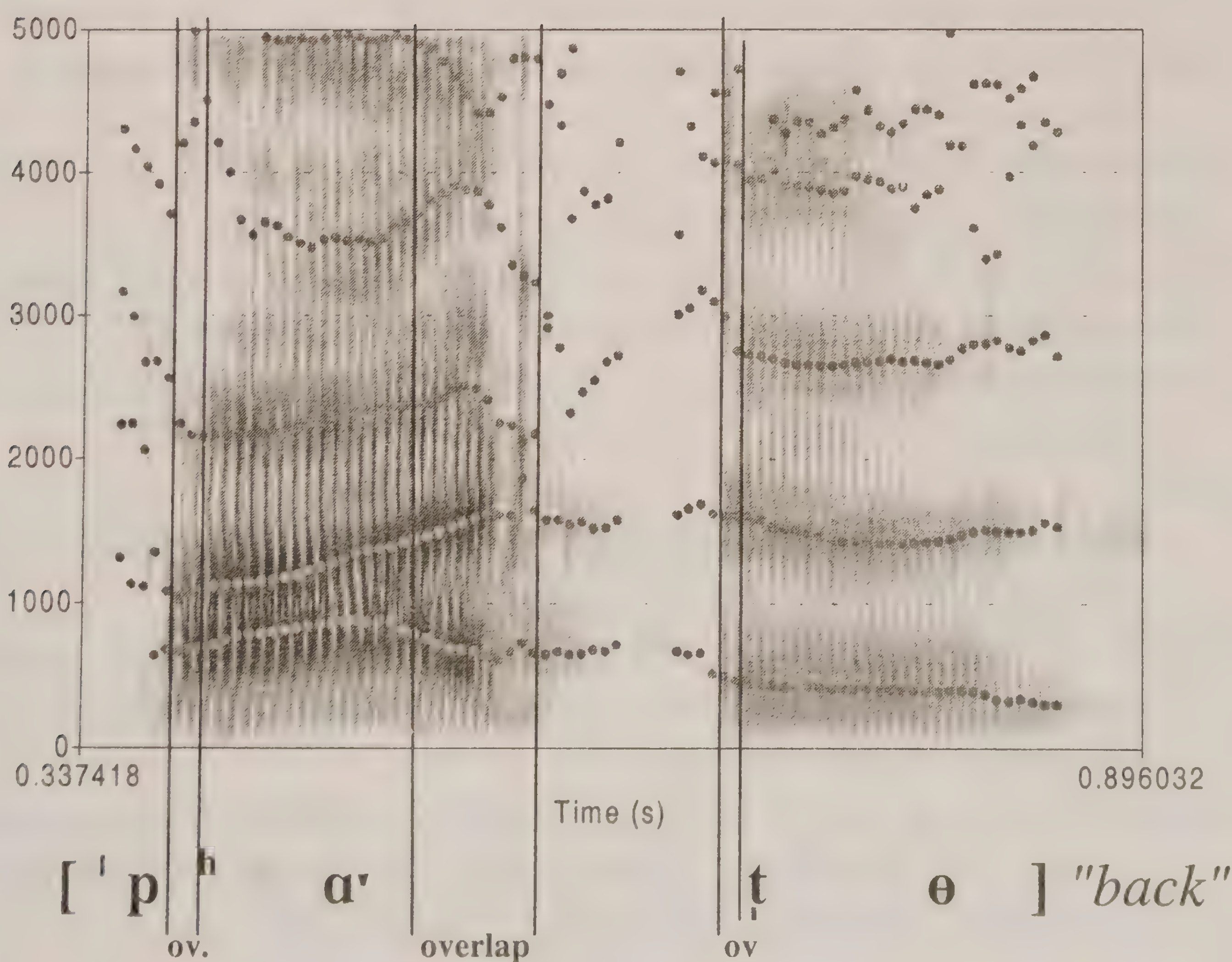

On the next page a Comparison between Bardeshi Konkani [ˈfɑːʈ] *back* and Siddhi Konkani [ˈpʰɑˑʈe] *back* is made.

Bardeshi :

Siddhi :

It is interesting to observe the retention of two archaic features retained in the Siddhi example [ˈpʰɑˑʈɵ] "back" instead of [ˈfɑːʈ] in Bardeshi Konkani :

(a) the presence of the Old Konkani apirated voiceless bilabial stop [pʰ] instead of the unaspirated voiceless labiodental fricative [f] which is the current realization in Modern Bardeshi Konkani;

(b) the presence of a stressed mid-long vowel [ɑˑ] followed by a final unstressed rounded central schwa [ɵ] instead of a unique stressed long vowel (with compensatory lengthening by recuperation of the mora of a final floating vowel) in Modern Bardeshi Konkani.

References:

ALMEIDA, Matthew (1979). *A Description of Konkani.* Panaji, Goa: Thomas Stephens Konknni Kendr.

BALASUBRAMANIAN, T. (1972). *The Phonetics of Colloquial Tamil.* PhD thesis. Edinburgh: University of Edinburgh.

BHAT, D. N. S. (1973). "Retroflexion: an areal feature", *Working Papers on Language Universals*, 13: 27-67.

BHAT, D. N. S. (1974). "Retroflexion and retraction", *Journal of Phonetics",* 2: 233-238.

CATFORD, J. C. (1977). *Fundamental Problems in Phonetics.* Bloomington & London: Indiana University Press

CLEMENTS, G. N. & E. V. HUME (1995). “The internal organization of speech sounds”, in J.A. Goldsmith, ed. *The Handbook of Phonological Theory.* Oxford, UK: Blackwell Publishers. 245-306.

DAVE, R. (1977). "Retroflex and dental consonants in Gujerati: a palatographic and acoustic study", *Annual Report of the Institute of Phonetics, University of Copenhagen,* 11: 27-156.

FANT, C. G. M. (1968). "Analysis and synthesis of speech processes", in B. Malmberg, ed. *Manual of Phonetics.* Amsterdam: North Holland.

LADEFOGED, P & P. BHASKARARAO (1983). “Non-quantal aspects of consonant production: A study of retroflex consonants”, *Journal of Phonetics*, 11: 291-302

LADEFOGED, P. & I. MADDIESON (1996). *The Sounds of the World's Languages*. Oxford: Blackwell Publishers.

LADEFOGED, P. (1964). *A Phonetic Study of West African Languags*. Cambridge: Cambridge University Press.

LADEFOGED, P. (1997). "Instrumental phonetic fieldwork", in W.J. Hardcastle & J. Laver, eds. *The Handbook of Phonetic Sciences*. Oxford: Blackwell Publishers.

LADEFOGED, P. (2003). *Phonetic Data Analysis: An Introduction to Fieldwork and Instrumental Techniques*. Oxford, UK: Blackwell Publishing.

LAVER, J. (1994). *Principles of Phonetics*. Cambridge: Cambridge University Press. pp. 707.

MADDIESON, I. (1980). "UPSID: UCLA Phonological Segment Inventory Database", *UCLA Working Papers in Phonetics*, 50.

NIHALANI, P. (1974). "Lingual articulation of stops in Sindhi", *Phonetica*, 30: 197-212.

RAMASUBRAMANIAN, N. & R. B. THOSAR (1971). "Synthesis by rule of some retroflexs speech sounds", *Language and Speech*, 14: 65-85.

SHALEV, Michael, Peter LADEFOGED & Peri BHASKARARAO (1994). "" Phonetics of Toda", *PILC Journal of Dravidian Studies*, 4: 19-56.

STEVENS, K. N. & S. E. BLUMSTEIN (1971). "Quantal aspects of consonant production and percdeption: a study of retroflex consonants", *Journal of Phonetics*, 3: 215-233.

SVARNÝ, O. & K. ZVELEBIL (1955). "Some remarks on the articulation of the "cerebral" consonants in Indian languages, especially in Tamil", *Archiv Orientalni*, 23: 374-407.

WALLDÉN, Ruth (1974-1975). "Contributions to the study of i- and e- sounds in Tamil, especially before retroflex consonants, *Orientalia Suecana*, 23-24: 200-209.

e-mails: selmo@feitosa.org and jpangenot@hotmail.com

Idle Rambles through the Historical Archives: New Historicism Revisited

– *Dr. K. Sripad Bhat*
Head, Department of English
Goa University, Goa – 403 206

" *History is inaccessible to us except in textual form.*" – *Frederic Jameson*

"*...[T]exts, as manifestations or expressions of social and gender relations, themselves constitute sets of relations: not relations innocent of history, but essentially historical relations of time, place and domination. And without a vital sense of the structure of those relations, the reading of texts collapses into arcane, if learned and brilliant trivia.*"

– *Elizabeth Fox-Genovese*

New historicism – the latest arrival in the field of literary theory and cultural studies – has managed to find a respectable niche for itself in academic establishment. Of course, New historicism as a critical practice has come a long way since the publication of Stephen Greenblatt's pioneering work *Renaissance Self-Fashioning: From More to Shakespeare* published in 1980. During these two decades it has flourished both in terms of active collaboration of not less than half a dozen reputed scholar-critics who never feel shy of being labelled as New historicists and also in terms of its capacity to attract constructive at times hostile critical attention.

However, New historicism – as a doctrine and critical practice – has resisted all the attempts to pin it down. Stephen Greenblatt, for instance, is categorical in his assertion that New Historicism is "no doctrine at all".[1] Joel Fineman, another New Historicist speaks about the New Historicism's "programmatic refusal to specify a methodological program for itself ...."[2] Despite such non-conformist assertions New Historicism is amenable

to us in terms of its commonly shared perceptions about text, history and the interplay of these two which indeed is central to New-Historical polemics.

It is an acknowledged fact that New Historicism came as a reaction against post–structuralism and deconstruction for their steadfast denial of significance of history in the process of signification. New-Historicists could not come to terms with the fact that history became an appendage to the all constructive signifier. Such a gesture, perhaps compelled a New-Historicist like Louise Montrose to emphasize the necessity of negotiating "the historicity of texts and the textuality of history".[3] Therefore, negotiating the terrain of history, hitherto glossed over by the juggernaut of post-structuralist polemics becomes the *raison d'être* of New-Historicism. However, in all other respects, New-Historicists share the dominant assumptions of their post-structuralist counterparts. They believe for instance, in the instability of language and human subject. Nor do they feel shy of adopting deconstructive techniques while reading a text. Louise Cantrose is candid enough to admit that "the propositions and operations of deconstructive reading may be employed as powerful tools of ideological analysis."[4] The issue of "ideological analysis" raises the question of the nature of their affinity to Marxism. New-Historicism's relationship with Marxism is quite problematic. On the one hand, they engage themselves in the task of unmasking the operation of ideology — patriarchal, monarchic or imperialist — which, of course, is the epicenter of any variety of Marxist aesthetics. On the other hand, they are weary of their monolithic, single-track perception of history as the history of "class-struggles." Catherine Gallegher in an essay entitled "Marxism and the New-Historicism" addresses herself to the complex and problematised relationship between Marxism and New–Historicism.[5] In the course of her discussion, she deplores the tendency among Marxist critics of

"resubscribing...to a historical meta-narrative of class–conflict."[6]

While justifying the rejection of the so called Marxist meta-narrative of class-conflict, she underlines the fact that "power cannot be equated with economic or state power, that its sites of activity and hence of resistance, are also in the micro-politics of daily life."[7] Therefore, the agenda of New-Historicism would be "to question and de-stabilize the distinctions between sign systems and things, the representations and the represented, history and text."[8]

Perhaps, the erasure of the distinction between the history and text is central to New-Historicist theoretical framework. Traditional or liberal-humanist models of historicism have scrupulously adhered to the cherished distinction between the representation and the represented, history and the text. Traditional varieties of Marxism also rigorously subscribe to this distinction. Even the modern British and French schools of Marxist criticism, despite their acknowledgement of the problematic and complex dynamics of the relationship between the text and history, never unproblematically collapse the distinction between the two. New Histori-cists on the contrary, are skeptical of the whole notion of "referentiality" which enables them to disrupt the demarcating line between the text and the context. They subscribe to an idea of history as inscribed in the text-literary or non-literary — or to be specific, history as text.

The result is, Louis Montrose's now famous assertion in the "history of text and textuality of history". Louis Montrose further elaborates his dictum which merits full quotation:

By the historicity of texts, I mean to suggest the cultural specificity,
the social embedment, of all modes of writing – not only the texts

that critics study, but also the texts in which we study them.

By the textuality of history, I mean to suggest, firstly, that we can have no access to a full and authentic past, a lived material existence, whose survival we cannot assume to be merely contingent but must rather presume to be at least partially consequent upon complex and subtle social processes of preservation and effacement; and secondly that those textual traces are themselves subject to subsequent textual mediations when they are construed as the documents upon which historians ground their own texts, called 'histories'.[9]

Text is the only way to reconstruct history which at once is provisional, contingent and localized. New historicists categorically assert the impossibility of recovering history which is absolute, unmediated and total. They argue that " the quest of an older historical criticism to recover meanings that are in any final or absolute sense authentic, correct and complete is illusory".[10] Therefore, in order to overcome in-built idealism of traditional/liberal humanist historicism, New historicist "project re-orients the axis of inter-textuality, substituting for the diachronic text of an autonomous literary history, the synchronic text of a cultural system."[11] Such a critical practice "invites rhetorical strategies by which to foreground the constitutive acts of textuality that traditional modes of literary history efface or misrecognise."[12] Here, the emphasis is specifically on the "constitutive acts of textuality". Text, far from passively reflecting history, actively shapes, structures and constitutes it. As Peter Barry puts it, "...the word of the past, replaces the world of the past."[13] Derrida's oft-quoted statement "there is nothing outside the text" would receive a rhetorical sequel from the new Historicist intervention which could be phrased this way: "...and history is always inside the text."

At this juncture we confront the most debatable moment of New Historicist conceptualization of the relationship between text and history. New Historicists while setting out to demarcate a theoretical space for themselves rejected the liberal humanist and traditional Marxist notion of history as existing independently of text finally getting articulated by the latter through the authorial mediation. They dismissed such a conceptualization [history→text] as mono-track, mechanical and deterministic. In New historicist polemics there is a dramatic reversal of roles: text dictates terms to history. Consequently, history becomes the effect of text through the manipulative employment of various rhetorical and textual strategies. Again, in effect, despite the professed reciprocity between the text and history which is not adequately theorized by the New Historicists the relationship remains the same : mono-track, mechanical and deterministic. History flows from the text [text→history] instead of entering it. Further, historical determinism is routinely displaced by textual determinism.

Of course, living in the post-modernist phase of late-capitalism we have ceased to enjoy the luxury of being 'unified' selves, using a stable language articulating an 'unmediated experience'. The structuralist and post-structuralist interventions have radically altered our perception of ourselves vis-à-vis language and history. Against this background, one has to negotiate the moment of New Historicism. New Historicism however, has to confront the consequences of its theorization.

First, New-historicist methodology, carried to its logical extreme, may fall prey to the ravages of subjectivism. If history is not a material referent, but only the effect of text, the result would be endless plethora of histories, ceaselessly fighting for and hankering after legitimation. Since any value based discrimination is ruled out, your history would be equal to or as good as mine. New Historicist assumptions pre-empt and resist any effort to

privilege one's reading of history vis-à-vis another. Again, they themselves confess that even their interpretations of texts cannot escape from the consequences of their critical assumptions based on the instability of significance. As Vincent Pecora succinctly puts it, "...[I]ronically, with the new-historicism, critique may be diminishing its own socio-political efficacy precisely by insisting on the semiotic powers of its object of study."[14] Such a position, characterised by radical relativism would open "the way to intellectual anarchism: to each his or her own history."[15] How would New-Historicism come to terms with the politically questionable histories? How about a Neo-Natzi reading of Hitler's *Mein Kampf?* Or, reconstructing modern Indian history in terms of Nathuram Godse's letters? Would it be legitimized on par with any other established historical work on modern India? Is Todorov's moving historical account of the predicament of Red Indian tribes as projected in his famous book *The Conquest of America* one among many histories of modern America? Are all histories politically neutral? A New-historicist, hence, cannot escape from the burden of addressing himself to the more compelling questions related to politics. To quote Elizabeth Fox-Genovese again, "...no more than the author can the text claim political innocence.... The history that informs even the most abstract text is ultimately political in privileging a particular distillation of common experience".[16] In the ultimate analysis, I believe, the question is as much ethical as it is political. As Hayden White rightly pointed out history, in the final reckoning is "presided over not by the cognitive but by the moral faculty."[17]

Ironically, New-Historicism in spite of its emancipatory agenda, in the process of legitimizing its claim for 'textualised' history also unwittingly legitimizes the possible existence and arrival of politically obnoxious varieties of histories. Such a phenomenon would arise mainly because of New-historicist's skepticism towards

engaging the text politically, thus reducing his entire exercise to the collective but politically-neutral resonance of textualised history. A Marxist critic or for that matter even a feminist critic escapes from this predicament in terms of her self-declared political intentions.

New-Historicists practice also forces us to sit up and re-negotiate the question of materiality of human history in terms of its endless re-enactment of the stories of human struggle, domination, suppression, and suffering. Here, I am not speaking of 'Real History', rather a history which is deeply embedded in the materiality of human existence. Does such a history require a text to legitimize itself? Or, does it become a reality only when and only if it is re-enacted through the text? A New-Historicist would answer in the affirmative. As Elizabeth Fox-Genovese argues, New-Historicism, subscribes to the view that "...we think, exist, know, only through texts — that extra textual considerations defy the proof and accordingly, relevance. ...[It] proposes the text as society, culture, history, consciousness on the grounds that it is all of them or all that we know. And it further proposes that in addition to being all of them that we can know, it is the only form in which we can know them."[18] The whole issue, of course, is related to epistemology of representation itself which has assumed radical position in the post-structuralist/Deconstructionist universe. For a New-Historicist like his post-structuralist counterparts, reality/history ceases to exist in an unrepresented, unmediated state. Paradoxically, in the world of a New-Historicist, to quote Vincent Pecora, "...what for many historians would be more 'basic' categories such as material want and material struggle thus lose their privileged position, as these two are merely culturally constructed sign systems."[19] Does the New-Historicist celebrate the moment of epistemological anxiety? Perhaps, he does in the good company of his deconstructionist cousins.

Conclusion:

Of course, one cannot appropriate history in terms of "idle rambles through the historical archives."[20] History is not accidentally discovered in an indeterminate space saturated by methodolo-gical arbitrariness. A genuine understanding of history calls for sustained effort and preserverance. Unravelling history is not a 'piece-meal' job as it is made out to be by the practitioners of New-Histori-cism. Indeed, I do agree with Frederic Jameson when he states that "history is inaccessible to us except in textual form."[21] Text enables us to access, label codify, scrutinize and evaluate the complex matrix and operation of history. However, such a view does not and cannot permit me to reduce history "to a collection, theory and practice of reading texts."[22] History is mediated through the text; but text cannot function as the origin of history.

NOTES

---

[1] Stephen Greenblatt, "Towards a Poetics of Culture" in *The New Historicism*, ed. Aram Veeser, London: Routledge, 1989, p. 1.

[2] Joel Fineman, "The History of the Anecdote : Fiction and Fiction " in *The New Historicism,* p. 52.

[3] Louis Montrose, "The Poetics and Politics of Culture" *The New Historicism*, p. 52.

[4] Louis Montrose, p. 15.

[5] Catherine Gallegher, "Marxism and the New Historicism" in *The New Historicism* pp. 37-48.

[6] Catherine Gallegher, p. 43.

[7] Catherine Gallegher, p. 43.

[8] Catherine Gallegher, p. 43.

[9] Louis Montrose, p. 20.

[10] Montrose, p. 23

[11] Montrose, p. 17

[12] Montrose, p. 24.

[13] Peter Barry, *Beginning Theory*, p. 175.

[14] Vincent P. Pecora, " The Limits of Local Knowledge in *The New Historicism*, p. 272.

[15] Elizabeth Fox-Genovese, "Literary Criticism and the Politics of the New Historicism", p. 219.

[16] Elizabeth Fox-Genovese, p. 222.

[17] Hayden White, " The Narrativisation of Real Events" *Critical Inquiry* 7 [1981] p. 798.

[18] Elizabeth Fox-Genovese, pp 218-219.

[19] Vincent P. Pecora, p. 244.

[20] Joel Fineman, p. 52.

[21] Frederic Jameson, *Political Unconscious*, p. 81.

[22] Elizabeth Fox-Genovese, p. 216.

INDIAN PREDICTION OF POETICS AND POLITICS OF LITERARY CULTURE[1]

– *Professor Anand Patil*
Kothrud, Pune – 411 038

My paper proposes to analyze the nature and scope of diasporic as well as indigenous writing in English in the curriculum to be introduced in the process of globalization in the new millennium. Bill Ashcroft has predicted that the traditional English Studies will not survive after hundred years. What kind of new English Studies will take their place? My response to this question is guided by my position as a postcolonial 'India' comparatist. One approach to answer this question would consist of discussing professional and institutional aspects of comparative literature. I am constantly haunted by the big intellectual challenge of the changing nature of our field of knowledge. It is rather difficult to 'locate', in Homi K. Bhabha's deconstructive methods, exact nature of inherently translational, translational and comparative Indian culture. My title is meant to underscore that challenge to predict the future of English studies in the new millennium. It is not an attempt to impose a common metanarrative on a very complex structure of a mega-multicultural community. My thoughts are simply based on observation, my own multi-lingual writings and analysis of the comparativist discourse. The comparative scrutiny of the present structure of English Studies in India might lead us to the rethinking of process of 'writing back to the empire'. The cultural imperialism of two kinds, viz. domestic and alien, does

[1] The revised version of paper presented at the International Conference held at Seoul, South, Korea, 15-19 June 2004, by The English Language and Literature Association of Korea.

dominate our academies. A new brand of intraresistance literature and its cultural politics has developed during the postcolonial period. Under such circumstances the dominant diasporic Indian writing with its European colonial legacy is making inroads in our curriculums. What will be its role in cultural and linguistic imperialism? Will it ever strike back at its own center or only mediate the imperialist culture of the First World? How? Will it create adequate space for non-Euramerican texts?

A glance at the proceedings of the PMLA (2002) Conference on the Relation between English and Foreign Languages in the Academy provides some glimpses of the Western attempts at "constructing Dialogue, Imagining Change". But one wonders if it would result in one more avatar of neocolonial, anglobal "Pedagogy of the Oppressed". In the new millennium of technologies of mobility and location in an era of globalization, as Caren Kaplan (2002) has pointed out, nobody can predict future perfectly, but one thing is certain that travels and digital transfer of theories will become more significant in transnational world. Consequently the English Department in the era of transnational studies will have to play a significant role in simultaneous participation in the 'explosion of transcontinental collaborative activities that make us all aware of the need to be conversant in more than one language' (Francoise Lionnet, 2002). Here steps in the comparative literature which has been in the embryonic stage in Eastern countries. As an Indian I am born multilingual but know nothing of Japanese, Korean, or Chinese literature. There is no book which informs me of the impact of Buddhism on Indian, Chinese, Japanese and Korean literature. Under such circumstances if the same hegemonic Euramerican studies are recycled in the name of international, multicultural, postcolonial and other studies, it will not be a journey from imperialism to collaboration in the age of globalization at all.

In this context the comparativist discourse can play a significant role. In this respect Eva Kushner imagines 'three possible attitudes to the near future of comparative literature'. The first is 'strongly optimistic in its hopes for literary studies in the global village.' The second is 'strongly pessimistic envisioning a rapid decline.' The third is a 'pragmatic one accepting the extreme pluralism of the field' (2). She prefers the last one and it seems to be the most useful attitude in the present contexts of two extremes in cultural politics: Hindu nationalism and multicultural globalization. In the recent elections the nationalist fascists have received the set back, and secular forces have won the game. However, the Hindu fundamentalism of the uppermost varna especially orthodox Brahminism of the Vedic tradition will retain its strongholds and guard Eurameri-can neocolonialism through its comprador intelligentsia. A sociological survey of the immigrant writers exhibits a large number of writers from this small caste group only. This class of 3.5 percent of the total population forms the literary taste holder group which determines our literati. It discourages comparisons, translations and even critical analysis of the Vedic past.

In the First World the development of cultural studies is invading areas left out by comparative literature. Basically it challenges the traditional hierarchies accepted in comparativism. It is true that comparative literature submits to such successive interlocutors too readily to be critical. Today the boundaries between English and indigenous language departments are eroding rapidly. The globalization of literature is more than a trend. It is a new reality which is changing our perspective and putting into question categories and boundaries. In a sense, Arundhati *Roy's The God of Small Things* is both an "Indian" as well as diasporic novel. Henry James and T.S. Eliot are both American and British. But the degree of interdependence makes all the "difference". Yet scholars all over the world show

awareness of their own culture and try to probe deeper into the nature of mechanisms of culture X or Y at work in domination and liberation, inclusion or exclusion in the cultural contacts of various kinds. Long back in mid twentieth century the Algerian pioneer of anti-colonial theory Frantz Fanon wrote:

> 'But, if we want humanity to advance a step further, if we want to bring it up to a different level than that which Europe has shown it, then we must invent and we must make discoveries' (254).'

Simply three decades after this prophetic plan of the "The Wretched of the Earth" the Canadian critic Caroline Bayard pointed out in the similar vein in the very first sentence of the "Introduction" to "The New Poetics in Canada and Quebec":

> 'Most scholars and critics have looked upon avant garde poetics in the two Canadas as peripheral at best or irreverently gimmicky at worst' (3). It is truer about Indian literati which inherits a rich intra-colonial amnesia and very complex hierarchies. It is not an accident that the Canadian as well as Indian critics become acutely aware of cultural amnesia in the same decade....'

Apart from such battle cries, the international political relations matter most in literary developments and the 'Petro-Arab-US' dollar wars have made much difference in the cultural politics after the end of the "cold war". In such a situation mantras of innumerable theories being worn out and the politics of neocolonial popular cultural forms having dominated the literary forms, we are expected to predict the future of literary studies. We live in the post-theoretical era. How do the cultural forms engage with the social ones? In Indian context the recent transfer of political power speaks volumes about the literary poetics and politics. Homi K. Bhabha's idealistic international poetics of 'space' might fall short in predicting the future of Indian poetics. With reference to the Chinese literature Shu-mei Shih has commented on the complexity of global literature and

the technologies of recognition and the strategies to 'push aside obstacles on the path to globalist literary studies of global literature' (16). Her comparative analysis of 'nonengagement with the non-West and with the minority' and still existing Eurocentricism or Westerncentricism in old and new forms reveals how technologies of recognition device mechanism 'that produce "the West" as the agent of recognition and "the rest" as object of recognition in representation' (17).

The "fantasy of distance" that produced Eurocentric universalistic theories and negligence or 'feigned ignorance' are some of the features of this politics of recognition. From her Chinese point of view, she has critiqued Eurocentricism, multiculturalism and cultural colonization but also raised very pertinent issues. One of the major problems in "globalit" is the stereotyping of the text in cross-cultural representations. In this context she interrogates:

> ...Most important, we need to ask how it (text) is implicated in the global division and hierarchy of intellectual labour, in which the First World theorist is situated and in which Third World diasporic scholars triangulate and mediate First World "theory" and Third World "reality" by variously and vicariously exercising options of complicity, ambivalence, and resistance. As diasporic scholars become more and more "American", the continuum of identities and identifications shifts gradually – for some, dramatically – in emphasis and tenor.... Third World diasporic scholars are themselves part of the problem, since the Western tradition is also their own (22).

It is a fact that ethnicity and race, _varna_ and caste have not yet become important tools in analysis of Indian literary texts, albeit there are distinct caste-religion based literary groups and movements. At the other extreme there is the mushroom growth of NRI diasporic writing and in that corpus there are such hybrid texts: South Asian Canadian or American Indian texts. Arun Prabha Mukharjee has shown new awareness of the problems in her essay "How Shall We Read

South Asian Canadian Texts?" She observes:

> *A Meeting of Streams: South Asian Canadian Literature* (Vassanji, 1985), an anthology of essays that were presented at a 1983 Conference on South Asian writing, is the first time one comes across the idea of a grouping of writers defined according to their ethnicity. An earlier volume, entitled *Identifications: Ethnicity and the Writer in Canada* (Balan, 1982) uses terms like "Canadian Hungarian Literature" or Icelandic Canadian Literature" to describe writings by early immigrants in their mother tongues but does not categorize writing in English in terms of Ethnic origins of the writers. *Literature of Lesser Diffusion* (Pivato, 1990), on the other hand freely categorizes Canadian authors according to their ethnic or racial origins. Another phenomenon of the nineties is the publication of anthologies like *The Geography of Voice* and *Many Mouthed Birds*, whose criterion of induction is the writer's ethnic and racial background (24).

Mukherjee's celebration of difference in Canadian immigrant literature falls very short in comparison with postcolonial Indian categories such as the *dalit*, rural, Muslim, Jain, *adiwashi*, and hundred regional literatures in thousand languages. She is not totally free from determination by her inherited high caste cultural capital. Perhaps this is one of the reasons why postcolonial theory has not yet forcefully entered into Indian mainstream culture and Marxian Indian proponents of postdifference ethics have not fully succeeded in rejecting difference. Marxists reject difference because of its perceived problems, as pointed out by Shu mei Shih, "such as identity politics and culturalism, and dismiss it as obstacle to collective resistance to capital"(27). Difference is persistent and undeniable fact of life because multiplicity and infinity are the law of life. It has been pointed out that Otherness has "neither force nor truth" as an ethical category. It has created identitarianisms and displaced class struggles. Indirectly this has served the conquering civilizations. In Indian context the Otherness is defined in terms of caste – *varna*

hierarchy, but we need a cultural literacy that leads to "the Same" in this diversity. The theorists of postidentitarian discourses have revealed how minority and Third World peoples are not "otherness machines" to be used to produce difference for exoticist consumption or managed multiculturalism. Globalization is making all of us more and more alike. The ultimate result seems to be happy with over flooded gimmicks, remixes and stereotypes. In order to illustrate these points still further let us juxtapose some of the recent literary texts selected at random.

1. Brant, Beth. *Gathering of Spirit: A Collection by North American Women*, 1984 rpt. Toronto, 1988.
2. Lee, Sky et al. eds. *Telling It: Women and Language Across Cultures.* Vancouver: Press Gang Publishers, 1990.
3. Aziz, Nurjehan. Ed. *Her Mother's Ashes: And Other Stories* by South Asian Women in Canada and the United States. Toronto: Tsar. 1994.
4. Hardikar, Vidya and Anuradha Dhupkar. Eds. *Lyale Ailpail: Bharatabaheril Marathi Manachi Spandane* (Put on both banks: The heart-beats of the Marathi minds outside India). Mumbai: Matrabhumi Seva Trust, 2003.

It would be more interesting if these diasporic texts are further compared with indigenous texts such as *Tisarya Pidhichi Gramin Katha* (Stories by third generation rural writers in Marathi) or *The Poisoned Bread* (Writings of *dalit* writers) etc. The anthology of short stories in Marathi edited by Hardikar and Dhupkar also reveals how the post-independence elite class was Americanised and appropriated as a mediator of neoimperialism. The Fulbright scholarships were given to such scholars (halfbright) who studied the American Black literature in order to wean away the *dalit* writers from communist ideology. Not only diasporic but also the indigenous texts mirror international cultural poetics as well as politics at different levels. But owing

to the limitation of space the discussion is limited to the problem of diasporic literature's domination over national literature and roads of Westernisms from London and Washington to Mumbai and Chennai via our curriculums. "The questions of multiculturalism" were discussed by Sneja Gunew in an interview with Gayatri Chakravarty Spivak who highlighted different aspects of Indian diaspora. She told:

> The Indian community in the United States is the only coloured community which came in with the brain drain. This is quite different from Indians of the Afro-Caribbean diaspora. And therefore we are used as an alibi, since we don't share the same history of oppression with the local Blacks; the east Asian, and the Hispanics, on the other hand, our skins are not white, and since most of us are postcolonials we were trained in the British way, so there is certain sort of Anglomania in the United States, we can be used as affirmative-action alibis (196-7).

In the above mentioned anthologies we find, as Spivak says, that "tokenization goes with ghettoization". The token is silenced and cannot construct the counter-discourse. "You salve their conscience." The first and the third sample text stand poles apart. They display a lot of cultural differences between Asian and North American "Indian" migrant women in Canada. Even among Asians in *Her Mother's Ashes* there are innumerable differences of region and religion, country and caste, dress and speech habits. Such cultural differences are internationally juxtaposed in *Telling It*. A short play of eight pages, titled "Different Age Same Cage" and performed by the women of Vancouver Sath, a Punjabi theatre collection, is printed in it. It was written and performed by an all-women cast from Vancouver. It reflects the life of Punjabi immigrants in Canada along with the fragments of Indian epic culture. The son wants to hoot out his widowed mother in order to rent out her suite. It is the Indian woman who is first victim in domestic difficulties. She is always in a 'cage' wherever she goes. A number of stories in *Her Mother's*

Ashes also project the same image. In contrast to this we meet murderers, lesbians, rebels, slaves etc. in *Gathering of Spirit.* The stories of Asian women by Indian women exhibit more complex reality of their life. A *dalit* or *adiwashi* woman might appear more liberated and emancipated than the westernized middleclass feminist of a high caste. Even the literariness of such diasporic texts and privileging it in the indigenous literati can be questioned on various grounds. Why are only American or European diasporic texts available on the footpaths of Banglore? But the African, Arab or Caribbean ones are rarely seen in our markets. The politics of recognition played out by international literary prize is also a controversial topic. It should be noted carefully that a global literature does not mean the old "world literature" spiced with exceptional representatives from the "rest of the West". But it will be the literature that interrogates claims of universalism. It will respond to otherness without appropriating the other. It will create a new space for its becoming in future.

I have been focusing on Indian Canadian/American and Indian indigenous sample texts for the moment because, as a comparatist, I feel a responsibility to help Asian and "oriental" languages and literatures thrive along with the Western. There is the need to retain difference and yet study innovation, literature and ethics in the context of the other. We have to negotiate with the silenced or sidelined discourses to introduce new carnivalization of curriculum. After having a long experience of teaching too much of commonwealth literature or, to use the phrase from the Black aesthetics of resistance, "the commonwealth of crime", it is better to find more productive avenues for collaboration. It necessitates a comparative approach. The process of gaining alien wisdom through English leads to the explosion of transcontinental collaborative activities which mark the era of transnational studies. Domna C. Stanton has suggested some way to travel from

imperialism to collaboration in the era of decline of literature, Stanton observes:

> ...In the face of this decline, the answer, once again, is not for English to continue to colonize all other languages and literatures; it is for us, as charter members of a new cosmopolitanism, to collaborate in advancing the humanistic values and the critical practices to which we are committed, over and against the corporatized university, "anglobalization" and worldwide cultural homogeneity that ultimately subject and dehumanize all of us (1270).

It appears from the present battle of books that two prominent trends will emerge in near future. The first will look towards the First World models for recognition and the second towards the indigenous past. The latter will have to struggle hard to create the adequate space for itself in the curriculum to be designed for the present century. It should be dialogic syllabi that will introduce a new kind of cultural literacy which may not give rise to human bombs and multinational terrorists. In the previous century religion was more or less replaced by literature. Now it has been pointed out that both are the tablets of opium. Literary theories are more dangerous weapons in the hands of terrorists, and criticism is a mere detective story. The electronic media has dethroned literature. Literature is a cultural product. Hence let us redesign curriculum to study various cultures to guard against such evil forces which are likely to "dehumanize us".

WORKS CITED

Aziz Nurjehan ed. *Her Mother's Ashes: And Other Stories by South Women in Canada and the United States.* Toronto: Tsar, 1994.

Bayard, Caroline. *The New Poetics in Canada and Quebec: From Concretism to Postmodernism.* Toronto: University of Toronto Press, 1989.

Belsey, Catherina. 'English Studies in the Postmodern Condition' in *The Joy of Theory*. Martin McQuillan, et al. Edinburgh: Edinburgh University. 1999: 1234-38.

Bhabha, Homi K. *The Location of Culture.* London: Routlege, 1994.

Brant, Beth. Ed. *A Gathering Of Spirit: A Collection by North American Indian Women.* Toronto: The Women's Press,1984. rpt. 1988.

Fanon, Frantz. *The Wretched of the Earth.* 1961. trans. Harmondsworth: Penguin, 1979.

Hardikar, Vidya and Anuradha Dhupkar, eds. *Lyale Ailpail: Bharatabaheril Marathi Manachi Spandane.* Mumbai: Matrabhumi Seva Trust, 2002.

Kushner, Eva. 'Comparative Literature Ready for the Twenty-First Century' *in Comparative Literture Now: Theories and Practice.* Eds. Steven Totosy et al. Paris: Honore Champion, 1999: 129-39.

Mukherjee, Arun Prabha. Postcolonialism: My Living. Toronto: Tsar, 1998.

Murphet, Julian. 'Grounding "Theory": Literary Theory and New Geography' in *The Joy of Theory.* Op.Cit. 200-208.

Shih, Shu-mei. 'Global Literature and the Technologies of Recognition' in PMLA 119:1, Jan. 2004: 16:29.

Spivak, Gayatri C. "Questions of Multiculturalism" an Interview with Sneja Gunew in Simon During, Ed. *The Cultural Studies.* London Routledge, 1993: 96-97.

Stanton, Domna C. 'From Imperialism to Collaboration: How Do We Get There?' in PMLA, 117.5:206-208.

2002 वर्सांतलीं कोंकणी पुस्तकां

- *प्रताप नायक, जे. स.*
तॉमास स्टीवन्स कोंकणी केंद्र
पर्वरी, गोंय - 403 521

कोंकणी भाशेक 26 फेब्रेर 1975 वर्सा साहित्यीक भास म्हणून मान्यताय मेळ्ळी. 4 फेब्रेर 1987 वर्सा कोंकणी गोंयची राजभास जाली. 20 आगोस्त 1992 वर्सा कोंकणीक भारताच्या संविधानांत जागो मेळ्ळो. सरकारी पांवड्यार कोंकणीक जी अधिकृत सुवात मेळूंक जाय आसली ती मेळ्ल्या पूण कोंकणी लोकांनी तिका आपल्या घरांनी आनी समाजांनी खंयचें स्थान दिलां हाचेर खोलायेन अभ्यास जावपाची गरज आसा. लोकान आपले भाशेक दिल्लें स्थान मेजपाक कांय मापां वापरचीं पडतात. देकीक कितलो लोक ती भास घरांत उलयता; वाचता; शिकता; वर्साक कितलीं नाटकां, फिल्मां कसेटी तयार जातात; वर्साक पुस्तकां कितलीं उजवाडाक येतात; पुरस्कार कितले आसात; राजभास म्हणून तिचो वापर कितलो जाता; धार्मीक मळाचेर तिचो वापर आनी धार्मीक साहित्य; कितलीं नेमाळीं आसात आनी तांच्या वर्गणिदारांचो आनी वाचप्यांचो आंकडो; हेर भासांसून अणकार केल्लीं पुस्तकां; टिवी, रेडियो आनी हेर प्रसार माद्यमांनी भाशेचो वापर; भाशे खातीर वावर करपी संस्थांचो, प्रकाशकांचो बरोवप्यांचो आंकडो; ते भाशेच्या लोकवेदाचो वापर; करमणूक माद्यमांनी भाशेचो उपयोग; ते भाशेंतल्यान जाहिराती; कार्यावळी; सुवाळे इत्यादी. जितल्या मळांनी एके भाशेचो वापर जाता तितली ती भास वाडता आनी नांवाजती जाता.

खंयचेय भाशेंत उजवाडाक येवपी पुस्तकां ते भाशेचो फुडार सुचयतात. कोंकणी पुस्तकां देवनागरी, रोमी आनी कन्नड लिपयांनी उजवाडाक येतात. हाका लागून बऱ्याच जणांक एका वर्सांत एकूण कितलीं कोंकणी पुस्तकां आयलीं हें सोंपेपणी कळना. तॉमास स्टीवन्स कोंकणी केंद्रांत कोंकणी पुस्तकां खंयचेय लिपयेंत आसूं वा तांचो प्रकार कसलोय आसूं, आकार केदोय आसूं, तीं पुस्तकां केंद्रांत सांबाळून दवरतात. हाका लागून दर वर्सा कितलीं कोंकणी पुस्तकां उजवाडाक आयलीं हें कळपाक केंद्रांचें वाचपाघर खूब फायद्याक पडता. ह्या लेखांत

1 जानेर ते 31 देजेंब्र 2002 वर्सा उजवाडाक आयलल्या पुस्तकांची माहिती दिल्या. हे माहितींत आमचे नदरेक येंवक नासललीं एक दोन पुस्तकां चुकून उरूं येतात. शाळेच्या, कोलेजिच्या कोंकणी पाठ्य-पुस्तकांचो, मार्गदर्शक पुस्तकांचो आस्पाव आमी 2002 वर्साच्या कोंकणी पुस्तकांत करूंक ना. 2002 वर्सा देवनागरी, रोमी आनी कन्नड लिपयेंत एकूण कितलीं पुस्तकां छापून आयलीं आनी तांचो प्रकार कळपाक तकटो क्रमांक: 1 पळेयात.

लिपी	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	एकूण	टक्के %
देवनागरी	7	2	-	5	4	14	3	-	1	-	1	1	1	39	50.65 %
रोमी	1	-	-	-	-	-	1	5	2	-	-	-	-	09	11.69 %
कन्नड	4	2	3	3	4	-	1	3	3	1	-	-	5	29	37.66 %
एकूण	12	4	3	8	8	14	5	8	6	1	1	1	6	77	100 %

लिपयां आनी प्रकारां प्रमाणें पुस्तकांची वांटणी तकटो क्रमांक:1

A - कविता
B - कथा
C - कादंबरी
D - नाटक
E - निबंद
F - भुरग्यांचें साहित्य
G - अणकार
H - धार्मीक
I - व्यक्तीचरित्र
J - व्याकरण
K - शब्दकोश
L - भासविज्ञान
M - लोकवेद

2002 वर्सा एकूण 77 पुस्तकां आनी पुस्तिका उजवाडाक आयल्यात. हांतलीं 39 (50.65 %) पुस्तकां देवनागरी लिपयेंतलीं, 9 (11.69 %) रोमी लिपयेंतलीं आनी 29 (37.66%) कन्नड लिपयेंतलीं. रोमी लिपयेंतल्या एका बरोवप्याचें एक पुस्तक रोमी - देवनागरी, लिपयेंत छापलां. तें रोमी म्हणून आमी घेतलां. तशेंच कन्नड लिपयेंतल्या कांय बरोवप्यांचीं पुस्तकां कन्नड - देवनागरी/रोमी लिपयांनी छापल्यांत. तीं पुस्तकां कन्नड लिपयेंत आसपावन घेतल्यांत. देवनागरी लिपयेंतल्या 39 पुस्तकां पैकीं 18 पुस्तकां सरकारी प्रकाशनां वा सरकारान अनुदान दिल्लीं पुस्तकां. फकत उरललीं 21 पुस्तकां खासगी प्रकाशकांचीं. म्हणल्यार देवनागरी लिपयेंत 46.15% पुस्तकां सरकारी आदारान उजवाडाक आयल्यांत आनी 52.5% पुस्तकां खासगी प्रकाशकांनी काडल्यांत. तकटो क्रमांक: 2 पळेयात.

लिपी	सरकारी प्रकाशनां	सरकारी अनुदान मेळिल्लीं पुस्तकां	सरकारी आदार मेळिल्लीं एकूण पुस्तकां A	खासगी प्रकाशनां B	एकूण पुस्तकां A + B	सरकारी आदार मेळिल्ल्या पुस्तकांचे टक्के	खासगी प्रकाशनांचे टक्के
देवनागरी	4	14	18	21	39	46.15 %	53.85%
रोमी	——	——	——	9	9	——	100 %
कन्नड	1	——	1	28	29	3.45%	96.55%

सरकारी विरुद्ध खासगी प्रकाशनांची वांटणी तकटो क्रमांकः 2

रोमी लिपयेंत फकत 9 पुस्तकां उजवाडाक आयल्यांत आनी तीं खासगी प्रकाशकांनी (100%) उजवाडाक हाडल्यांत. कन्नड लिपयेंत 1 पुस्तक सरकारी प्रकाशन (3.45%). उरललीं 28 (96.55%) खासगी प्रकाशनां. 2002 वर्सा रोमी आनी कन्नड लिपयांनी सरकाराच्या आदारा विणें चड पुस्तकां उजवाडाक आयल्यांत.

देवनागरी लिपयेंतल्या पुस्तकांची फोडणी:

देवनागरी लिपयेंतल्या 39 पुस्तकांची वांटणी अशी आसा. 7 कविता, 2 कथा, 5 नाटकां, 4 निबंद, 14 भुरग्यांचें साहित्य, 3 अणकार, 1 व्यक्तीचरित्र, 1 शब्दकोश, 1 भासविज्ञान आनी 1 लोकवेद. रोमी आनी कन्नड लिपयांतल्या पुस्तकां कडे तुळा केल्यार देवनागरी लिपयेंतलीं पुस्तकां म्हारग आसात. चडांत चड पानाचें पुस्तक च्श्री भगवंतान गायिल्लें गीतछ. हांतूं 340 पानां आसात. 20 पानांच्यो 5 पुस्तिका आसात. 351 पानां परस चड पानांचें पुस्तक एकूय ना. तकटो क्रमांकः 3 पळेयात.

लिपी	5-20 पानां	21-50 पानां	51-100 पानां	101-150 पानां	151-200 पानां	201-250 पानां	251-300 पानां	301-350 पानां	351 पानां परस चड	एकूण
देवनागरी	6	9	13	6	4	——	——	1	——	39
रोमी	—	2	2	2	1	1	——	——	1	09
कन्नड	1	4	10	7	——	2	1	3	1	29
										77

पानां प्रकार पुस्तकांची वांटणी तकटो क्रमांकः 3

देवनागरी लिपयेंत छापून आयलल्या पुस्तकांची वळेरी:

आंक	लेखक	नांव	प्रकाशक	पानां	मोल
1	आमोणकार, सुरेश गुंडू	श्री भगवंतान गायिल्लें गीत (अणकार)	म्हापशें, गीता प्रसार	xxxvi + 304	120/-
2	कदम, देविदास	कोहम (कविता)	काणकोण, ऊँ श्री दत्त पद्मजा	56	40/-
3	खरंगटे, माया	रवीन्द्रनाथ टागोर (भुरग्यांचें साहित्य)	मडगांव. युगवेद प्रकाशन	20	15/-
4	खरंगटे, सुधा	शिंव आनी कांसव (भुरग्यांचें साहित्य)	नावेली, श्री हरी प्रकाशन	24	20/-
5	खांडेकार, निलबा अ.	अग्नी (कविता)	दोंगरी, सुरू प्रकाशन	120	110/-
6	खेडेकार, शंभू	दरवळ (कविता)	सावयवेरें, अपूर्व पब्लिकेशन	66	60/-
7	थळी, विजय विठ्ठल	संगीत सैमाचो खेळ (नाटक)	खोर्ली, आशा थळी	59	50/-
8	दलाल, सुहास	गुरू नानक (जिवितांतल्यो घडणुको)	बोरी, गोवा कोंकणी अकादेमी	36	15/-
9	देशपांडे, कमलादेवी राव	लोकांकाणयो भाग 1 (भुरग्यांचें साहित्य)	मडगांव, युगवेद प्रकाशन	24	20/-
10	देशपांडे, कमलादेवी राव	लोकांकाणयो भाग 2 (भुरग्यांचें साहित्य)	मडगांव, युगवेद प्रकाशन	24	20/-
11	देशपांडे, कमलादेवी राव	तुमी जाणात भाग 1 (भुरग्यांचें साहित्य)	मडगांव, युगवेद प्रकाशन	32	20/-
12	देशपांडे, कमलादेवी राव	तुमी जाणात भाग 2 (भुरग्यांचें साहित्य)	मडगांव, युगवेद प्रकाशन	32	20/-
13	देशपांडे, कमलादेवी राव	सैम सांगात (लेख)	बोरी, गोवा कोंकणी अकादेमी	152	150/-
14	देशपांडे, कमलादेवी राव	पंचतंत्रांतल्यो काणयो भाग 1 (भुरग्यांचें साहित्य)	मडगांव, युगवेद प्रकाशन	24	20/-

15	नायक, जयंती	कर्लेची बनवड (लोकवेद)	बोरी, गोवा कोंकणी अकादेमी	123	65/-
16	नायक, जयंती	नवरंगी फूल (भुरग्यांचें साहित्य)	मडगांव. युगवेद प्रकाशन	20	15/-
17	नायक, जयंती	भुरग्यांखातीर लोककाणयो (भुरग्यांचें साहित्य)	मडगांव. युगवेद प्रकाशन	32	20/-
18	नायक, जयंती	अथांग (कथा)	आमोणें, राजाई प्रकाशन	162	135/-
19	नायक, दत्ता श्रीपाद	घटक राज्याच्यो भोयो भोयो आतां तरी थारतल्यो व्हय (निबंद)	पणजी, सौंगडी प्रकाशन	126	54/-
20	नायक, दत्ता दामोदर	जाय काय जूय (निबंद)	गोंय, बिम्ब प्रकाशन	90	50/-
21	नायक, प्रताप	कोंकणी बरोंवची प्रमाण रीत (देव-नागरी लिपयेंत) (भासविज्ञान)	पर्वरी, टॉमास स्टीवन्स कोंकणी केंद्र	65	35/-
22	नायक, भरत रघुवीर	युगान्त (नाटक)	बांबोळी, नामी प्रकाशन	60	60/-
23	नायक, भरत रघुवीर	राम राम भाऊ (नाटक)	बांबोळी, नामी प्रकाशन	64	65/-
24	नायक, महेश चंद्रकांत	ऑल फॉर यू (नाटक)	पणजी, कला अंकूर	57	50/-
25	पुनाजी, शशिकांत	उमज (कविता)	पेडणें, राधाकृष्ण पब्लिकेशन	66	60/-
26	पुनाजी, शशिकांत	लव कुश (भुरग्यांचें साहित्य)	मडगांव, युगवेद प्रकाशन	20	15/-
27	प्रभुगांवकार, फ. य.	श्यामची आई (अणकार)	काणकोण, ॐ श्री दत्त प्रकाशन	174	100/-
28	बोरकार, नारायण	चैतन्य (कथा)	कुडचडें, उदरगत प्रकाशन	150	100/-
29	बोरकार, माधव	अव्यक्ताचीं गाणी (कविता)	ताळगांव, मनकर्णिका बोरकार	64	80/-
30	भाटिकार, स्नेहलता	पंचतंत्रांतल्यो काणयो भाग 2 (भुरग्यांचें साहित्य)	मडगांव, युगवेद प्रकाशन	28	20/-
31	भाटिकार, स्नेहलता	इसापाल्यो बोधकथा (भुरग्यांचें साहित्य)	मडगांव. युगवेद प्रकाशन	20	15/-

32	मुरकुंडे, दिपा	पडबिंब (निबंद)	नावेली, श्री हरी प्रकाशन	84	45/-
33	मुळवी, गोकुळदास	मूळ पुरूश (नाटक)	फोंडें, प्रणाली प्रकाशन	116	60/-
34	वर्मा, भगवतीचरण स. नाडकर्णी प्रभाकर	चित्रलेखा (अणकार)	गोंय, मित्र प्रकाशन	144	100/-
35	वेर्णेकार, गौरीश	काणी काणी कोतवा (कविता)	बोरी, गोवा कोंकणी अकादेमी	77	45/-
36	वेरेंकार, संजीव	गांवांतली सांज (कविता)	सावयवेरें, अपूर्व पब्लिकेशन	58	70/-
37	वेलिंगकार, अभयकुमार	देखदिण्यो काणयो भाग 1 (भुरग्यांचें साहित्य)	मडगांव, युगवेद प्रकाशन	20	15/-
38	वेलिंगकार, अभयकुमार	देखदिण्यो काणयो भाग 2 (भुरग्यांचें साहित्य)	मडगांव, युगवेद प्रकाशन	20	15/-
39	शणै, बस्ति पुंडलीक	कर्नाटकांत उलोच्चे कोंकणी शब्द संग्रह (शब्दकोश)	कर्नाटक बस्ति प्रकाशन	vi+186	200/-

रोमी लिपयेंतल्या पुस्तकांची फोडणी:

रोमी लिपयेंतल्या पुस्तकां पैकीं 1 कविता, 1 अणकार, 5 धार्मीक आनी 2 व्यक्तीचरित्र पुस्तकांचो आसपाव जाता. चडांत चड पानांचें पुस्तक 'Vachpam Gronthantlim Adlea Korarantlim Vachpam'. हांतूं 748 पानां आसात. तिनूय लिपयां मदें हेंच पुस्तक चड पानांचें. उण्यांत उणें पानां आसची पुस्तिका 31 पानांची. तकटो क्रमांक: 3 पळेयात.

रोमी लिपयेंतल्या पुस्तकांची वळेरी:

Ank	Lekhok	Nanv	Prokaxok	Panam	Mol
1	Cardozo, Felicio	Utpot'ti (onnkar)	Ponnji, Gulab Prokaxon	237	30/-
2	Costa, Freddy J. Da	Sant padre Pio-tachem jivit ani vavr (vyokticharitr)	Ponnji, Gulab Prokaxon	68	30/-

3	De Souza, Almir	Utor ani jivit - 2 marku (dharmik)	Almir De Souza	152	50/-
4	De Souza, Franklin	Alfred Rose (vyokticharitr)	Shiroda, Franklin De Souza	31	—
5	Gonsalves, Marcus	Thembea theambeant (kovita)	Salcette, Sandcos Publication	91	40/-
6	Gõychi Sevadhormik Somiti (Sompadpi)	Vachpam gronthantlim adlea korarantlim vachpam (dharmik)	Pornem Gõy, Gõychi Sevadhormik Somiti	x + 738	—
7	Gõycho ani Damanvcho Dhormprant (Sompadpi)	Gonvllik porixodeche dakhle (dharmik)	Ponnji, Gõycho ani Damanvcho Dhormprant	xiv + 106 +	iv + 14 —
8	Lobo, Thomas	Lhan vostumcho Dev (dharmik)	Ponnji, Paço Patriarcal	32	15/-
9	———	Asientli povitr sobha (dharmik)	———	ii + 110	50/-

कन्नड लिपयेंतल्या पुस्तकांची फोडणी:

कन्नड लिपयेंतल्या पुस्तकांचे प्रकार अशे आसात 4 कविता, 2 कथा, 3 कादंबऱ्यो, 3 नाटकां, 4 निबंद, 1 अणकार, 3 धार्मीक, 3 व्यक्तीचित्र, 1 व्याकरण आनी 5 लोकवेद पुस्तकां. कन्नड लिपयेंत चडांत चड पानांचें पुस्तक "भक्ती गितां" पुस्तक. तांतूं 424 पानां आसात. उण्यांत उणें पानांची पुस्तिका 17 पानांची.

कन्नड लिपयेंत छापून आयलल्या पुस्तकांची वळेरी.

आंक	लेखक	नांव	प्रकाशक	पानां	रुपय
1	क्वाद्रूस, वाल्ली	चार मुखां (कविता)	मंगळूर, आशावादी पब्लिकेशन	x + 38	60/-
2	क्वाद्रूस, वाल्ली	आशावादी (कथा)	मंगळूर, आशावादी	101	60/-
3	द पाव्ल, हेन्री	सवालाचेर उजवाड (26-50) (निबंद)	मुंबय, दिवो प्रकाशन	54	30/-
4	द पाव्ल , हेन्री	सवालाचेर उजवाड (51-75) (निबंद)	मुंबय, दिवो प्रकाशन	ix + 55	—

5	द सिल्व, वी.	आमचीं आधलीं काजारां (लोकवेद)	मुंबय, दिवो प्रकाशन	xv+ 110	100/-
6	द सोज, पॉल	मोगा म्हाका वाट दाकय (कादंबरी)	मंगळूर, पुनव प्रकाशन	80	25/-
7	द सोज, मायकल एम.	ब्राह्मण (कथा)	मंगळूर, मास्टर मिडिया	112	50/-
8	नायक, प्रताप	चिरपुटां (कवनां)	मुंबय, दिवो प्रकाशन	vii+101	30/-
9	नायक, लेन्सी पींत	खीळ (कादंबरी)	मंगळूर, उमेद पब्लिकेशन	232	75/-
10	पिरीस, मेल्वीन	सुवाळो (कविता)	मंगळूर, संगीत घर	xii+270	25/-
11	पींत, जॉर्ज	जिविता सोभाण (अणकार)	मंगळूर, आशावादी प्रकाशन	iv+70	60/-
12	पींत, पायस फिदेलीस	दिर्व्या झर (निबंद)	मंगळूर, समनवया	120	——
13	पै, माधव म.	आमगेल्यो हुमाण्यो (लोकवेद)	कुमटा, मल्लिनाथ प्रकाशन	40+4	30/-
14	फेर्नांदीस, फ्रांसीस	मालदिसांव (नाटक)	मुंबय, आशले प्रकाशन	xii+68	30/-
15	फेर्नांदीस, वालेरियन	कोळालगिरिचो आपोस्तल मो. साबा ज्योकीं फेर्नांद (व्यक्तीचरित्र)	वालेरियन फेर्नांदीस	17	——
16	फेर्नांदीस, वालेरियन	कोंकणी भास (व्याकरण)	मंगळूर, वालेरियन फेर्नांदीस	88	30/-
17	मास्करेञ, मायकल	भक्तिवंत जुजे वाज (व्यक्तीचरित्र)	मुंबय, तेज प्रसारणी	xvii+ 132	40/-
18	मोरायस, जे. बी.	सपाण पारकी जुजे (नाटक)	मुंबय, रोशन साहित्य प्रकाशन	76	50/-
19	मोरायस, जे.बी.	एक देंट एक पान (कविता)	मुंबय, रोशन साहित्य प्रकाशन	vi+40	50/-
20	मोरास, पाव्ल	कोंकणी चळवळ (निबंद)	मंगळूर, कोंकणी इन्सटिट्यूट	320	500/-
21	राव, राघवेंद्र एच.	आमगेलो कारांथू (व्यक्तीचरित्र)	मंगळूर, कर्नाटका कोंकणी साहित्य अकादेमी	28	20/-

22	रोद्रिग, जि. एम. बी.	भुंयकांप (नाटक)	मुंबय, कोंकणी साहित्य प्रकाशन	52	80/-
23	लेवीस, जेम्स	शांभावी (कादंबरी)	मंगळूर, आमची माय	224	30/-
24	लोब, फेलिक्स	भक्तीगितां पुस्तक (धार्मीक)	कारवार, पास्टरल सेंटर	xviii+ 390+xiv	—
25	शानबाग, कुंडला आनंद	आदगितो (लोकवेद)	शिरसी, स्नेहा प्रकाशन	102	30/-
26	साल्दान्ह, रोमी	जेजुच्या खुरसा वाटेर म्हजो नियाळ (धार्मीक)	मंगळूर, रोमी साल्दान्ह	4 + 84	10/-
27	सिकेर, जे. बी.	मुखांवरां मोवळां, भाग 2 (लोकवेद)	मुंबय, कोंकणी प्रकाशनालय	xviii+ 289	300/-
28	सिकेर, जे. बी.	मुखांवरां मोवळां, भाग 3 (लोकवेद)	मुंबय, कोंकणी प्रकाशनालय	xvi+334	500/-
29	सेराव, रोनाल्ड	हाशिल्लो जांव देव (धार्मीक)	मंगळूर, मंगला ज्योती	76	—

2002 वर्सा एकूण 12 कविता, 4 कथा, 3 कादंबऱ्यो, 8 नाटकां, 8 निबंद, 14 भुरग्यांचें साहित्य, 5 अणकार, 8 धार्मीक, 6 व्यक्तीचरित्र, 1 व्याकरण, 1 शब्दकोश, 1 भासविज्ञान आनी 6 लोकवेद पुस्तकां उजवाडाक आयल्यांत. तियात्र, साहित्य नियाळ, इतिहास, गितां, विज्ञान, समाज विज्ञान, पर्यावरण, आत्मचरित्र, संगीत, प्रसार माध्यम, प्रवास वर्णन, ओखदां, भलायकी, घरगुती विशय ह्या विशयांचेर एकूच एक पुस्तक ना. आज मेरेन खंयच्याय वर्सा कोंकणी पुस्तकांचो आंकडो शेंबरा वयर वचूंक ना! तो वचपाक जाय. गिन्यानाच्या विवीध मळांचेर कोंकणी पुस्तकां येवप गरजेचें. पुस्तकांच्या पानांचो आंकडो आनी पांवडो वाडपाची गरज आसा.

चत्राय: ह्या लेखांत नोंद केल्लीं पुस्तकां सोडून 2002 वर्साचीं हेर कोंकणी पुस्तकां आसात जाल्यार वाचप्यांनी तांचीं सविस्तार माहिती तॉमास स्टीवन्स कोंकणी केंद्राक धाडून दिवपाक विनंती.

2004 वर्सांतलीं कोंकणी नेमाळीं

–प्रताप नायक, जे.स.
तॉमास स्टीवन्स कोंकणी केंद्र
पर्वरी, गोंय - 403 521

सोद आंक-6 छापून येतच कोंकणी नेमाळ्यां विशीं आमकां आजून थोडी माहिती मेळली. ती आमी ह्या **सोद-7** आंकांत दितांव.

रोमी लिपी

दोन म्हयन्याळें

परजळ

संपादक : फा. आंतोनियु फिलीप पेस
जागो : पोरणें गोंय
काळ: 12 वर्सां
प्रकार : धार्मीक

कन्नड लिपी

म्हयन्याळें

कुरोव

संपादक : डोल्फी लोब
जागो : मंगळूर
काळ : 16 वर्सां
प्रकार : कादंबरिका, कथा

फिर्गज पत्रां

	नेमाळें	फिर्गज	काळ
1.	केलरायचें शेत	केलराय	म्हयन्याळें
2.	निर्मल	पराप्पाडी (निर्मल पदव)	वर्सुकी
3.	बाळक	बट्टवळ	म्हयन्याळें
4.	पेरंपळिळचो दोंगर	पेरंपळ्ळी	अनियमीत

यात्रीक पत्र

नेमाळें	फिर्गज	काळ
बाळक जेजू	भिकर्नेकट्टे	वर्सुकी

2004 वर्सांतल्या कोंकणी नेमाळ्यांचो तकटो

लिपी	दिसाळें	साताळें	पंद्राळें	म्हयन्याळें	2 म्हयन्याळें	3 म्हयन्याळें	4 म्हयन्याळें	6 म्हयन्याळें	अनियमीत
देवनागरी	1	—	—	4	2	—	—	1	1
रोमी	—	1	—	4	1	—	1	—	—
कन्नड	—	4	1	15	1	1	1	2	5
पर्सो अरेबीक	—	—	1	1	—	—	—	—	—

THOMAS STEPHENS KONKNNI KENDR
B.B. Borkar Road, Alto Porvorim, GOA - 403 521
☎: (0832) 2415857/2415864

OTHER PUBLICATIONS

1. देवनागरी लिपयेंत कोंकणी बरोंवचे नेम
   1988 pp 20. (Out of print) Rs. 3/-

2. **A DESCRIPTION OF KONKANI**
   by Matthew Almeida, S.J. 1989. pp xii + 338. **Rs. 150/-**

3. सोळाव्या शेकड्यांतलें कोंकणी म्हाभारत : आदी पर्व
   edited by Pratap Naik, S.J. 1990. pp xxx + 186. **Rs. 22/-**

4. हांसून खेळून शिकुंया *Pratap Naik, S.J., 1991; 2nd edition 1994; reprint 1999. pp 52* **Rs. 30/-**

5. **TEACHER'S AND PARENT'S MANUAL (Hansun khellun xikum-ia).**
   Edited by Pratap Naik, S.J. 1991. Reprint. 1996. pp 150 **Rs. 80/-**

6. **TSKK KONKANI BASIC COURSE.** *Matthew Almeida, S.J.*
   1991. 2nd revised edition 2004. pp xvi + 256 **Rs. 120/-**

7. भुरग्यांचो गणीत सांगाती *Pratap Naik, S.J.,1993; reprint 1996 ; 2nd revised edition 2000.. pp 44* **Rs. 25/-**

8. **TISVADDECHEO IGORZO.** *Moreno de Souza, S.J. 1994. pp. vi + 214 + 32* **Rs. 30/-**

9. **TSKK LINGUISTIC GLOSSARY: English-Konkani and Konkani-English.** *Matthew Almeida, S.J. and Pratap Naik, S.J. 1994. pp vii + 165* **Rs. 120/-**

10. **SONVSARAK JEZU DIAT.** *Vasco do Rego, S.J. 1995. pp. xv + 409* **Rs. 60/-**

11. लोका सांगातीं मिसाची मांडावळ transliteration by *Matthew Almeida, S.J.* 1996. pp.52 **Rs. 15/-**

12. हांसून खेळून गावुंया *Pratap Naik, S.J.* 2000. pp. 52. **Rs. 10/-**

13. ಕೊಂಕ್ಣಿ ಬರೊಂವ್ಚಿ ಪ್ರಮಾಣ್ ರೀತ್ (ಕನ್ನಡ್ ಲಿಪಿಯೆಂತ್)
    Pratap Naik, S.J. et al. 2001. pp. 84 **Rs. 50/-**

14. कोंकणी बरोंवची प्रमाण रीत (देवनागरी लिपयेंत) *Pratap Naik, S.J. et al. 2002.* pp. 64 **Rs. 35/-**

15. नाजरेतकार जेजू transliteration by *Matthew Almeida, S.J.* and *Preeta Naik*, 2003 pp.xvi + 281 **Rs. 75/-**